

SALA
DE
LECTURA

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 27 noiembrie 1991 48 (96)

JOCUL CU FOCUL

Cine s-ar fi gândit, atunci, în decembrie, că „originala” noastră democrație cuprindea încă de la începuturile sale elementul de dezechilibru, de destabilizare, cel mai periculos: demagogia și agresivitatea populistă? Cei care s-au auto-intitulat „emanație a Revoluției” au găsit de cuviință încă din primele luni ale anului 1990 să joace cea mai periculoasă dintre cărțile puterii — cartea segregăției sociale.

Va fi instructiv pentru toată lumea să facem o retrospectivă a evenimentelor.

Prima apariție pe scena politică a grupului social de presiune, a se citi „minerii”, s-a petrecut imediat după prima infringere, credem că și cea decisivă, dacă privim în perspectiva politică a României, a monopolului politic al F.S.N.

Afirmarea puternică, neașteptată chiar, a partidelor politice tradiționale, prin marea demonstrație de la sfârșitul lui ianuarie 1990 a speriat literalmente conducerea CFSN. Încercările copilărești dar perfide de a alcătui un sistem politic pluralist și nu pluripartidic (așa cum avem astăzi) după modelul depășit de istorie, deja, al Cehoslovaciei lui Dubček ori al Ungariei lui Kádár au fost eliminate tocmai prin fermitatea poziției politice a liderilor opoziției. Celebra „sulă-n coaste” a domnului Iliescu era chiar virful de lance al democrației reale care îl pune într-o situație delicată pe imputernicitul de atunci al politicii Moscovei în România.

Încercarea de a restabili situația prin intervenția „minerilor” a eșuat. Partidele, deși „falsifică dolari”, „se drogă”, „s-au demascat” au supraviețuit în afara F.S.N., conceput ca o umbrelă protectoare și orbitoare, așa încât însuși F.S.N. din starea de supra-putere a trebuit să devină un partid, teoretic aflându-se în rind cu celelalte.

Dar cine a fost instrumentul de forță care a acționat în această situație de criză politică, agentul de ordine? Un grup organizat după model paramilitar, verificat cu citva timp mai înainte, e drept, la dimensiuni modeste, în cazul „tentativei Mazilu”, un grup socio-profesional față de care s-a declanșat o politică de segregare socială pozitivă. Măriri de salarii, tratament preferențial, acreditarea ideii că ei sînt în relații preferențiale cu Puterea. De la relații preferențiale la complicitate nu e decît o jumătate de pas. Jumătate de pas făcut din momentul în care „minerii” au avut permisiunea, ba chiar au fost stimulați, să acționeze în afara legii și uneori împotriva legii. Violențe, furturi, fapte anti-sociale efectuate de mineri încă de la a doua descindere în Capitală rămase nepedepsite sau chiar elogiuate au constituit capitalul de încredere al acestui grup socio-profesional în Putere.

Evenimentele din 14—15 iunie au con-

firmit ceea ce era evident. Colaborarea cu forțele de ordine împotriva legii și ordinii de drept au parafat „pactul cu diavolul”. Din acel moment raportul de forțe s-a inversat. Nu „minerii” au mai depins de Putere ci Puterea de ei. Ceea ce s-a și văzut la cea de a patra mineriadă. Întrebarea este — pînă unde pot să ajungă cu pretențiile lor cei ce-i manevrează pe „minerii”? Vizita la Guvern a lui Miron Cozma s-a soldat cu o declarație aiuritoare a acestuia: „Actualul prim-ministru nu este alt de îngimfat ca Petre Roman. Dar dacă...” Un fel de „viză”, de accept condiționat!

Pînă unde se poate merge pe acest drum? Pînă foarte departe. De aceea este absolut necesar, pentru ca mersul democrației românești să nu fie întrerupt, ca ascensiunea lui Miron Cozma să fie întreruptă.

Eugen Uricaru

In pag. 8-9:

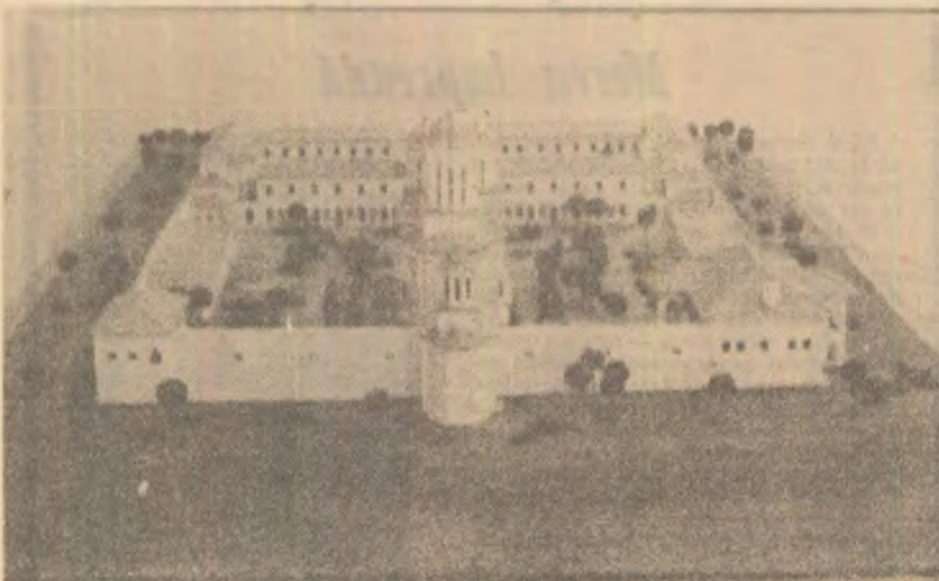
interviu cu ALEXANDRU GEORGE

In pag. 15:

JOHN GLENDAY

In pag. 16:

PER OLOF EKSTRÖM

În noaptea cînd

In noaptea cînd mă gîndeam cum
il poate omori un șoarece pe bietul om
Și omul pe bietul șoarece care
nu știe el ce face
Mi-a apărut deodată în față marele filozof
După lunga sa insomnie, adormit în pace.

Sărmane bătrîn, mă gîndeam,
pe cînd șoarecele
Acela bintuia încă prin odaia lui și a mea
Iar prețul filozofiei începuse să scadă
Pe zi ce trecea,

Sărmane bătrîn, unde mai este vremea
în care
Un șoarece de bibliotecă începuse să roadă
Cu o foame nebună caietele tale
nepublicate
Și tu alergai cît puteai să îl prinzi de coadă

Fără să știi ce avea să se-ntimple
Dacă totuși nu mă înșel eu încă
o dată și dacă
N-ai vrut să previi astfel decăderea gîndirii
Care se apăra în odaia aceea săracă.

Ileana Mălăncioiu

Minăstirea Văcărești este un act de cultură națională, chiar dacă aripa demolatoare i-a spulberat alcătuirea. Oameni de inimă i-au prezervat fragmente de frescă, de decorație, de elemente de construcție. Imaginile acestora, cu care ilustrăm numărul de față al revistei, stau mărturie și avertisment.

semn

O bibliotecă

Un student sărac, al cărui singur costum de haine trecea împreună cu el din an în an, avea pasiunea cărților. Ii lipseau mijloacele, căci bani nu avea aproape deloc, dar făcea el cumva, se imprumuta, își vindea cartela de masă, care costa 235 de lei pe lună, și mai cumpăra un Hegel, frumos legat, plus un Vasari („Vol. I și II Lei 27,10”) și altele, iar în dulpul său ordinar de la vechiul cămin studentesc în care locuia se aduna, încetul cu încetul, o bibliotecă ce avea mai tirziu să-i îngreuneze viața, căci, memoria lenevindu-se dintr-un motiv sau altul, poate chiar din cauza prezenței liniștitoare și continue a cărților în spatele său, nu se mai putea dezlipi de ea (de bibliotecă), iar să te deplasezi de colo-colo cu cinci sau șase mii de volume în boccea e — vă dați seama — aproape imposibil.

Dar să ne ntoarcem la anii de studenție ai studentului (sic!) respectiv. El se petreceau de mult, în vremea când cărțile apăreau încă destul de îngrijit, doar atât că autorii și titlurile erau selectați/selectate de un „Minister al Adevărului”, invizibil pentru studentul nostru. Ba chiar și din cele ce se tipăreau lipseau pasaje importante, despre care pe-atunci studentul habar nu avea. El credea că și construiește un suflet cu ajutorul acelor cărți, mai tirziu nici nu mai ajungea să le citească, multumindu-se a le răsfoi și chiar credea în sufletul lui astfel adunat din risipitele suflète ale cărților. Abia mai tirziu și-a dat seama, dintr-una, dintr-alta, că „Ministerul Adevărului” sau cum, vulgar, i se spunea, „Secția de Propagandă a CC al PCR”, îi cioplea, aproape cum voia, sufletul, tăind parafraze imense ori numai foarte importante din cărțile pentru achiziționarea cărora își vindea el cartela, rămânând să se hrănească numai cu un iaurt și un corn sau cu zeama lungă acordată de bucatăre, se mai miloase „supușilor”, după ce posesorii de cartele terminaseră de mîncat. Dar pe atuncî studentul nostru era foarte naiv și, nu-și dădea seama că, suprimînd ideile și personajele din cărțile după care a lerga el, „Ministerul Adevărului” impușca doar lepurii tîndînd o singură dată și cu un singur proiectil: sufletul și trupul său. Căci dacă sufletul său creștea strîmb, în lipsa adevărului întreg al spiritului încorporat în cărți, nici trupul său nu evolua mai fericit, în lipsa meselor complete care, și ele, erau cum erau... Și, dacă stăm să ne gîndim mai bine, ca el erau sute și mii, poate zeci de mii de tineri naivi, care încercau să se formeze vînzîndu-și cartelele și cumpărînd cărți cu titluri și autori de renume, însă — vai! — prelucrate, pentru uzul delfinilor și — ce onoare! ce oroare! — delfinii erau în cazul nostru ei toți, acești tineri săraci. Uneori îl mai vîd, prin alte orase decît cel al „universităților sale”, pe studentul de mai sus, îmbătrînit, știînd că totul a fost o farsă tragică ce i s-a jucat, a aflat prea tirziu însă, și în spatele său, ca trena de praf aurîu a unei comete, o bibliotecă. În ea sînt acum și cărți netrecute prin furcile blestematului „minister”, dar el nu se îndură să le arunce încă pe celelate, cele cenzurate, care nu vor putea probabil să apară multă vreme încă în ediții integrale, și poate că începe din nou, ca-ntr-o altă nalvitate, să nici nu mai știe cu precizie care sînt unele și care sînt celelate. Și nici nu mai are timp să le citească din nou pe toate, ca să-și aducă aminte, pentru că trebuie să muncească din greu: un bilet de tramvai costă aproape cît Hegelul din tineretea lui. Cît despre cartela de masă, mai bine să nu mai vorbim. După cum e bine să nu menționăm nici prețul unui Hegel, presupunînd că cineva ar avea fantezia să-l mai editeze.

Fostul student e tot mai dezorientat, atât în bibliotecă lui, cît și în viață. Dar le poartă încă pe a-nîndouă cu stoicism în spate, convins că într-o zi, totuși, va scăpa.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Nici „golani” nu mai sînt azi ce au fost

mi gîndeam; azi, cînd, orice s-ar spune, datorită năzdrăvelor evenimente repetate minerești, din 25—27 septembrie 1991, avem un nou guvern, slavă cerului, se va mai putea tăia oare din coada vulpii? Adică, se va mai putea temporiza reforma comunismului și, pînă una, alta, vom putea intra în hibernare cu conștiința că „s-a făcut totul, mai mult de atît nu se poate”!

Iarna neocomunistă ce ne așteaptă pare a fi deja caracterizată printr-o aprofundare interioară națională, pregătită pentru o perfectă conservare, conservare prin detașarea de realitate, prin desprinderea eului de „închisoarea” personalității empirice, ca să zic așa: înțelepciunea de pe urmă a cabinetului Th. Stolojan (mască pe chipul guvernului P. Roman, mă tem) avînd să ne trimită și la origine...

Nu? „Maturizați” cu toții politic, peste noapte. Acest nou guvern de „unicate politice”, cu gardul vopsit în culorile FSN, PNL, MER, PDAR, rizînd în barbă că abia după noile alegeri libere „anticipate”, instrumentate de domniile lor, vom intra sub semnul unei grații divine binevoitoare, deocamdată trebuie să mai în-

ghițim în sec... Să înghițim în sec și să nu mai sperăm că „spiritul civic” al minerilor din Valea Jiului o să vină iar să ne țină de urît la București, eventual...

Apropo: fiți sinceri, vă rog și răspundeți, în particular, „dumneavoastră n-ați ținut cu minerii în secret, ce ziceți: Lau te la 25—27 septembrie 1991”? Dumneavoastră cititorii în stele... N-ați ținut cu minerii așa care scandau „Jos Iliescu!” și „Jos Comunismul!”? Apoi, dacă ați ținut cu minerii în secret, ce ziceți: Lau adus și pe minerii aștia din septembrie 1991, cozile de topor ale neocomunistilor noștri din conducere la starea de fierbere, revoluționară? Sau numai nevoile cotidiene „apolitice” i-au scos în stradă pe mineri?

Nu vă întreb degeaba, rămas fiind fără speranțe. Vă întreb deoarece nu-mi pot răspunde la o altă întrebare: oare unde ne sînt „golani” radicalizați ai Pieții Universității, anticomuniști pașnici din primăvara anului 1990? Măcar ei, „golani” (dacă „muncitorii bucureșteni” nu au chef de revendicări pasnice), sinceri și curați: nu mai sînt! Nici ei, „golani” protestatari nu mai sînt astăzi ce-

ce au fost... Să se fi „maturizat” și „golani” pînă într-atît?

Sigur, gloria „Golaniei”, a protestatarilor Pieții Universității din 22 aprilie la 13 iunie 1990, a trecut: dar ce mai fac oare „golani” ei anticomuniști, în particular, astăzi? Că fenomenul Pieții Universității a lăsat urme adînci... A fost pe ecrane filmul „Plata Universității”, cîcă a fost pus în vînzare discul cu prima parte a cîntecelor „golaniilor”... În sfîrșit... Au fost și „golani” fericiți, care s-au căsătorit între timp, cum am tot încercat să vă dau, în amănunt, de gol o asemenea întimplare: mai ales că eu, în persoană, m-am trezit naș religios la... doi „golani”, pe nepusă masă! Doi foști „golani” ai Pieții Universității căsătorii civili de Ziua Regilor României anul ăsta...

Vă mai amintiți? Rămăsesem la acea primă oră a prînzului din duminică de 19 mai 1991 cînd mirii-golani, cu invitații lor „golani”, în vreo cinci taxiuri, puși unii în brațele altora, căutau o biserică unde erau așteptați de un preot „golan”, cum altfel. Căutau o biserică și parcă n-o mai găseau, rătăcind pe străduțe desfundate, printre scheletele blocurilor ceaușiste, nu departe de Casa Poporului, pe santierele acelea spre chieul Dimbovitel, habar neavînd nimeni dacă e reală strada Sapienței, prea își ieșea ea din proza vieții caragialești!

Pe această stradă, a Sapienței, fiind ei, mirii, chemați să vină pentru prima oară la biserică, biserică la care slujca părințele „golan” Constantin Voicescu, fost condamnat politic, părinte ce se angajase să le pună cununile pe cap, „pe gratis”...

(va urma)

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● OCTAVIAN PALER: „Înțeleg, într-un fel, lipsa de simpatie a d-lui Iliescu față de mica proprietate țărănească. Nici marxștii nici cei care s-au obișnuit să vadă în agricultură doar o variantă a industriei, nu i-au iubit vreodată pe țărani. În cel mai bun caz, i-au privit cu suspiciune, i-au socotit «anacronici», retrograzi”. (România Liberă)
● A.M. PRESS: „Referindu-se la criticile aduse propriei persoane, domnul Iliescu le-a justificat prin «anii lungi de dictatură în care a trăit poporul, ceea ce îl face neîncredător» și a dat apoi mai vechiul său exemplu cu marea personalitate a lui Iorga, terfelit în timpul vieții de unii ziariști”. ILIE PAUNESCU: „Se pare că într-o zi, cînd domnul Iliescu nu se prea grăbea să-l primească pe premierul demis Petre Roman, trimișii acestuia din urmă i-au pus în vedere președintelui nelegitim că, dacă nu va accepta pe loc, pentru aceeași zi, audiența solicitată, ei vor repune în discuție, în Constituantă, textul care prevede că România e republică...”. (Dreptatea)
● ADEVĂRUL: „U.R.S.S. a dispărut. A apărut USS”. CRINA SIRBU: „Pentru prima oară, în acest an, Piața Roșie nu a mai servit drept decor pentru fastuoasele demonstrații care proslăveau 7 noiembrie și binefacerile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Cineva nu s-a îndurat, totuși, să dea uitării a-

ceastă zi în care istoria înregistrează, acum, pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice, o adevărată cascadă a declarațiilor de independență. Cine altul l-ar fi putut firitisi atît de călduros pe prietenul său Gorbaciov — aflat acum la ananghie, dar ce contează — dacă nu învățacelul său dimbovitelan, Ion Iliescu”. (România Liberă)
● NICULAE PETREANU: „Real și trist!”. (Curierul național)
● LUCIAN GHEORGHIU: „Di Miron Cosma nu s-a întîlnit cu președintele Iliescu”. (Cotidianul)
● ILEANA LUCACIU: „S-au încheiat în mod sigur muncile agricole de toamnă pentru că a apărut în Deal și dl. Victor Surdu. (Expres magazin)
● MIRCEA DINESCU: „Oricită măgură ar împărășia tov. Negureanu pe șoselele patriei în calea liderului național, oricîți agenți termici va pune pe urmele lui, un lucru rămîne clar: Petrică Naționalul e în călduri și pînă la urmă tot se va căsători cu Vatra”. (Academia Cațavencu)
● ALCIBIADE: „Așteptăm scuze din partea conducerii ziarului «Azi»”. (România Mare)
● MAGDALENA MARCU, CARINA MAFTEI, de față la procesul intentat de soții Robu Celebrului C.V. Tudor: „Feriți-vă copilele minore, trece senatorul Vulpescu. Sprijinit de un baston care abia suportă persoana senatorială, scriitorul Romulus a venit șontic la proces pentru a apăra «poetul național». Și, senatorul, a declarat: „aș fi mîndru

să alerg în pielea goală printr-un oraș” și „aș fi mîndru dacă aș fi la vîrsta de 89 bănuît pentru corupere de minore”. (Cațavencu)
● ALCIBIADE: „...nu putem întrebuița decît acest cuvînt: CURVE!”. (R.M.)
● FRAIERUL ROMÂN (rubrica Duzina de fraieri): Toma George Maioreșcu — motivația juriului: pentru că a dovedit, cu fraza: «România nu trebuie să fie butoiul cu puibere din stomacul Europei», că este cel mai mare anatomist în viață”.
● A.A.P.: „A apărut o nouă revistă maghiară”: „Redactorul șef al publicației este un nume strălucit al culturii maghiare din România, Hajdu Gyozó”. (Totuși iubirea)
● De la CEZAR ANDREESCU (adunate): „După ce revista noastră l-a mîngîiat, timp de un an, cu duiosul apelativ pitecanorului presei românești, haidamacul național Corneliu Vadim Tudor s-a gîndit să fie subtil și să-l numească el însuși pe directorul revistei Cuvîntul pitecanorop. Ce putea învăța acest firîngău de la colegii săi de joacă în nisip? Ceea ce face de ani de zile, adică să scuie și să scoată limba. Oricît s-ar strădui, Corneliu Vadim Tudor rămîne ceea ce este: un gălnar.” (Cuvîntul)
● VASILE MOIȘ (citit după Expres magazin): „Să ucizi un om e o crimă!”.
● VARUJAN VOSGANIAN: „Ascultînd discursul premierului Theodor Stolojan prezentat miercuri, 6 noiembrie a.c., în fața Camerelor reunite am aflat că tranziția continuă”. (Cuvîntul)
● ILIE NEACȘU: „Pentru ce ați fost aleși de popor, domnilor senatori?” (Europa)
● MARTIAN DEIA: — „Nu o mai scoate afară, ai capul mare și mă doare. M-a ascultat, dar, spre sfîrșit, cînd parcă și-a dublat dimensiunea, m-au trecut iar florile de durere, pînă cînd plăcerea jetului fierbinte al spermei ajunsă parcă în stomac, m-a făcut să uit de tot chinul de pînă atuncî”. (Prostituția)
● ILIE NEACȘU: „Iată la ce poate conduce nepedepsirea la timp a unor indivizi de genul lui Gelu Voican Voiculescu”. (Europa)

Petre Stoica

Mereu împreună

Să-ți hrănești copiii, să-i îngrijești, să le veghezi făptura firavă, naivă, și pură, să-ți rupi inima în părți inegale, iar pe aceea mai mare să le-o dăruiești lor — iată o morală superioară. Dar mai ales să scrii pentru ei o carte de tot minunată, care să le marcheze definitiv cu pecetea binelui primele linii de forță ale caracterului, ale capacității de a trăi frumos — iată un triumf al sufletului generos asupra minții celei indiferente și egolare. În definitiv, opțiunile metafizice valoroase au nevoie nu atît de cuvinte, cît de spațiul sublimat al generozității.

Astfel că bunul și marele Cireșar nu i-a părăsit pe copii; este doar o întimplare biologică derizorie. Constantin Chiriță suride părintește, mereu, în mijlocul generațiilor de temerari gata să ia adolescența de coarne. Bucurați-vă și visați întotdeauna împreună, dragii noștri.

Luceafărul

PREMIU LITERARE

La Concursul Interjudețean de creație și interpretare „Imn virstelor tinere” organizat la Tirgu Jiu de Casa de cultură a sindicatelor între 14 și 17 noiembrie, 1991, juriul format din Vasile Băran, președinte, Nicolae Brînzan, redactor șef al ziarului „Gorjeanul”, Gabriela Popescu, Titu Rădoi, Ion Mocoi, directorul Editurii „Spicon” S.R.L., Ion Popescu și Mihai Rațiu, directorul Casei de cultură, a acordat următoarele premii: Proză — premiul I, LIVIU ALGER, București, și premiul II, MARIUS IORGA, Tg. Jiu; Poezie — premiul I, ALEX GREGORA, Tg. Jiu, premiul II, GEORGE DRAGHESCU, Tismana, premiul III, Florin Stolojan Poenari, Dolj, premiul ziarului „Gorjeanul” VIORREL SURDOIU, Tg. Jiu, iar mențiuni, MARIUS COMANESCU, Tg. Jiu și DRAGOȘ MARINESCU, Craiova.

Mersul revoluției*

Specificul ipostazei existențiale în care ne-a proiectat și continuă să ne mențină Revoluția Română ar putea fi rezumat printr-o „ziceră” de-a poporului nostru — și pitorească, și bogată în semnificații: „Lasă-l, măi! L-aș lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!”

Cine pe cine a stîrnit — și cine pe cine nu mai poate să-l „lase”, după 22 decembrie 1989?

Să presupunem că, — alergizat fiind pentru toată viața de amintirea roșcovanului „carnet”, — te-ai voit de o „independență” absolută în privința politică, la sfîrșitul anului 1989, cînd revoluția părea să se fi încheiat prin dezlegarea știută. În ce măsură ai putut rămîne așa? Și pentru cît timp? Fiindcă, iată, dacă nu ești tîrziu la minte, a trebuit să înțelegi foarte repede că numai cu prețul unui **concubinaj** între cei ce l-au părăsit pe Ceaușescu și cei ce au mistificat mulțimile revoluționare de pe străzile Bucureștiului au putut să rezulte „emanații”, să reziste fluctuațiilor momentului, să se consolideze. Sancționînd prompt naivitatea celor ce cutreierau Capitala cu strigătul „Fără comuniști!” și luaseră de bună anunțarea „unui sistem politic pluralist”, proaspeții guvernanți s-au grăbit să le nimicească în germene proiectul mitingului ad-hoc din acele zile fierbinți, care prefigura de departe „maratonul” anticomunist din Piața Universității. În schimb printr-o primă măsură provocatoare greu de calificat, n-au prețelut să-i cheme pe revoluționari sub zidurile RTV (L!), ca să moară împușcați de cine? —, cînd lor,

„emanațiilor”, fir de păr nu le-a atins gloanțele ce-i căutau, zisu-s-a, pînă și pe sub mesele de la etajul IX. Și nici în relele n-au binevoit rafalele să nime-rească, nici... etc.

Ce era **adevăr curat** și ce era **trucare a adevărului**, în toate acestea și în numeroasele malversații ce au urmat? Oricît de îngustă și de clătinațoare e puntea ce duce de la minciună spre adevăr, — puteau atîția dintre cei ce-și propuseseră inițial neamestecul în politică să nu se încumete s-o treacă, oricît de în chip „politic” prevedeau că le va fi interpretat gestul? Iată cum

minimax

Ei există!

Partidele revoluționare trebuie să-și completeze învățătura. Ele au învățat să atace. Acum trebuie să înțeleagă ce e necesar ca această știință să fie completată cu știința retragerii cît mai juste.

(Vladimir Ilici Lenin)

Catargul nostru a căzut trăznit, Dar codrii cresc un alt molid — De vreme ce am fost partidul, Există un asemenea partid!

(Ion Gheorghe)

De aflăm oare, într-adevăr, în situația acelor blînde viețuitoare care pasc liniștite pe Vezuviu? Și cum a spus, fiindcă asta bine-a mai spus-o papa Marx, **dacă ești oare, vezi fi tuns!** Rași, tînși, și frezați! Legal și democratic!

S-au împlinit 45 de ani de la ditamai jaful electoral, după care a urmat... Din cînd în cînd, spre ceas de noapte, parcă într-o supremă demonstrație de cinism, televiziunea română prezintă niște bătrîni cu înfățișare hieratică, însă mișcîndu-se puțin dezarticulat și ei povestesc cuiva (dar cui?) despre orori greu imaginabile. Sînt cei vreo cîțiva, puțini, foști deținuți politici pe care destinul se încapăținează să-i păstreze în viață pentru a ne arăta nouă, „celorlalți”, cine am fost și cine sîntem. Votați SOARELE, adică pardon, TRANDAFIRUL! În virtutea aceleiași încăpățînări trăiesc și călăii. Democratie (!), putem să-i vedem și să-i auzim. Liberi! Fiindcă vedeți dumneavoastră, ne spun călăii cu zîmbet superior-arogant, noi nu ne-am făcut decît datoria, că doar așa au fost vremurile. Au fost? Acum, s-ar părea că au venit alte vremuri, dar vindecarea de un trecut ticălos le este interzisă românilor. Românilor și

de dincoace și de dincolo de Prut. Ba încă mai mult, sîntem convinși în fel și chip de **imposibilitatea vindecării**. Pe zi ce trece, prin deasă folosință, „procesul comunismului” ajunge să fie vorbă goală. Ori de cîte ori vine dinspre o anume parte, protestul împotriva resurecției comunismului, a comunistilor, este categorisit drept isterie și paranoia. **Dar ei există!** Comunistii, cum ar spune un amic botanist, sînt niște ființe ubicviste, va să zică trăind și dezvoltîndu-se la fel de bine în condiții de mediu diferite.

„Da, existăm. Ca partid. Partidul Comunist Român. Discuția în jurul acestei teme n-are, practic, nici un temei. Partidul n-a fost desființat de nimeni. Nu putea să fie desființat decît prin propria voință a membrilor săi. Or, o asemenea hotărîre n-a fost luată niciodată.” **Scinteia**, Anul 60, Nr. 1, serie nouă, p. 5. Glumă, glumă, băscălie à la **Cațavencu** sau Șt. Cazimir ș.a., totuși iată că Partidul Comunist Român există

atitudinile celor grăbiți să umple „vidul de putere” cu conținutul dinainte, comunist au făcut ca revoluția să nu se încheie la 22 decembrie 1989, ci să-și continue mersul pînă în clipa de față și să dea toate semnele că e încă departe de termenul ei final. [Evoluția stării de spirit și a atitudinilor muncitorești din zilele celei de a patra „mineriade” — pot adăuga acum spre exemplificare, după atîtea luni de la redactarea acestor însemnări — e mai elocventă decît orice alte argumente; iar avertismentul ei implicit pledează nu pentru înăsprirea legilor menite să-i protejeze pe „legitimați”, ci pentru pași nesimulați pe calea democrației.] Iată cum zicala cu „— Lasă-l, măi! — L-aș lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!” devine emblematică pentru actuala stare de lucruri de la noi.

Fiindcă, în definitiv, elementele relativ certe de „democrație” de pînă acum s-au obținut prin luptă (stropită nu o dată cu singe, ca niciunde în statele strict megieșe) cu „puterea” auto-instalată la 22 decembrie 1989. O luptă revendicîndu-se constant de la premisele larg populare ale Revoluției: formarea C.P.U.N.-ului și elaborarea legii electorale de pe o bază nu mascați unipartidică, de „Front al salvării” cu — pasămite — multiple tendințe politice în cadrele sale procustiene, ci de pe una pluripartidistă; instituțiile funda-

mentale ale statului de drept legiferate — vrînd-nevrînd „frontiști!” — prin și după alegeri; oarecare introducere a legalității judiciare, după catastrofala „rezolvare” a problemelor pe care le crease mitingul din Piața Universității; implicarea parlamentarilor de toate apartenențele politice în procesul decizional cu privire la elaborarea legilor [„implicare” cită e, prin votarea și acum primitiv-vicleană, necomputerizată]; acțiunile revendicative ale sindicatelor neafiliate „puterii”, care nu doar „economice”, ci — în condițiile specifice stării reale de **revoluție** — implicit și inevitabil „politice” [de-**miterea** unui premier nededat cu ideea democratică de „demisie” sub presiune sindical-minerească, oricît a vrut președintele Iliescu să acrediteze ideea că nu s-a folosit de „ocazie” — adăugăm iarăși, după luni multe de la scrierea celor de față — e un exemplu multiplu grăitor și un avertisment pentru cei fără simțul anaconismului]. Iată, așadar, numai cîțiva dintre pașii făcuți pe calea democrației. Pași cîți se poate de împiedicați, date fiind „competențele sporite” ale președintelui și ale [ex-]primului ministru în a-i încetini (spre a nu mai vorbi de temporizările ce survin la diferite niveluri ale aparatului birocratic-nomenclaturist, în afara oricăror competențe).

Încît, termenii actualului silogism politic sînt clari: dacă „puterea” miraculos „emanată” și pripit „legitimată” tinde să nu lase Revoluția democratică să-și continue mersul, nici Revoluția nu va lăsa-o să vieze. Oricît de inventivă se va strădui să fie, în manipulara a încă unui rînd de alegeri.

George Munteanu

*) Între 27 decembrie 1990 și 7 februarie 1991, au publicat în România liberă o suită de șapte articole, sub titlul generic de Mersul revoluției. Următoarele trei, care urmau să-mi ducă gîndul pînă la capăt, n-au mai apărut în ziarul menționat. — din considerente redacționale ce nu e în căderea mea să le discut. Voisem să fac uitate acele însemnări. Numai că, iată, „mersul revoluției” nu dă semne că s-ar fi oprit. Dimpotrivă. E rațiunea pentru care le public — toluși — acum. Adaosurile recente le-am marcat prin paranteze drepte.

tă cu tot cu tradiționala-i foaie **Scinteia**. De fapt, intrucît se poartă, deocamdată, pluralismul, există chiar mai multe partide comuniste, pu-tîndu-se vorbi despre un **pluricomunism românesc**. Nimic mai firesc dacă — ne învață tov. Virgil Zbăganu — „popoarele din Estul Europei Sînt comuniste”. O fi știind domnia sa ce zice! Și ne mai învață (amenință) ceva: „Revenirea în guvern a partidelor comuniste (indiferent cum s-ar numi ele) este o problemă de două trei legislaturi.” Din păcate, oricît ar părea ea de absurdă sau aberantă, gîndită totuși în contextul actualei situații economice, politice și culturale, o asemenea prognoză nu poate fi ignorată, eventual convenîndu-i-se corecția că nici nu va fi nevoie de atîtea legislaturi.

Oricum, ceea ce deocamdată se înregistrează ca o tendință certă este **multiplicarea și diversificarea aparentă a ofertei electorale așa-zisă de stînga** într-o continuare a strategiei pusă în aplicare încă din decembrie '89 și vizînd, în ultimă instanță, păstrarea puterii de către aceeași clasă politică cu un destin istoric legat de interesele Moscovei; naționalismul vizibil deplasat spre vest în dauna românilor de dincolo de Prut, este, dacă mai era nevoie, încă o dovadă. Raportată la situația prezentă a Puterii, destul de incertă în urma rezultatelor guvernării Roman, funcționalitatea și, implicit, semnificația pomenitei tendințe este aceea de a **extinde aria de cuprindere a falsei opoziții** care, recuperînd cît mai mult din nemulțumirile diferitelor categorii sociale, să împiedice ascensiunea Convenției Naționale pentru Instaurarea De-

mocrației. În același timp, așa cum poate fi sesizat cu ușurință, această stîngă ce se oferă alegătorului în diferite ambalaje, are menirea de a întări suportul președintelui Ion Iliescu și a grupului său din F.S.N., în opoziție cu „partida Roman”.

Sumar schițat, cam acesta ar fi contextul politic în care P.C.R. își afirmă sfidător pretenția de a reveni și accede la guvernare. „Haida de, să fim sobri!” îți vine-a zice. Dar tocmai asta e, că ei, comunistii, ei nu glumesc. Ei luptă. Se (re)organizează, adaptîndu-și tactica la noile condiții. Deocamdată de jos în sus precizează Comitetul de reorganizare. Pentru că acolo sus lucrurile sînt deja aranjate. Semnul de întrebare constituindu-l opțiunile electoratului. Or, descumpănirea provocată de marasmul economic combinate cu dezorientarea întreprinsă sistematic de o televiziune care șpăne tot dar numai cît și cum trebuie (mai ales acum că presa a ajuns un obiect de lux), adăugate pe reziduurile fostei propagande și luînd în considerare oportunismul, lichelismul și celelalte calități ale „personalității multilateral dezvoltate”, sînt tot atîtea premise favorabile stîngii, indiferent dacă această stîngă își zice social-democrație sau, de-a dreptul, comunism. Din nou flămînzii, înfricoșăți de spectrul șomajului, bombardati cu tot felul de zvonuri, cîei mulți și necăjiți ce să voteze altceva decît o colecție de promisiuni frumoase ca cele de dinainte de 20 mai? Că-i zice într-un fel sau altul, ce importantă mai are! Trist însă și grav, mult mai grav fiind că nici intelectualii, unii cu nume sonore, nici ei nu sînt imuni la cîntecul sirenelor. Pentru că în acest caz, al intelectualilor, nu mai poate fi vorba de dezorientare ci de repetarea „poveștii” din anii '50. Sîiiguuuur, acum e altcumva, dar la urma urmelor...

Șerban Lănescu

20 noiembrie 1991

* — Oare nu tot la fel se întreba și Stalin, ce-o fi avînd Vladimir Ilici cu mine? Mutatis mutandi și respectînd proporțiile, ar fi, poate, un răspuns la nedumerirea d-lui P. Roman care nu înțelege ce are împotriva-i dl. I. Iliescu.

Românism și europenism

Recent omagiat cu prilejul împlinirii vârstei de optzeci de ani, proclamat doctor honoris causa al Universității La Laguna din Tenerife și ales membru de onoare al Academiei Române, profesorul Alexandru Ciorănescu a umplut în decursul timpului câteva rafturi din biblioteca umanităților moderne cu cărți fundamentale, din cele care dau indeobște autorilor lor dreptul de a fi recunoscuți drept specialiști în domeniul investigat; dar profesorul Ciorănescu a repudiat în mai multe ocazii, și cu oarecare vehemență, acest titlu, recunoscându-și doar o neostoită curiozitate pentru orice manifestare a spiritului și dorința de a încerca mereu elasticitatea propriilor limite. Din lungul lanț al atîtor specialități practicate în esența lor generoasă dar renegate în forma lor restrictivă, din rezultatele utilizate și admirate pe diverse meridiane și în diferite limbi, prea puțin ne-am oprit asupra cărților sale tocmai noi românii, care am beneficiat în beneficiu mai mult de roadele acestei cercetări emblematică — prin verdictul soartei — pentru destinul culturii române, sortită să-și nutrească și să-și adincească trăsăturile caracteristice prin înfruntarea permanentă și benefică cu spiritul european. Și acest lucru nu este fără explicații, căci lucrările anterioare plecării sale în străinătate, acum o jumătate de veac, n-au fost niciodată reeditate (ba chiar au fost închise în depozitele „speciale” ale bibliotecilor, împreună cu o bună parte a valorilor naționale moderne), iar cele publicate în acest interval, între care substanțialele monografii despre V. Alecsandri și Ion Barbu — apărute în englezește la New York — abia au putut fi semnalate în țară, necum traduse — deși pentru traducerea cărții despre Barbu regretatul Alexandru Rosetti a depus stăruitoare insistențe. E cazul deci să vedem cu acest prilej aniversar, fie și în spațiul restrîns al rubricii noastre, această contribuție.

Debutul său literar — abstracție făcînd de colaborările juvenile la revista liceului — n-a fost semnificativ, el avînd loc într-o revistă a lui Călinescu, *Capricorn*, cu o problemă de actualitate

pe care l-o sugerase chiar acesta: polemica dintre generații. Toate cercetările sale ulterioare de istorie a literaturii române se leagă, și probabil nu întîmplător, de alte direcții ale studiilor sale, care se vor continua și-i vor ilustra cariera și pe alte meridiane: de cercetările istorice în arhive, datorită cărora descoperă și publică o serie de texte importante, sau recuperează elemente istorice esențiale cu sprijinul căroră reconstituie o nouă dimensiune a subiectului în cauză (de la informații manuscrise privindu-i pe Conachi sau Stoica Ludescu, de pildă, la texte fundamentale ale unor autori practic necunoscuți pe atunci, cum erau Petru Cercel sau Ioan Cantacuzino, sau texte necunoscute ale unor autori foarte importanți, precum opera istorică a lui Budai-Deleanu) și de perspectiva comparatistă, în care se instalează încă de la început prin cultivarea asiduă a literaturilor romanice apropiate, franceza și italiana, și în care plasează de la început orice contribuție a unui scriitor român; această trăsătură, această deschidere spre universalitate, rămîne o caracteristică a cercetărilor sale de literatură română, mai vechi sau mai noi, chiar și în cazul studiilor monografice, unde personalitatea autorului sau fenomenul urmărit în toată amplexarea sa este încadrat în termenii și în perspectiva marilor literaturi europene, fie că e vorba de exegeza unui poet, minor dar nu lipsit de interes, precum Al. Depărateanu, fie că e vorba de un întreg gen, cum este teatrul românesc în versiuri, discutat tipologic între marile modele ale epocii, care sînt Shakespeare și Victor Hugo.

Privind literatura română dintr-un unghi comparatist și universalist, chiar și în cazul unor subiecte limitate sau al unor autori de al doilea raft, Al. Ciorănescu a fost foarte curînd pus în situația de a da un răspuns personal uneia dintre problemele esențiale pentru definirea trăsăturilor ei specifice: care este raportul spiritului național cu cel universal și deci în ce constă participarea acestei literaturi la efortul pentru edificarea unei culturi comune, mai mult sau mai puțin unitare, legate prin forme înrudite și prin aceleași idealuri, pornind de la constatarea că istoria ne-a separat, încă dintr-un mo-

ment foarte vechi, de aria centrală a latinității careia îi aparțineam nu numai prin origine, ci și prin cultură, așa cum o atestă între altele, latinitatea vocabularului creștin de bază. Un răspuns principial, deși schițat în numai câteva pagini, apare încă din studiul *Spiritul european în cultura românească*, inclus în volumul *Literatură comparată* din 1944. După autor, comunitatea de spirit europeană nu este un dat, o stare „fatală și organică”, ci un proces dinamic bazat pe o opțiune, „mai mult o căutare, care a avut perioade de flux și de reflux, epoci de sărăcie și de puternică expansiune”. În acest proces, europenismul nostru se înscrie ca o neîntreruptă aspirație pe care ortodoxia noastră — care mută centrul de gravitate politică și religioasă în răsăritul bizantino-slav — nu a putut-o anihila, căci „ortodoxia românească se diferențiază de celelalte credințe mai cu seamă printr-o nemărginită toleranță; acesta e și motivul pentru care ea n-a fost niciodată o stavilă pentru pătrunderea curentelor de gândire europene”. Mai mult, inerția pe care poziția noastră singulară o implică a avut un rol pozitiv, moderator, fiind la originea acelei sinteze dintre tradiție și influență, prin integrarea „în consensul european a unor anumite caractere particulare” care n-au putut fi anihilate: „De aceea, întreaga noastră cultură, de la începuturile ei pînă astăzi, n-a fost un simplu produs de reproducere, de copiere, ci unul de sinteză cu forțele native”.

Aspirația europeană a culturii românești și influențele europene asupra culturii noastre, în toate formele ei, sînt multiple, „ele sînt în primul rînd în neteda conștiința europeană a politicii și a întregii vieți de stat românești”. În acest sens, autorul citează neîntrerupta circulație a artei și a meșteșugurilor apuseni în țările noastre, implicînd dovezi preluate mai tîrziu de întreaga cercetare românească precum „bljuteriile vechilor morminte de la Curtea de Argeș (care) îngăduiesc reconstituirea unei vieți sociale asemenea cu aceea a tuturor cavalerilor occidentali dintr-un XIV-lea veac”. Este invocată apoi sentimentul de avangardă a civilizației europene pe care l-au avut fără îndoială marii principii ai creștinătății: „Marile figuri istorice ale trecutului

Mircea Anghelescu

povestea vorbeli

Sincronizare

Limbaul pseudo-poetic al versificațiilor ocazionale, partinic-omagiale, are și el o istorie: stilul pueril și folclorizant al anilor de începuturi proleptice a fost treptat substituit de un hibrid mult mai puțin amuzant, în care schemele și clișeele obligatorii erau combinate după tehnici metaforice împrumutate din limbaul poetic autentic. O poetică a ornamentului asimila inovațiile limbaului contemporan doar pentru a-și revizui inventarul de „imagini”-măști. Se pot lua câteva repere ale acestei evoluții: de la stilul ostentativ accesibil și, cum spuneam, folclorizant al anilor '50 — „Bogatu-i ca cîrîtelu — / Numai cu țepi tot pe elu. / Cîrîtelu e lăsatu / Să fie scos și-aruncatu”, trecînd prin cel neutru, persistent, cu minime variații, în întreaga epocă (ca-dru tipic fiindu-i manualele școlare sau primele pagini ale ziarelor care impuneau linia oficială) — „Erului să-i mulțumim fierbinte / Și să-i urmăim exemplul ne-nfricat” (text nesemnăat, din iulie 1989) — pînă la limbaul cu destul de curioase pretenții de modernizare și de literaturitate, de sincronizare cu linia paralelă și autonomă a poeziei contemporane (limbaul poeziilor publicate, de obicei, în paginile de sacri-

ficiu ale revistelor literare și în volumele omagiale): „sub elitele-ți luminate ocrotitor / o și mai ageră stare”; „păsări de lumină / multiplicare în oglinzi de pace”; „acest interior de cuvinte”; „ningeri siderale”, „femeie-gînd”, „contemplări de suflet” etc. Simplă poezie proastă, s-ar putea spune, închizînd definitiv subiectul. Numai că, în primul rînd, chiar analiza versurilor slabe e un domeniu de cercetare migălos și antipatic, dar util; în al doilea rînd, efectul acestei combinații de „sarcină de serviciu” în limba de lemn cu pretenții artistice în limba metaforic nu e de neglijat: chiar dacă aproape citite, aceste versificări au influențat modul de receptare a limbaului poetic și probabil, prin reacție, chiar scriul autentic.

Portretul robot al textelor omagiale înregistrează o varietate stilistică destul de redusă: din punct de vedere lexical, ele cuprînd mai ales cuvintele vocabularului de bază, devenite metafore și simboluri dintre cele mai uzate: **floare**, **inimă**, **lumină**, **soare**, **aur**, **cetate**, **drum**, **vis**, **zbor** etc. — obligatoriu euforice și/sau ascensionale. Un strat mai firav, dar persistent e constituit din termeni inițial populari sau arhaizanți, deveniți embleme ale temei patriotice: **plai**, **glie**, **chezășie**, **brazdă**, **vatră** — cărora li se adăugau, mai ales în ultimii ani, **crug**, **lamură**, **mirozne**, **izvoarniță** ș.a. („curate cruguri aprinse sub gene”, „un

Om de lamură mereu fierbinte...”). Neologismele mai șocante erau și ele destul de puține — **germinație**, **entropie**, **avatar**, **reverberații**, **extaz**; un cîmp semantic bine delimitat îl formau cele referitoare la cosmos: **galaxie**, **orbită**, **constelație**, **sideral**. Anexarea unor cuvinte aparținînd limbaului filosofic (**Filnță**, **devenire**, **esență**, **identitate**) sau chiar religios (**sfinț**, **nimb**, **Cuvint**) asigură nivelul stilistic „înalt” al textelor, scăpau totuși, citeodată, și semnale mai autentice, cuvinte și sintagme ale limbaului politico-administrativ oficial: **demers** (rimînd cu „vers”: „Să-ți arate destinul spre întregul demers... — Sînt genii care vorbesc lumii dintr-un singur vers”), **amplu** („întreaga țară... deschisă amplu către primăvară”), **în perspectiva** („în perspectiva celui mai mîndru viitor”). Salvatoare estetic pare a fi fost considerată tema creației; ironia sortii face ca poezia pură, autoreferențială — și cea cu obiect precis desemnat, „trasat” și situat în afară — să eogieze în egală măsură **cuvîntul**; în cazul celei din urmă s-ar putea ghici o conștiință vinovată, recunoscînd că încearcă prin limba de ocolire a realului, o incantație obținută prin tautologie? Trucul mai vechi al „sonorității” (cuvintele elogiate pentru felul cum „sună”, pentru impactul lor afectiv, introduc, pe o cale indirectă dar bine știută de toată lumea, tema, teza: „Ce limpede răsună cuvîntul simplu Pace / În scrisorica simplă care-a trimis-o el...”) se dezvoltă într-o mitologie a cuvîntelor, cu efecte monumentale: „Elena Ceaușescu în centrul verbelor / conjugate plural și imens / dînd rază științei”.

Cuvintele-lemă, în combinare aleatorie, în delir asociativ, trimiteau automat nu numai la noțiunea simbolizată transparent, ci și la schemele prestabilite, la grila de interpretări deja date: un compus ca „orașele-satele” („cei care urcă orașele-satele în iarnă”) utilizează o figură pentru a ilustra o lozincă („ștergerea diferențelor...”) ; re-

sînt, desigur, în primul rînd misionarii unei idei naționale și creștine, care-și ține neconținut cu fața întoarsă spre Constantinopol; dar în același timp sînt evidente legăturile prin care ei încearcă să se apropie de Europa cea adevărată. Însăși lupta lor, purtată în primul rînd pentru interesele primordiale ale neamului și ale credinței are și o latură europeană; și ei cei dintii știu acest lucru”. În fine, a treia categorie de dovezi este inclinarea permanentă a culturii românești, care se manifestă de cite ori e posibil, de a se întoarce la sursele sale pierdute, pe care Miron Costin le caută în Polonia, stolnicul Cantacuzino în Italia ș.a.m.d., pînă la generația pașoptiștilor, toți beneficiînd de contactul direct cu Apusul și cu școlile sale. Într-o altă perspectivă, discuția este reluată într-un studiu din 1959, *Classicisme și Romanticisme en Roumanie*. Trecînd în revistă cele trei straturi ale clasicismului românesc, de la cel mai vechi — al Școlii latine de la Cotnari, al lui Udriște Năsturel și Cantemir — pînă la ultimul, al neoclasicismului de la începutul secolului al XIX-lea, autorul ajunge la problema romantismului și anume a romantismului constitutiv pe care d-sa îl atribuie literaturii române; el se distinge, între altele, și în neobișnuita împotrivire a românilor la determinismul geografiei, pe care o atestă întreaga lor istorie. Arta lor a căutat întotdeauna „un sprijin, un punct de plecare sau o confirmare în inspirațiile venite din Occident. Politic de asemenea, și dintotdeauna, Principatele Române au privit în aceeași direcție, chiar în momentele cînd Occidentul era blocat sau indiferent. O veche tradiție, care începe odată cu istoria noastră, i-a lăsat pe români să se zbată între destinul geografic, precis și inexorabil, și iluzia fraternalizării cu Occidentul, pe care l-au căutat întotdeauna și adesea nu l-au putut găsi” căci ei vedeau Occidentul ca o categorie abstractă și nu, cum autorul însuși a putut-o constata, ca o aspirație. „Ar fi greu de găsit în istorie exemplul altui popor, atît de fidel aceluiași ideal și atît de des înșelat. Aceasta ni se pare a fi însăși definiția sentimentului romantic... Din acest punct de vedere, s-ar putea spune că românii sînt romantici din epoca îndepărtată în care își imaginau, cu destulă naivitate, despre cruciații de la Nicopole și Varna că erau prieteni pur și simplu pentru că erau creștini și apuseni. Această iluzie nu i-a abandonat și nu-i va abandona niciodată...” Ar fi greu de găsit o mai frumoasă și mai plauzibilă explicație a aspirațiilor europene mărturisite de întreaga noastră cultură, de întreaga noastră istorie, și nu e întîmplător că ne-o oferă nu numai un mare comparatist, ci și un ambasador al europenismului nostru care i-a verificat, la fața locului, și satisfacțiile, și limitele.

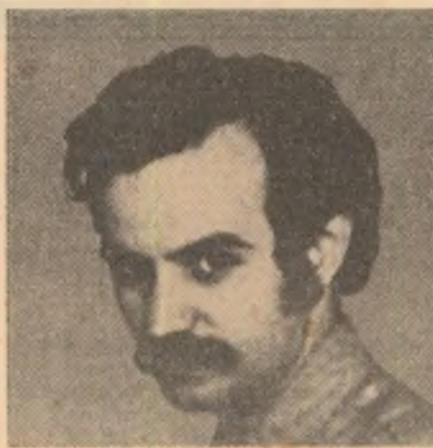
gula complementarității acționează fără greș, noțiunile apărînd, după legea limbaului de lemn, în perechi. Dacă un text e dedicat „științei”, va fi obligatoriu ca în el să apară nu numai explicitarea adevăratei teme (respectiv persoana care întruchipează știința!), dar și termenii complementari, presărați în diverse structuri metaforice, nuclee nestructurate și interschimbabile: „cîntec de piatră și fier”, „vîrsta noastră din betoane” („legătura științei cu producția”), „amfiteatre de gînd” („legătura științei cu învățămîntul”) ș.a.m.d. Că „evoluția” acestui limbaj însemna doar o operație de substituie elementară o dovedesc pasajele enumerative-tip: versurile „trîind în pămînturi arate, în cărbune, / În lanuri epice și în furnale” transpun parțial tradiționala suită de „cîmpuri, mine, fabrici, uzine, sonde, furnale”, modificînd-o prin redundanță, sinecdochă și epitet — îndrăzneț ca asociere (motivată pesemne de alt clișeu, al „epopeii naționale”), dar ornant și perfect ridicol. E interesant de urmărit modul în care rețeta operează cu imaginile-cliseu; o banală alegorie devine comic-absurdă din grîja de a nu contraveni cumva tezelor; muncitorii sînt plasați sub „arcu științei”, deci ar trebui, pur și simplu, să treacă; primejdia de a evoca muncitorii care trec în loc să muncească e evitată, autorul asumîndu-și eroic riscul redundanței și al imaginii destul de absurde: „sub arcu științei muncind / trec zilnic milioane / de frațerni, de uniți și comunisti muncitorii”.

Oricît de situate în afara circuitului intelectual real ar fi fost asemenea texte (repet: necitite; și totuși, adesea, auzite, bănuite, retransmise filtrat), e sigur că ele au avut un anumit rol în conturarea unor din tendințele limbaului poetic contemporan — de pildă, în evitarea lexicului solemn sau a metaforelor compromise prin această formă de degradare.

Rodica Zafiu

Poemele luminii

Daniel Turcea, IUBIRE, INȚELEPCIUNE FĂRĂ SFIRȘIT
Editura Albatros, București, 1991

Celălalt poet cu care Editura „Albatros” inaugurează seria nouă a colecției „Cele mai frumoase poezii” este Daniel Turcea (22. VII. 1945, Tirgu Jiu: — 28. III. 1979, București).

Debutul său din 1968 (pe vremea studiilor la Institutul de Arhitectură) e legat de revista **Amfiteatru** (seria Ion Baieșu), unde s-a și implicat, împreună cu Leonid Dimov, Dumitru Tepeșneag și Laurențiu Ulici, în discuțiile despre **onirism**.

În ciuda destinului său tragic, cele două volume pe care a apucat să le publice în timpul vieții, **Entropia** (1970) și **Epifania** (1978), la care se adaugă ciclul **Poeme de dragoste** din **Epifania** (1982) și inedite din antologia de astăzi, l-au impus ca pe unul din poezii cei mai realizați ai promoției sale. Căci ceea ce ne impresionează în primul rând la Daniel Turcea e tocmai forța ieșită din comun cu care omul a făcut loc poetului, dând voce versurilor să ignore drama copleșitoare a vieții. Nu știm exact dacă refuzul acesta din ce în ce mai hotărât al tragediei din viața a avut ca punct de plecare inițierea în credință sau, pur și simplu, revelația mistică, epifania. Dar după volumul din 1970, în structura ei adâncă poezia lui Daniel Turcea amintește din ce în ce mai mult de tiparul vieților de sfinți, atunci când aceștia au hotărât să se retragă din lume.

În faza **Entropiei**, experiența personală (poate neevaluată încă în toată amploarea ei) mai e mediată prin simboluri și abstracțiuni de preferință extrem-orientale (Semnul Yang, Tao și Te, muzicile Vede) sau prin regia care mai utilizează figurile imaginarului științist, după modelul poetic impus la noi de Ion Barbu: „crini de sub ape ușor despletind / apa imaginându-și vase subțiri / irigând celule fără formă // difuze geometrii / helixuri instabile în rozele spirale / sau fixe apatite sau mov cuantozomii / Ceremonii de Osmiu în pale vacuole / aur coloidal / omizi de porci alunecând în spini / fosforescenți / alcătuind pagode / pentru lungi

unghii, lungi, de mandarina / — nervi servi — / spunând că nu știu căi secrete / către ruini de Galaxii perfecte // ascunse suluri chiar în miez de drepte / Organizația secretă a ideii / conspiră-n Galaxie, domni mei // căci altfel, ca-n Timaios, / nu ar mai fi egale / secundele arithmos ideon / și-n transe șanse s-ar deschide / și cum am ninge în Nirvană / prin punctele apeyron // am fi precum o încăpere / neexistind decât Afară // și-al vostru submarin de ere / doar fructa fructelor din vară“ (**Secundele**).

În faza **Epifaniei**, vâlul mediilor a căzut și experiența personală se transmite aproape direct, monologal, fără retorică și fără crispări, cu trimiteri abia perceptibile în direcția sistemului de referințe al imagologiei cristice: „-fii-mi / mormînt / de scorțoasă / și la Tine / am să viu // -rog / să-ți fiu / un bob / de griu / îngropat / în lină seară // în / făgădui / ținut // lingă riul / precurat / unde pasăre / pogoară // în zori / să nu-ți fiu / povară / lacrimă / să nu-ți mai fiu“ (**Făgăduința**).

Același lucru e de observat în ce privește cristalizarea tematică a poeziei. În prima fază, motivul central al poemelor lui Daniel Turcea e **sîngele**, emblema fizică, direct corporală a vieții, șansă și blestem suprem al ei: „Sîngele e desigur lumina / cum decade în geometrii // Umbră a Semnului Yang, lung exod / -plexuri vii, din zăpada / din însăși Afara visării de lumi- / viața dar te născu tu născînd-o / dar dacă Timpul e Narcis / dacă realul e visul ce ne bănuie, Tu / ești / și nu ești / asfixiante firești / peisaje cu oameni în gură / ploii de sînge între cruce și ură“ (**Explozia**).

În faza **Epifaniei**, în locul **sîngelui** apare motivul **luminii**, ca etapă ultimă de beatificare spirituală a materiei: „eu știu, eu cred, eu sint fericit / în clipa morții va inunda lumina / gustul ei e pe buzele mele / bucuria ei e în mine / atunci însă, vâlul ei se va ridica“ (**Un nou acum**).

În același timp, **lumina** este aici și un semn al revelației divine, nimb pa-

tristic al epifaniei, dar și al eternității în care se cufundă după dispariția fizică sufletele celor aleși: „viața-mi / puțină / trupul / îngîndurat // îngroapă-le / vii / în lumină // de-ar muri / tot ce nu e / în mine / curat // țărina / și gîndul / preaiubind / le sfințești // să nu mai știu / să nu mai știu / dacă mai sint / sau doar Tu ești // viața-mi puțină / trupul / îngîndurat // ușor mi le-ngroapă / de vii / în lumină“ (**Racla de lumină**).

Pe scurt, în faza **Entropiei** poetul are „ochii legați” de prestigiul modelelor și de superstiția limbajelor lirice imprumutate, în faza **Epifaniei** revelația s-a produs, discursul poetic se curăță de zgură ca argintul și poetul primește prin toți porii lumina transfiguratoare. Opoziția aceasta poate fi surprinsă și într-o scrisoare către Ștefan Baciu, citată în antologia Editurii „Albatros” („Încerc să opun Entropiei bucuria”) și într-un poem postum, **Taina desăvîrșirii**, în care cele două motive esențiale, al **sîngelui** și al **luminii** sint direct confruntate: „îngrădește dar răutatea / dă-i un sfirșit, să-nceteze / nebunia lor cea însetată de sînge frățesc / revărsarea / răutății peste suflet și inimă / vindecă, lină luminindu-se / pururea blîndă / taină a tainelor, începutul / bucuriei / căci va veni o zi, o zi desăvîrșind / cosmosul sufletelor și al atomilor / o zi a răsplătirii / pentru tot sîngele vărsat în ascuns / pentru toată scriba și sila“.

În prefața antologiei de la Editura

„Albatros”, Valeriu Cristea îl consideră pe Daniel Turcea (cel mai mărturisit și mai limpede și mai iluminat poet creștin ortodox și mai ortodoxist!) al literaturii noastre de după război, și poate chiar al întregii literaturi române. Daniel Turcea e însă mai degrabă un poet spiritualist, un mistic cu o percepție ieșită din comun a sensibilității materiei și a comunității superioare spre care aspirăm, într-un cuvînt, a vieții de după moarte. Plasată în afara oricărui clasament, dincoace sau dincolo de literatură, poezia lui Daniel Turcea e de fapt limbaj salvator, tensiune miraculos izbăvitoare, mărturie care impresionează profund, în dialogul pe care îl întreține cu moartea și cu eternitatea, nu prin tragișmul ei (ca la cei mai mulți dintre marii poezii romantici) și nici prin retorică trufie filosofice (ca la singularității și mizantropii moderni) ci, dimpotrivă, prin deplina ei liniște testamentară: „întreaga lume nu-i decât un cort / frumos, aproape, / am privit zăpada // dar călător venit-a de departe / asemeni mie, pare un înfrînt / și nimeni nu-i asemenea cu dinsul / fii bun și iartă și mereu iubește / chiar dacă sulita pătrunde-n coaste / și aripa își lasă peste sînge / iubește chiar dacă nebunii / încep masa-crul / nu-i lăsa ca ura / să-și aibă par-tea ei în tine // îți spun cuvinte mult mai vechi ca lumea / nu plînge moartea, iată / mor în tine / ca să-nțelege // lumină lînă îți aduc în dar / cum nu văzură înțelepții lumii / respiră / veșnicia / gînd cu gînd“ (**Întreaga lume nu-i decât un cort**).

Florin Manolescu

ERATA. În cronică literară din **Lu-ceafărul**, nr. 45/1991 („Literatură de distracție”), spațiul alb rămas la începutul coloanei a III-a, după „Piața bunurilor simbolice”, se va completa cu: „El se aplică nu numai literaturii, dar și jazz-ului, fotografiei, filmului sau pieselor «bine făcute» din secolul trecut și presupune pe de o parte recursul la un inventar de procedee tehnice și de efecte care prind imediat, iar, pe de altă parte, evitarea tuturor situațiilor care pot contraria, în favoarea șablonului, a formulei verificate sau a locului comun, cu care se merge întotdeauna la sigur. Este exact ceea ce pretinde cititorul (publicul) mediu din toate timpurile, căci pentru el normal ar fi să poată ajunge la un grad cît mai mare de satisfacție, printr-o investigație cît mai mică de efort.“

Tar în cronică literară din nr. 46 al revistei („Țara mancurților”), la sfirșitul primului paragraf din coloana întâi, în loc de „scos parcă de acesta” se va citi „scos parcă de autor“.

solilocvii

Locuri comune

„Eu cu cine votez” sau despre o realitate suprarealistă

(II)

Aproape că nici nu mai este nevoie să observ că anticiparea alegerilor generale se va face, culmea, din voia Frontului. Dincolo însă de ciudătenia unei asemenea situații, suprarealismul e de adîncime. Adică eu, eu cu cine o să votez? Căci e limpede că trebuie, musai, să mai fac o dată coada asta, în ideea că **absenteismul meu și al altora ca mine ar putea produce dezastre fatale**.

Să sperăm, din capul locului, că domnul R. Cimpeanu va fi înțeles că o nouă apariție a dînsului între candidații la președinție nu numai că ar compromite ideea de liberalism, dar ar slăbi sensibil credibilitatea opoziției democratice în ansamblu, ba chiar ar spori nepermissibile șansele unora dintre **cealalți participanți la jocul electoral**. Să spun lucrurilor pe nume: între șeful liberalilor și actualul nostru președinte, chiar și eu cred că, în ultimă instanță, l-aș prefera pe ultimul. În fine, s-ar putea ca d-l R.C. să nu înțeleagă un lucru atât de simplu și de evident dar, în fond, doar nu conduce de unul singur un partid care ar trebui să fie, totuși, principala alternativă a politicii noastre actuale.

Din păcate, chiar dacă procentul omului de excepție care este Ion Rațiu ar fi, de data aceasta, cu mult mai ridicat decât cu doi ani în urmă, nu cred că sint încă destui aceia dintre noi care vor vota cu mîntea, iar nu cu o bida că alții n-au mîncat salamul nostru cu soia. Rămîne, așadar, varianta

omului de litere Nicolae Manolescu, drag nouă dar, atenție, **practic necunoscut mării majorități** și, mă întreb, oare pentru cîți dintre noi într-adevăr contează faptul că oamenii precum Manolescu, Ulici ori Marino n-au cîntat osanale stăpînirii, deși se considera că era obligația lor s-o facă?! Rămîne totuși, cert, avantajul celui care vine din urmă și în ultimă instanță totul va depinde de modul în care va fi condusă campania electorală, căci mari categorii ale electoratului sint încă indecise.

Am ajuns, nu-l așa, acolo unde ne doare. În principiu, succesul **domnului Ion Iliescu** e, din nou, previzibil, chiar dacă nu se va mai repeta procentajul stupefiant de acum doi ani. Ceea ce nu va face însă ca situația să fie mai puțin suprarealistă: vom trece la economia de piață a capitalului, în frunte cu o înaltă personalitate comunistă; vom începe în sfirșit, să muncim, vom deveni fiecare specialist în domeniul său, în frunte cu un om care nu și-a practicat niciodată meseria, dacă facem abstracție că a fi activist de partid a fost vreme de decenii în șir o meserie.

Acesta nu este un atac la persoana nimănui, e o simplă constatare. Eventual invers: succesul în alegeri al **domnului Ion Iliescu** poate fi un atac la persoana și viitorul subsemnatului, ba chiar și la ale acelor care, cu încredere oarbă, îl vor fi votînd de pe-acuma, căci îmi imaginez creditul deosebit de care se vor bucura românii și

România, peste tot în lume, după consacrarea pentru un cincinal a suprarealismului.

Doar dacă, (doamne ajută, totuși!) nu cumva FSN-ul se va hotărî să-și propună actualul lider drept candidat la președinție. La o adică, între două rele cît de isteți vom fi oare? (suprarealismul în acțiune: într-o asemenea eventualitate, dezirabilă, vai, dar improbabilă, căci se pare că fostul prim-ministru gîndește în termeni ceva mai lungi, **poate prea lungi**; într-o asemenea eventualitate, totuși, domnul Ion Iliescu în ce postură va candida: ca **independent**?).

Situația va fi, oricum, anormală, căci nu vom fi în postura de a alege o soluție ideală dintre mai multe variante (totuși) optime ci, în ultimă instanță, în aceea de a alege pe cea mai puțin proastă dintre două, suficient de neplăcute amîndouă (dacă nu vor apărea cine știe ce candidați surpriză). Ceea ce vreau să spun este că între Roman, Rațiu și Iliescu de pildă, ar fi o eroare din partea mea să votez cu primul, în ciuda stimei pe care i-o port, fiind evident că pentru a contracara eventualul succes al ultimului sint obligat să-mi pun și eu votul în coșul lui Petre Roman, (între noi fie vorba, dacă

în actuala conjunctură Petre Roman și-ar curăța partidul de toate uscăturile și ar avea curajul unei strategii limpede pe termen lung, fără ambiguități și populisme, mai că m-aș înscrie și eu în „partidul reformatorilor incoruptibili”).

Simpatiile, șarmul, antecedentele, ideologia asumată sau bănuită, în ultimă instanță judecata persoanelor... În discuțiile noastre înfierbîntat-amicale nu ne dăm seama de un lucru foarte simplu: ceea ce ar trebui să decidem în fața urnelor nu este simpatia / antipatia noastră față de unul sau altul dintre candidați, ci măsura în care prezența unei anume persoane într-un anume post (primar, președinte, simplu deputat) reprezintă: a) un avantaj / sau un dezavantaj pentru mine ca individ; b) un avantaj sau dezavantaj pentru noi ca societate (inclusiv de consum) integrabilă european și mondial; c) un avantaj sau dezavantaj pentru noi ca națiune / stat, dar nu într-o perspectivă autarhică, ci tot într-una europeană, căci trăim în secolul aproape-douăzeci și unu. Mai pe scurt, care dintre candidați e o **frînă** și care un factor pozitiv căci, nu vă bazați pe asta, acela care este o frînă n-ar accepta / înțelege asta pentru nimic în lume.

Votul pasional și votul calculat, interesat, al celui care știe din ce motive votează într-un anume fel. Eu unul, de ce nu, l-aș propune pe Domokos Geza, și asta nu numai pentru a le lua piuitul occidentalilor, ci chiar fiind sigur că, odată ales, ar face totul, dar absolut totul pentru România și interesele ei, poate tocmai pentru că nu este „român verde” și n-ar vrea să i se găsească nimic de reproșat. Dar nu sintem destul de subtili, nici măcar atât de șmecheri cît ne place să credem. Oricum, din păcate nici măcar Petre Roman nu va candida la președinție.

Mihail Oprea

paul daian

vorbești cu mine prin cărămizile de
ale proprii mele opțiuni de a fi
dement ce privește de pe terasa
Rinul plin de steaguri moarte, cu
la răsărit cu fața la Marea Nordului pe
scaunul de piatră translucidă a singelui.
te văd prin cerul jos și greu cum imi
citești poemele în timp ce saxofonul
casci tale te îndepărtează de camera
în care m-ai putea aștepta fiica neagră
îți cînt de departe un cîntec umil și
aproape beat de Marijuana
oare aici construcția se depășește
pe ea însăși și dacă da în numele
cărei legi nu ești alături de mine?
vorbesc cu o absență falsă.

beau apa în care ai ascuns busuioacul
și te văd adîncă și rece ca pămîntul
dîin chilia monahului cel ce păcătuiește
numai cu mîinile lui însuși, la granița
dîntre o zi și alta la granița dîntre
cădere și eșec închid ochii cum
odinioară

se deschidea jumătatea de femele a
creierului meu să te privesc ca pe o
bucurie a singelui amestecat cu oboseala
celor nouă încercări, pe cînd ultima?
pe cînd rigiditatea învinsă de jazzul
gramelor albe?
cerșese bani mecanici pentru fiica mea
ce caută un sex aidoma lipsici de sex

deschid violent parcul și pe iarba grasă
văd tălpile fine ale deznădejzii tale
de femele fiică femeie, vechi

lucrează la lanțurile gleznelor tale
și nimeni nu le poate clinti credința
în munca lor, de-a lungul atîtor

pavate cu gresie roșie am ajuns să
cu dezinvoltură bolnavă faptele vieții
mele

și să pun la îndoială bunul simț.
jos construcția patriarhală, cu cînt
printre gunoaițe țigări și noi poeme
albe ca varul pereților pe care
ii iubesc atît de mult, jos cu această
căutare ce ține de o normalitate ce-mi

străină cum străină este lumina
de opacitatea ochilor celui mort de

eu încă nu știu dacă ai vrut să mă
sau să mă pedepsești poate basmul
ce izbucnește din pădurea adîncă să mă
poate miinile să priceapă apropierea
de ultimul poem scris ție.
imi voi găsi locul la marginea orașului
printre mesteceni bolnavi aidoma mie
și voi scrie despre infirmitatea mea ca
fetița în plină lumină a vieții.
puterea de a te privi în ochi vine de
așa cum de nicăieri vine stîngăcia
în salut a fiicei mele

mica insectă din blana animalului rece
ca o mantie
acoperă vara ce nu se mai sfîrșește

fiecare dimineață prînz și seară
printre castani cu o cămașă de noapte
prin iarba spre spaima insectelor
muzică și covrigi printre cuvinte fără
cum moare Virgil perfect și în deplină
așa cum îi stă bine unui oraș corupt
în fiecare zi multe pagini de necitit
cu nebunul satului zis Mutu Bexa
ha ha numai eu înțeleg rostul creierului
și al literelor amestecate în proporții

capul greu de plăcere și somnul insectei
în purpura mirosului tău pe care
ca pe propria-mi piele dragă ție
mi-ai spus că numai astăzi la marginea
atacă lumina bolnavă a poetului
pentru care călătoria a fost un cuvînt
ceva mai lung

memento bibliografic

MIHAIL SORBUL 25 de ani de la moarte

TEATRU: 1) „Eroii noștri“ (1906); 2) „Înviere“ (1909); 3) „Letopisești“ (1908); Premieră la Teatrul Național din București (1919); 4) „Două credințe“ (1909); 5) „Baronul“ (1909) — comedie romantică în patru acte; 6) „Dur. noia“ (1909) — comedie în patru acte; 7) „Praznicul calicilor“ (1909) — comedie tragică într-un act, jucată în 1916; 8) „Săracul din Craiova“ (1912); 9) „Poveste studentescă“ (Poveste banală) (1913) — comedie într-un act, pusă în scenă în 1913 la Teatrul Comedia București; 10) „Patima roșie“ (1916) — comedie tragică în trei acte. Prima reprezentație la 3 martie 1916 la Teatrul Național din București; 11) „Dezertorul“ (1917) — comedie tragică în trei acte — Matineul din 21 octombrie. Reluare la 23 decembrie 1918 la Teatrul Național din București; 12) „Răzbușarea“ (1918) — piesă în patru acte jucată la 27 iunie 1918 la Teatrul Național din București; 13) „Prăpastia“ (1920) — dramă în patru acte, jucată la 26 aprilie 1920 la Teatrul Național din București; 14) „A doua tinerețe“ (1922) — comedie tragică în trei acte. Premiera la 20 martie 1922 la Teatrul Național din București; 15) „Coriolan Secundus“ (1927) — come-

die în trei acte jucată la 24 oct. 1928 la Teatrul Național din București; 16) „Dracul“ (1932) — piesă în două acte jucată la Teatrul Național din București; 17) „Fericirea“ (1938) — comedie tragică în patru acte; 18) „Cartea de vise“ (1941) — comedie în patru acte inedită; 19) „Americana“ (1961) — piesă în trei acte și un epilog — inedită.

PIESE RADIOFONICE: 1) „Actorul din Hamlet“ (1909) — comedie radiofonică în trei acte; 2) „Automobilul alb“ (1909) — inedită.

DRAMATIZĂRI: 1) „Neamul Șol-măreștilor“ (1922) — după M. Sadoveanu; 2) „Don Quijote de la Mancha“ (1924) — comedie tragică (după Cervantes) în patru acte, jucată la 24 octombrie 1924 la Teatrul Național din București; 3) „Ion“ (1932) — dramă (după Liviu Rebreanu) în 16 scene jucată la Teatrul Național din București la 15 decembrie 1932.

ROMANE: 1) „O iubești?“ (1931—1933); 2) „Mîngîierile panterei“ (1934); 3) „Adevărul și numai adevărul“ (1936).

NUVELE: 1) „Glasul nevesti-mi“ (1938); 2) „Meeting“ (1946).

Eliade în Italia

În cea mai mare parte a ei, opera marelui Eliade e deja cunoscută în Italia. În principal grație editurii milaneze Jaca Book, care și-a făcut din publicarea operei lui Eliade expresia cea mai înaltă a preocupărilor sale în lumea editorială italiană. Revista „Diorama letterario“ (nr. 150 din 1991) laudă foarte mult gustul intelectual rafinat al conducătorilor editurii milaneze, care au știut să se oprească la o operă atît de reprezentativă pentru spiritul european astăzi, cum este aceea a lui Eliade.

În această lună urmează să apară la Jaca Book „Le promesse dell' equinozio“, prima parte a memoriilor lui Eliade, îmbrățișînd perioada 1907—1937 (368 p., 46000 lire); o carte așteptată.

Revista „Il Sabato“ crede că va fi un best-seller în librăriile italiene.

Dar marea realizare a editurii din Milano va fi „Enciclopedia delle Religioni“. Un proiect foarte ambițios. Pînă acum o astfel de enciclopedie n-a apărut decît în S.U.A. Dar și acolo cu greutate. Proiectul s-a născut în anii '80 la Chicago, la Chicago University Press, cea mai renumită editură universitară americană. Dar numai un colos editorial cum este Macmillan din New York l-a putut realiza. L-a îngrijit Mircea Eliade însuși cu sprijinul expertului în problemele editoriale Charles Smith (16 volume, un dicționar de la A la Z unic în lume).

Jaca Book va publica Enciclopedia în 12 volume. Fiecare volum va purta un titlu de sine stătător și ritmul va fi de două volume pe an. Enciclopedia în italiană nu preia ca atare „Enciclopedia of Religions“ apărută în America. Cu un an înainte de moarte, Eliade s-a întîlnit la Orvieto cu directorul editurii milaneze și au stabilit împreună să publice o enciclopedie tematică în ordine alfabetică, revenindu-se în acest fel la proiectul inițial al lui Eliade.

Fiecare volum este în acest fel un dicționar de sine stătător. Îngrijirea ediției a fost încredințată lui Ioan Culiănu, elevul lui Eliade și al unui avizat urmaș al preocupărilor sale. Acum însă, după tragica moarte a lui Culiănu, sarcina reeditării a fost dată unei echipe italiene formată din Dario M. Cosi, Luigi Saibene și Roberto Scagno. Primul volum a apărut deja luna trecută. Se intitulază „La Religione. Oggetto e modalità della credenza religiosa“. Arată splendid. Are 560 de pagini și costă 150000 lire (120 de dolari). Anul următor este așteptată apariția a încă două volume: „Il rito. Oggetti, atti, ceremonie“ și „L'Esperienza. Vita religiosa, individuale e collettiva“. Să sperăm că în următorii ani vor fi tipărite toate cele 12 volume și nivelului lor va fi la fel de ridicat ca al primului, deja editat (îngrijit însă de Culiănu).

Ion Bulă

De ce nu moare poezia

Prietenul meu din Satu Mare, George Vulturescu — editorul unei reviste numai de poezie, care, în mod obiectiv, nici c-ar putea să existe în ziua de azi — are obiceiul de a invita (pe banii primăriei/prefecturii/inspectoratului de cultură, ai sponsorilor — între care și un poet irakian privatizat în Oaș 1, ai prietenilor... poeți români și maghiari din urbe și ai săi personali) un număr apreciabil de poeți, poetașe, poetaștri, critici și editori, la sfârșit de septembrie — început de octombrie, la colocviile de poezie din Nord. Toate bune, dramatice și frumoase — de murit nu moare nimeni, mîncarea și băutura (la „Vraja Viei“ sau la „Simbra oilor“) sînt absolut senzaționale, locurile sînt plăcute privirii, chiar senzuale — dacă pot spune așa, imbiindu-te la desfătări imprevizibile. Cite un fost poet convertit la teatru a doarme cu regularitate la masa finală, K.O. datorită palincăi, cite un veleitar expune teorii... Stați, un pic! Teorii? Păi de teorii sîntem buni cu toții, de la un Vergu Dumitrescu la Sandu Mușina! (Cu diferențe apreciable în coerență și fanatism, ce-i drept...) Oricum, cînd destabilizatorii bucureșteni termină de împărțit revistele lor proslăvind surorile de mare caritate și bună calitate, se numește că toată lumea a reintrat pe făgașul poeziei. **ȘI ATUNCI INCEPE ACEL ZGOMOT DE FOND INIMAGINABIL** din care poți decupa secvențe mai mult sau mai puțin semnificative: poezia e limbajul cetății, e puterea lim-

bajului, e limbajul puterii, e o necesitate, o sublimă inutilitate, de fapt dacă ne gîndim bine, nu mai există de multă vreme, cam de prin '89, absorbită de pamflet și jurnalistică de doi bani; dar poezia revine, răzbate, învinge, convinge; ba, moare, decade, sucombă, se duce; poezia există?

Și uite-așa, pînă cînd vom conchide cu voce tare, cu gura optim întredeschisă, mereu atentă la intervalul dintre o pauză de respirație și alta, că, una peste alta (Sappo, Bilitys, etc.), „poe-

tu este organul zeilor“. Vă place? Fără ipocrizie, cum stați cocoțați în arborile cunoașterii „fără mînuțe, fără piciorușe“ — cum ar zice fiica mea de trei ani — acum, c-a venit toamna, acoperiți-vă inima cu ceva și meditați un pic la această blestemată chestiune insolubilă, sau poata, prea ușor solubilă, așa ca Ness-ul. (Fără monstru, fără Loch!)

Nu mi-aș fi reamintit toată această querelle de la Colocviul revistei „Poesis“, organizat la Satu Mare de prietenul meu George Vulturescu (ultimul colocviu la care voi fi participat, căci Taromul s-a scumpit deja peste poate, și pe cursele interne), dacă n-aș fi primit de curînd un plic — nici măcar parfumat! — de la o necunoscută doamnă N.M. rezidentă undeva înspre Metopolis. Evident, dînsa vrea să știe ce cred eu despre poemele sale și, implicit, dacă merită să continue (cu poezia, firește). Cum rugămîntea destul de timidă, este însoțită de recomandarea unei rude, cum sînt încă bine dispus și capabil de a face o faptă bună, creștinească, accept și „lecturez“ filele umplute de un scris școlăresc, îngrijit, aproape caligrafic. Fiecare literă este de-

senată cu grijă, nimic nervos, precipitat, în gestul scriitorului. Prea multă liniște, poate, în aceste hirtiuțe impregnate de sensibilitate și — cine știe — nefericire. Recuzita ușor vetustă a melancoliei provinciale este prezentă la tot pasul: „cioburi de timp“, „magia cîrei trei (rostogolindu-se de trei ori)“, „suflului, destinul, „mări (care) se aprind“ orologii, „reverul inserărilor“ (lift-ul, lob-ul, backhand-ul), „gleznele dorului“, „cai albi și... „albi pescăruși“, „foșnetul ierbii“, o sabie veghind „în singele urcînd“, BĂTAILE INIMII... dar și „cuvintele mamei“, visele, „cenușa dorului“ plus alt „cal alb“, din nou marea (care „și-a pierdut asfințitul“). Nu lipsesc micile îndrăzneții ale metaforei, începînd chiar cu... „lujerul metaforei“, „cîmpurile cu rinjete împietrite“, „bărbăția cuvintelor“, „silabe infrunzind“, „ecoul albastru al păsărilor“...

Ce-i pot răspunde eu necunoscutei doamne?

„Probabil că delicatețea e un chin greu de suportat într-un oraș mic și prăfuit de provincie. De vindecăt e aproape imposibil: toți medicii se grăbesc înapoi spre București într-o imposibilă și nesfîrșită navetă.

La Crînul — sau, în Roșiori, Macul — nu găsești în rafturi, nimic din cele care te-ar putea alina, oferindu-ți mici satisfacții de substituire.

Vai de poeți, vai de poezie! Ea ține loc de salam de Sibiu, de ultimul film cu De Niro, de spray anti-întări, de cărțile interminabile și de pasiunile intratabile...

Nu e nimeni vinovat de ce scrieți și de cum scrieți! (În același județ, poetul Bitoleanu umblă în permanență cu fular de mătase și ochelari de soare italienești).

În lipsa altui viciu, scrisul rămîne oricum o soluție.

Ei vedeți? D'aia cred că nu moare poezia, „d'aia nu citeșe ziare /d'aia nu mă uit la te-le-vi-zor...“ Sau vorba lui Iliescu, „democrația exclude monarhia/ noi sîntem trecători și mandatele noastre limitate“. Fericit cel care, ca Ulise...

Dan-Silviu Boerescu

debut

dan bogdan hanu

Moving waves

(sau în arterele mele singele și confuzia au decis să sfideze legile gravitației)

repaus al pupilei între rădăcină și fruct
ochii tăi agită imaginea străzii
pînă aproape de disoluție

și
poți deveni tu însuși
doar privind
la urma pe care o lași
pentru a fi călcată
de posteritate
poate de acel organ de simț al istoriei —
ARHEOLOGIA

mîinile îți alunecă atît de simplu
în gesturi care pot fi interpretate
funcție de intensitatea luminii
încît afară
retorica repetată a corbilor
deslășurată cu amploarea aproape
a unui eveniment politic
cristalizează parazit
pe acorduri de jazz orchestrînd
melange-ul de acte posibile
în interiorul unui final probabil

un număr de fraze
se articulează mereu în jurul unei intimplări
luciditatea încearcă totdeauna o reabilitare
în pragul firescului

ca o reîntoarcere
la dimensiunea intimă a lucrurilor
privirea se continuă
mai departe
în ochii tăi
un corp străin în cordialitatea irisului

din orice intimplare
explodează amintirea
prin porii imaginii unde te pierzi
captiv și totuși liber să traversezi ziua

în compania bastonului alb
palpezi fisurile străzii și de fiecare dată
îți îngheață în trup liniștea
ca o ușă care nu se mai poate deschide

a ne regăsi în distanță
înceamnă a ne dăruii identitate
și ipoteza conform căreia
singurătatea este legea gravitației
se clarifică serios
sub complicitatea privirilor
cu care îmbrăcăm mereu altfel
unul sau altul din momentele
unde locuim

Cele cîteva clipe care
vor trece întotdeauna
ceva mai tîrziu

(sau noul mod de a vedea lucrurile și-a alunecat
din priviri în singe, ca o promisiune făcută demult,
în realitate)

I. CONTEXTUL
mici evenimente aglutinate de frig
tropăie în timpanele puterii —
un nou imperiu se înscrie la moarte

nu cunosc decît
o singură retorică a liniștii —
disperarea
banalul este o provizie distribuită prin consens
inepuizabilă

II. TU.
neschimbată
ești o risipă care singerează
uitată

pe corina înghețată a orașului
risipă a țipătului
în fisurile singurătății
prezența ta încolțește pe străzi —
un suris pe care-l înțeleg mereu
într-un loc interzis
cu numele tău risipit pe buze
mă întorc să respir în oglinda lucrurilor
și surisul acela apare din nou
de fiecare dată întinde spre mine
fire de sîrmă pe care să merg
(cuvintele mi-o iau întotdeauna înainte
și le detest pentru siguranța lor)

imaginile tale scăpate din ghearele orbitelor
dansează în aer vertebrînd vîntul
și absența care se sparge ca un mugure în ceață

ești o risipă
care îmbrățișează liniștea
și sfîrșitul zilei se macină în ungherele
amintirilor
obosit ca o întrebare cu prea multe răspunsuri

ești o risipă a intimplării
printre canoanele ruginite ale ferestrelor
ai părăsit ziua dar ai rămas totuși
așa cum o boală lasă în urmă o rană

am încercat să-ți surprînd surisul
și s-a risipit în spațiul dintre cuvînte
ca o duminică
în bulboanele obișnuinței

sînt cîteva lucruri în care poți avea încredere —
locurile pe unde te cauți acum
cînd te risipești pe lingă mine
(ca o dantelă între aceleași degete adormite de

și privirea îmi înțepenește
pe capătul străzii
totul continuă cu persistența
cu care vrei să zdrobești
articulațiile de nisip ale așteptării

13 întrebări pentru...

ALEXANDRU GEORGE

1. Într-o perioadă relativ calmă, de stabilizare vremelnică a valorilor, dvs., stimate Alexandru George, ați apărut zgomotos, iconoclast, negînd ceea ce părea cam pe la mijlocul deceniului precedent. Ce porniri marțiale v-au inspirat?

Alexandru George: Apariția mea în calitate de critic s-a produs în 1970—1971. O perioadă care era intrucitivă de calm și de stabilizare vremelnică a valorilor, dar mai ales era sfîrșitul epocii destinderii sau a dezghețului, care începuse cam pe la mijlocul deceniului precedent. În acel moment, literatura română își lichida petele albe sau încerca să le lichideze, în tot cazul, se făcuse un mare efort de recuperare a tuturor valorilor clasice și interbelice. În această situație, felul meu de a scrie a putut să pară iconoclast; în realitate el continua o tradiție care era aceea a criticii mai vechi. Eu am făcut complet abstracție de tot ce s-a întîmplat între 1948 și 1964, ani într-adevăr negri ai comunismului care sînt numiți eufemistic, pentru că limitele nici nu corespund calendaristic, obsedantului deceniu. Atunci, s-a făcut, în perioada 64—71, a fost o perioadă foarte bună în care s-a scris o serie întreagă de critici au ajuns la, dacă nu maturitate atunci, la afirmare (mă refer la Eugen Simion, Matei Călinescu, Raicu, Manolescu, și așa mai departe) care stabiliseră intrucitivă, cum spuneți dumneavoastră, vremelnic — valorile de care se ocupaseră. Critica mea nu a fost chiar așa de zgomotoasă și nici iconoclastă, eu veneam oarecum cu alte criterii, dar și cu foarte multe restabiliri de adevăruri. Vedeți dumneavoastră, acest termen — negativism în critică — este un termen illogic pentru că nu se pot stabili valori în critică fără abnegație. Și nu se pot stabili valori false în cazul în care există o posibilitate de dispută. Îndată ce lași liberă pornirea critică sau actul critic se produc negații în aceeași măsură în care se produc afirmații. În critică, nici o afirmație nu poate să nu fie în același timp și o negație. Dacă spui, de exemplu, că Nichita Stănescu este cel mai mare poet de după cel de al doilea război mondial în literatura română aceasta este o afirmație pozitivă, ea presupune o sumă întregă de negații la adresa tuturor poezilor contemporani cu el care au existat în perioada de care vorbim — perioada de imediat după cel de al doilea război mondial — și care se consideră negați de afirmația „foarte pozitivă” pe care critica ar face-o la adresa lui Nichita Stănescu. Eu nu recunosc că aș fi avut niște porniri războinice la adresa literaturii de atunci, ci doar niște porniri reparatoare.

2. Dacă, să zicem, am putea face o mutare în timp și ar trebui să debutați miine, ați reface traseul sau, dimpotrivă, ați adopta altă strategie?

A.G.: Strategia? Asta n-am adoptat-o eu, ci mi-a fost impusă de împrejurări. Cum spuneam, eu am apărut la sfîrșitul epocii dezghețului. Din cele patru cărți care au putut vedea lumina tiparului în 1970 și 1971, ultimele două au apărut exact în timpul Tezelor din iulie și au izbutit să ajungă în librării numai datorită faptului că, deși se dăduse un ordin de către Dumitru Popescu ca toate cărțile să fie retrmise la lectură, deci la o nouă cenzură, eu fiind un autor obscur, practic vorbind necunoscut, am scăpat, și în felul acesta cărțile mele au putut să apară. Sigur că, dacă mă gîndesc la trecut și la traseul acesta pe care și eu l-am efectuat în timp, este imposibil să nu recunosc că n-aș mai proceda cum am procedat. Situația la ora actuală este absolut schimbată, orice critic care ar debuta

acuma sau prozator, cum cred că sînt eu mai ales, s-ar trezi în fața a cu totul altei situații decît aceea care era prin 70—71.

3. Acest fel nonconformist e, într-adevăr, o strategie critică avantaioasă sau numai o stare de inconfort pe care v-o creează prematura elasicizare a unei literaturi în desfășurare?

A.G.: Nu pot să nu recunosc acest nonconformism. Eu sînt legat de un anumit tip de formație intelectuală și de o anumită cristalizare, ca să spun așa, precoce a gusturilor. În fapt n-am făcut decît să continui critica, cum spun, interbelică, care avea cu totul alt stil decît acel al criticii din deceniul șapte, cînd eu am debutat. Iar judecățile mele, practic vorbind, le găsești și la alții și nu cred că eu am accentele cele mai violente. De altfel, în perioada aceea s-au manifestat și alți critici, mă refer în primul rînd la Ion Negoitescu, la Regman și nu în ultimul rînd la Șt. Aug. Doinaș sau Ion Caraion, oarecum în aceeași situație. Sînt critici care au trebuit să tacă două decenii și au redevăcut foarte tîrziu și au făcut o sumă întreagă de afirmații, după mine, mult mai drastice și mai negatoare decît am făcut-o eu și care au produs la timpul lor destulă indispoziție în rîndul clasicizatorilor prematuri și destul scandal și bineînțeles destule represalii din partea celor vizați, care n-au ezitat să facă apel la factorul politic și să ceară ajutorul instituțiilor de stat împotriva criticii. Tot în aceeași perioadă s-a produs activitatea atît de deformată a unei caricaturi de critică, cum a fost Eugen Barbu, care la rîndul lui a păstrat ceva din stilul acesta al criticii vechi, și a făcut o sumă întreagă de afirmații foarte deraniante pentru autorii în viață, consacrați prea rapid.

4. Nu cred nici eu, ca mulți de altfel, că există valori imuabile și că totul — deci și în artă — stă sub semnul provizoratului. E nevoie, așadar, de revizuri continue! Ce trebuie să aibă în vedere, mai ales cînd s-a schimbat o lume?

A.G.: Bineînțeles că valorile nu sînt imuabile și stabilirea sau aproximarea lor este o operație obligatorie a fiecărei generații. Lucrul ăsta l-a sesizat pentru prima dată marele E. Lovinescu care cu puțin înainte de primul război mondial a declanșat această campanie a „revizuirilor” foarte greșit înțeleasă de contemporani, dar care s-a dovedit rodnică pentru toată critica ulterioară. De atunci încoace, toată literatura română a fost pusă în cauză de critici pe diferite generații. Chiar generația postlovinesciană, a lui Călinescu, Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Streinu a procedat așa. Numai că prin revizuire nu trebuie neapărat înțeleasă „demolarea valorilor”. De multe ori, recuperarea unor autori necunoscuți sau foarte puțin valorificați, generația interbelică, această generație strălucită din care a făcut parte, cum spun, Călinescu, Vianu, Pompiliu Constantinescu ș.a.m.d., de pildă a făcut foarte multe acte de reparație, cum a fost aceea a lui Macedonski, ignorat mai înainte de critica din generație precedentă, (vorbesc de M. Dragomirescu, Ibrăileanu, Lovinescu). Sau, au descoperit în clasicii oarecum uitați și pierduți în rafturile bibliotecilor școlare cu totul alte aspecte și le-a readus la viață. Asta nu înseamnă neapărat o acțiune negativistă, ci, așa cum se întîmplă întotdeauna în critică, și una pozitivă. În ceea ce privește situația de acum; mai ales că dumneavoastră vorbiți de schimbarea unei lumi, problema este mult mai gravă, deoarece dezvăluie o gravă carență a criticii românești în clipa de față. Spun gravă, pentru că afectează mai ales generația tînără. Nu a apărut o generație nouă de critici care să pună în discuție valorile stabilite de generația precedentă. Generația optzecistă are esești, critici de analiză, dar nu spirite radicale

care să pună în discuție ceea ce generația lui Manolescu, Eugen Simion, Grigore ș.a.m.d. au propus.

5. Apropo de această lume nouă. Pe cine va dezavantaja ea, evident, în spațiul literaturii? Ce surprize credeți că ne așteaptă? Se poate spune că va stimula noi forme literare?

A.G.: Această lume nouă a produs o gravă răsturnare în literatură, de care scriitorii nu-și dau prea bine seama. În decembrie 1989, s-a produs o schimbare și o revenire la vechea linie de desfășurare a literaturii române care fusese întreruptă, deviată și deformată de comunism. Deși în perioada comunistă, aceste aproape cinci decenii, (fiindcă lucrurile trebuie socotite cam din 1938 din momentul în care democrația română a clacat pentru prima dată) literatura română s-a dezvoltat într-o serie întreagă de zig-zaguri și situații care nu erau obișnuite literaturii anterioare și care particularizează toată această epocă. Într-o mare serie de articole din „Luceafărul”, am tratat problemele astea sub diferite aspecte și, deși am scris cred că vreo zece, n-am terminat cu ele. Dar, este clar că în decembrie 1989 exista o anumită stabilitate, exista un fel de a scrie, ori resemnarea onora de a scrie într-un anumit fel, și de a răspunde comenzii sociale, nu numai în sensul de a răspunde unor slogane, ci de a răspunde necesității unei societăți intelectuale care era așa cum era, dar exista. Toate astea s-au pulverizat în momentul de față. Cine ar mai scrie romane „demascatoare” de tipul a celor lui Buzara sau de problematică din viața comuniștilor cum a făcut Dinu Săraru sau Alexandru Ivasiuc, de pildă. Cutremurul care s-a produs atunci, nu este încă evaluat și aproape nimeni nu-și dă seama de urmările lui. Este normal ca un critic atașat stilului nomenclaturist cum este, de pildă, Eugen Simion, să se manifeste alarmat față de ceea ce ar putea fi posibilă schimbare de mentalitate, de abordare a literaturii. E clar acum că indiferent de ce s-a făcut în ultimii patruzeci de ani, au apărut atunci opere valoroase — dar ele sunt de pus în cauză, și va fi în măsura în care va apărea o critică valoroasă, atentă la realitate și fără rețineri idolatre pe care din păcate, critica mai veche le-a manifestat.

6. Chiar și într-o perioadă comunistă contestările în cadrul aceluiași regim au fost, slavă domnului, destule. Întrevedeți o ramificație a lor? Care vor fi țintele, cine va deține capul de afiș?

A.G.: Este foarte greu de prevăzut, și în general, dat fiind că lucrez în domeniul atît de nesigur al libertății, (literatura și cultura în genere sînt capitole ale libertății) să fac pronosticuri. Sigur că vor fi numeroase surprize pe care le-am putea explica prin niște fraze generale. Dar contestările acestea vor fi categoric benefice pentru că dacă-și vor atinge ținta, dacă vor avea o bază reală, vor fi urmate de restabilirea de valori, iar dacă vor fi simple acte de iconoclastie fără acoperire vor dispărea așa cum, să zicem, s-a întîmplat cu actele de iconoclastie din anii '30 ale unor oameni foarte inteligenți, cum a fost Mircea Eliade și Eugen Ionescu, dar din a căror critică nu rămîne mare lucru. Chestiunea care, oarecum pe mine mă îngrijorează este că tipul de critică necesar acestor manifestări de curaj, este mai curînd defavorizat în situația actuală. Învățămîntul nostru universitar pregătește (și tendința aceasta se va accentua în viitor căci va fi încurajat de ansamblul culturii europene în care România va intra) încurajează tipul universitarului și al analistului de cabinet. Celălalt tip, care era tradițional în literatura română, tipul foiletonistului, după mine, decade, iar isorigrafia literară se află într-o gravă carență.

7. Personal, mă aștept la eliberarea unei energii intelectuale și, bineînțeles, la polemici ce vor fixa un timp convulsional în istoria literară. Sintetizi de altă părere?

A.G.: Eliberarea energiei intelectuale se simte încă de pe-acuma, dar este îndreptată îndeosebi în direcție politică și în direcția unei anumite explicări a trecutului, a unei judecări a lui. Mi se pare simptomatic, că în doi ani de zile n-a apărut nici un articol de contestare plenară, de acțiune violentă împotriva vreunui din clasicii, sau a scriitorilor cu mare reputație, stabiliți de generația precedentă de critici: Statutul statului a rămas intact. Adică nu a apărut nici un fel de manifestare chiar de iverență la adresa atîtor scriitori care sînt totuși discutabili, a căror reputație s-a stabilit în condiții anormale, pentru că, nimeni, ca să revenim la cazul lui Nichita Stănescu, nimeni nu îl poate contesta pe Nich Stănescu plenar, dar, după decembrie 1989 el este fatalmente vîrit în alt context. Pînă acum nu s-a putut vorbi deloc de anumiți scriitori, chiar poezi care datorită situației de transfugi, de dizidenți în regimul comunist, ei erau excluși din literatură. Acum, orice poet, indiferent că este un mare poet ca Nichita Stănescu, într-o concurență cu rivalii lui reali. Iată, ca să vă dau un singur exemplu, de curînd a murit Horia Stamatu, un poet despre care Eugen Ionescu a spus că este cel mai mare poet român contemporan, deși eu, care sînt relativ bine informat de literatura contemporană, nu am o idee despre Horia Stamatu, pentru că nu cunosc decît operele pe care el le-a publicat în țară și care se rezumă la un volum de versuri, de fapt. Or, iată: critica românească nici nu înregistrează pînă acum (pentru că nu avea dreptul să-l înregistreze pe Horia Stamatu) și se trezește acum în fața unui fenomen liric despre care Eugen Ionescu, care nu este un fitecine, afirmă că este un eveniment major în lirica românească. E un exemplu, dar sînt alții alți poezi despre care nu s-a putut vorbi decenii. Chiar despre Radu Gyr, care are o reputație stabilită dar mai mult din auzite, cine știe exact ce înseamnă poezia lui Radu Gyr, care a fost un scriitor foarte abundent, în tinerețe un scriitor oarecum gălăgios, destul de popular, apoi a devenit poet oficial al naționalismului românesc, mai ales legionar și după aceea, la închisoare, a fost unul dintre cei mai activi producători, compozitori de piese lirice care au circulat oral în toată lumea închisorilor, mulți deținuți memorîndu-i poeziile le-au popularizat după aceea în libertate. Eu nu spun că Nichita Stănescu va fi zdrobit de comparația cu Horia Stamatu sau Radu Gyr. Iată însă că valoarea lui va trebui propusă de niște parametri care nu există în critica literară românească nici în critica lui Raicu, nici a lui Iorgulescu nici a lui Eugen Simion, nici a lui Grigore, nici chiar a unor critici mai tineri: nu există aceste repere în criticile lor pentru că nu era îngăduit. Încă o dată, nu spun că asta va duce la prăbușirea gloriei lui Nichita Stănescu, dar gloria lui și a tuturor altor poezi contemporani despre care s-a putut scrie va fi categoric determinată de rivalitatea, de „situația” poezilor despre care nu s-a putut scrie. Și aceștia nu sînt chiar puțini, sînt cîteva zece. Cum e cazul lui Alexandru Lungu de exemplu. Transfug, ca să mă exprim în limbaj comunist, cîteva decenii. Nimeni nu vorbește de poezia acestui scriitor, care trebuie pus într-o relație cu Gellu Naum sau cu alți poezi din generația lor. Este admisibil să crezi că poți scrie o istorie a literaturii sau să ai o idee de ansamblu, un tablou al literaturii române în ultimele decenii, fără să pomenesci de oamenii ăștia? Nu numai că-i excluși, dar excluși și reperele de rivalitate și de existență ale poeziei contemporane, de care te ocupi!

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

8. Sint necesare polemicele într-un moment cînd, o dată cu reinvierea practicilor totalitare, au apărut teoreticizările acestora, acei culturnici care pot rămîne în planul secund al vieții noastre spirituale, după ce ani de-a rîndul au executat o operație de intoxicare a literelor române?

A.G.: Eu cred că acești culturnici nu au nici o șansă să afirme măcar prozodicele critice reale în contextul dat. Dumneavoastră îmi vorbiți de planul secund. Trebuie să-i lăsați chiar mai jos de planul secund al vieții noastre spirituale. Fiindcă ei nu au nici un fel de legătură cu literatura care se va cîntăca de acum înainte. Sigur că ei au făcut într-adevăr o operație de intoxicare a literelor române, stabilind niște riterii false, dacă ne gîndim că s-au orbit în mod serios de poezia lui Nicolae Dragoș și a lui Ion Dodu Bălan, dar într-un climat de libertate și de deschidere pentru toate valorile românești și de dreptăți judecătorești a scriitorilor, nu au nici o șansă. De aceea eu spun că nu polemicele de tipul acesta sînt interesante pentru că, ca să trăvești niște gîndaci, nu trebuie să tei polemici, ci acelea care rezultă în situația anormală a literaturii române în ultimele decenii, o situație anormală careia trebuie să i se pună oprezișterea printr-un act de justiție.

9. Asistăm la o situație jalnică, jenantă, cînd valorile autentice nu sînt oar contestate, ci și invinuite de trădare, de aservire puterilor străine. Creînd că numai tîpînd mai tare, oportuîștii vor rămîne în sfera de interes a cititorilor. Ce impresie vă fac acești trădători? Cum pot fi ei aduși la tăcere?

A.G.: În presa actuală există maniere de genul celor pe care le-ați văzut în întrebarea dumneavoastră. Ele privesc o sumă întreagă de intelectuali, scriitori sau nu, după sistemele tipic iacobine, pus în lumină de evoluția Franceză, după care cei de la putere, în momentul în care vroiau să acuze adversarii nu-i considerau trădători, ci trădători. Și nu trădători față de ei înșiși, ceea ce încă ar mai putea fi discutat, ci trădători de... patrie. În momentul în care ești împotriva puterii în România, la ora actuală, ești considerat trădător. Spre marea mea însternare am ascultat acum vreo zece săptămîni declarația domnului Augustin Buzura care a exprimat pe un ton șoptit, dolent, această idee tipic etatorială, afirmînd că toți cei care lucrează în străinătate, care critică Puterea actuală sînt niște trădători. Aici. Cei care se confundă așa de ușor țara, mie mi se pare suspect, ca să întrebunțez un termen mai dur. Cum pot fi ei aduși la tăcere? Convingerea mea este că eu nu pot să fac ceva decît să ridic tonul pentru că tăcerea nu are. A-i reduce la tăcere nu e după mine în spiritul democrației. I-aș lăsa să vorbească, să se exprime cît pot, în măsura în care ar discuta teză reală ar merita să fie discutată, dar, ca să faci calomniile și polemicele pe date false, cred că operația aceasta nu merită nici măcar oboseala unui răspuns.

10. Viața politică a degenerat, vieții economice i se fac respirații artificiale, viața actuală e injectată de tot felul de senzații tari, viața editorială pare fie la reanimare. Cînd credeți că va avea oxigenul salvator și în ce va fi luat acesta?

A.G.: Din păcate, întrebarea aceasta poartă o serie de sectoare ale vieții publice românești, începînd cu viața politică, cea economică, viața culturală și ar putea fi mai ales altceva, viața editorială, termen puțin cam exagerat, eu i-aș spune problema editorială și eu mi se pare, hai să încep cu întrebarea, că ar fi la reanimare, împotriva, după o perioadă de prea mare animare se află la pămînt și edile particulare o alimentează la un nivel cu cele de stat. Dar întrebarea comită niște răspunsuri diferențiate. Mie mi se pare că viața politică a degenerat. Dimpotrivă, viața politică se află într-un proces de clarificare și de revoltare. Imediat, în ianuarie-februarie, pînă la alegeri în 1990, viața politică a fost într-o stare de tensiune și confuzie extraordinară. Încetul cu încetul lucrurile au început să se limpezească. Adică s-au diferențiat niște direcții, niște direcții generale de gîndire politică și de atitudine politică. Evenimentul cel mai important în domeniul acesta este scindarea Frontului Salvării Naționale care într-o organizație totalitară a fost organizat datorită eșecurilor și a luptei zădărnice, să devină un partid, ceea ce este un lucru foarte puțin important. Dimpotrivă. Cît privește viața economică, atîta timp cît statul este prin-

cipalul patron și domină această viață, fericirea nu poate fi decît legată în modul cel mai strict decît de reformele care se aduc însuși acestui stat, respectiv puterii statului din descendența comunistă, acesta fiind obligat din ce în ce mai mult să cedeze din privilegiile, din situații și mai ales din pirghiile de comandă. Ar fi bine să putem face viații economice respirație artificială. Din păcate, după opinia mea, este vorba, în momentul de față, de a primi oxigenul din altă parte, resursele noastre economice fiind practic vorbind inexistente sau paralizate. În viața culturală, sigur că s-au întîmplat niște lucruri foarte diverse, foarte greu de amestecat într-o imagine de ansamblu. Tot felul de scandaluri sînt întretinute artificial, există o violență care depășește importanța cauzelor care le dau naștere ș.a.m.d.

11. După felul cum circulați pe stradă, după o anume retracilitate rămasă uneori într-o ciudată expectativă, imi lăsați impresia unui lup singuratic. Ce scriitor vreți să mai sfișiți? Mai exact, ce autor credeți că a fost supralicitat și ar trebui redus în dimensiunile lui reale?

A.G.: Personal, nu recunosc că aș fi un lup singuratic. Sint un om, aș zice chiar de o mare sociabilitate. Din păcate, societatea, mediul meu social și cultural au fost distruse de comuniști și eu am rămas întrucîtva ca un fel de supraviețuitor puțin excentric. Există, în literatura română personalități singuratiche alături de care nu mă simt dezonorat să mă așez. Mă gîndesc, de exemplu la Paul Zăreț, care realmente a fost un om singuratic. Deși și-a publicat majoritatea scrierilor sale în „Viața Românească” și într-o revistă anexă a cercului „Vieții Românești”, „Adevărul literar și artistic”, a fost un om care și-a păstrat distanța față de poporanism și de cercul „Vieții Românești” dar chiar și de cele mai elementare principii ale acestui grup. Un personaj care a putut să pară oarecum neobișnuit în ansamblul vieții noastre literare este dl. Al. Paleologu, om, care după mine este departe de a fi un om singuratic, deși stilul și calitatea literaturii lui îl singularizează. Dovadă că nu-i un om singuratic este că participă la viața politică și chiar este membru marcant al unui partid. Mie mi se pare discutabilă aderența domniei sale, dar e liber să o facă. Un om, aparent completamente dezlegat de societate, mergînd pînă într-acolo că s-a și călugărit, a fost Nicu Steinhardt. Ori nu cred că exista pe lumea asta un om mai cumsecade, mai politicos, mai amabil decît el. Faptul că formația lui intelectuală, vîrsta și o anumită neaderență la unele realități strict contemporane cu el, îl singularizau, nu înseamnă că el, prin fire era îndreptat spre așa ceva. Or, situația mea cred că este similară. Deși eu par un om diferit de mulți din generația mea, nu am aceste calități sau defecte, cum vreți să le numiți, pe care le-ați enunțat aici. Eu, prin vîrstă, sint contemporan cu o sumă întreagă de intelectuali bine definiți începînd cu Radu Cosașu și Ion Dodu Bălan și terminînd cu Petre Sălcudeanu, S. Damian, Z. Ornea sau Titus Popovici, este o listă lungă. Faptul că mă singularizez sau că mă deosebesc de generația mea provine de acolo că eu nu am debutat normal, la vîrsta lor, am debutat la 40 de ani, într-o serie în care o sumă întreagă de scriitori urmaseră pe cont propriu cam aceeași linie de conduită și care, de multe ori, fără să ne cunoaștem, ne-am simțit foarte apropiați. Nici pînă astăzi nu sintem prieteni, mulți dintre noi, și totuși, există între noi o legătură care este vizibilă, căci ține de formația noastră comună, de un anumit fel de a înțelege literatura, caracterul livresc al felului în care scriem și de situația, că, înainte de a fi scriitori, sintem niște literați, adică niște oameni de formație și de expresie, hai să-i zicem mai erudită. În această situație, în partea a doua a întrebării, pe cine aș vrea să sfișii, nu mi se pare normală, pentru că eu n-am sfișiat pe nimeni și nici n-am de gînd să fac așa ceva de acum înainte. Practic vorbind, eu consider activitatea mea critică terminată și lucrul acesta va fi mai vizibil dacă volumul IV din seria mea **La sfîrșitul lecturii** va vedea lumina tiparului; ea trebuia să apară în 1989 dar evenimentele glorioase de la sfîrșitul anului și apoi tot ce-a urmat au amînat apariția acestei cărți. Acolo se va vedea încă o dată, că majoritatea textelor aflate în acest volum sint foarte pozitive și cît se poate de favorabile pentru o serie întreagă de scriitori. Eu am considerat întotdeauna că în cazul meu și al vocației mele, activitatea de

Augustin Buzura și Mircea Ciobanu sînt pregătiți pentru a înfrunta iarna... financiară

Mircea Martin sau portretul unui director de editură, azi

Ion Miloș — europeanul — s-a decis pentru literatura română

Stelian Tăbăraș și Grete Tartler își prezintă „Scrisorile de acreditare”

Interviu realizat de
Marius Tupan

Continuare în pagina a 11-a

Lucrașorul

9

TIERRA-DEL-SOL

— **N**-ai decit să-nchiriezi un poncho și am să te duc în orașul ce și-a zis cindva Tierra—del—Sol, îți grăiește moș Vergillo, paznicul bilciului, pufăind din lulea pe un taburet de trestie în fața intrării.

Puțin mai târziu, purtând pe umeri povara decolorată a unui poncho ponosit închiriat cu trei parale, urmezi mersul agale al bătrînului și, ocolind cu nepăsare lanțurile, călușei și poafa mare pătrunzi în reproducerea aceluia oraș ce singur și-a zis cindva Tierra—del—Sol. Pe partea stîngă a arterei principale Avenida de la Fe, cu asfaltul înmuat de soare în care vă întipăriți adînc urmele pașilor, moș Vergillo te face chiar atent să nu-ți pierzi încălțările, prea largi pentru această încercare, mai bine ar fi fost să îți le lași la intrare, pe partea stîngă, așadar, case mici, pe jumătate îngropate, trebuie să cobori trei-patru trepte ca să intri, dincolo și dincoace de Meridianul Burlanului, țări de igrasie pe pereții coșcoviți, popoarele de muște verzi și gândaci roșii veșnic războindu-se în timp ce tu, înăuntru, dacă te așezi astfel încît cu ochiul stîng să suprapui peste Crucea Sudului crucea cercevelei, vei putea contempla cu celălalt ochi mirifica lume de sub fustele cucoanelor, pe partea dreaptă stupi albi, imenși, cu unul sau două caturi, din care căldura neobișnuită a acelei zile de mai face să se scurgă mierea parfumată în rîuri lipicioase năclăind iarba încă verde a gazonului din față și tîrînd cu ele vreun cadavru uriaș de albină cu picioarele chircite, ochii morți reflectînd soarele în miriade de hexagoane, cleioasa materie se strecoară apoi printre ulucile gardului crem și iese în stradă spărgînd de caldarîm puzderia de sticle în care laptele s-a brînzit de mult.

Plaza de la Felicidad se deschide ca un lotus înaintea noastră și, ca o sămință necăzută încă, pe un soclu înalt de multe picioare, statuia evestră a lui don Cristobal în fața căreia te crucesti de uimire: în vreme ce calul este cioplit dintr-un singur bloc de marmură neagră, călărețul, turnat în bronz, pare să fi încălecat ulterior!

„Așa a și fost, zice gînditor moș Vergillo pufăind din lulea pe bordura galbenă ce dă ocol monumentului. Cu mulți lustri în urmă Paco Montescara, învățător, liber-cugetător și ahtiat după cai de curse primi de la un văr texan o splendidă iapă corbie de patru ani căreia-i mersese vestea pentru năbădăile ei în tot tînutul dintre Brazos și Trinity. A fost atunci un camion din aceea cu roțile mari și albe cum tot mai rar vezi astăzi pe drumurile noastre prăfuite și pîrînții noștri, copii, alergînd în urma lui. Apoi doi bărbați în salopete portocalii deschizînd larg ușile, toți așteptau cu gurile căscate, obrajii supți

de vidul clopotului sub care nimeriseră luîndu-se ca orbii după afurisita aia de mașină pe care scria PHARAOH—MORREL & SON, TEXAS și iapa texană tropotînd ușor pe pasarella de lemn. Paco a căzut în genunchi și a strigat: „alungată de frica balaurului de sub șezutul sfînt al lui San Jorge și adusă de dirlogi în ograda lui Montescara!”, pe dată a tocmit cîțiva gauchos să o învețe cu călăritul fără să se sinchisească de avertismentele îngrijorate ale vărului său și nici de pomelnicul cu victimele făcute la rodeo-urile anuale de la Wichita Falls, Waco și Galveston care o însoțea ca un macabru certificat de calitate, dar, vai! s-a lăsat repede pîgubaș după ce Gracia, halal nume!, i-a omorît doi oameni și l-a schilodit pe al treilea. Lui Montescara, disperat, i-a apărut atunci prin cătare inima iepei texane, însă se dovedi că alta trebuia să fie ținta: și-a descărcat din greșală flinta burdușită cu zahăr în mîna stîngă! Atunci Gracia linsu-i-a rana îndulcită și Montescara a ars în fața casei șaua și hamurile stropite cu gaz din lampa bunicului său, Antonio Peñasco, aghiotant al lui Bolívar. Multă lume vorbea că învățătorul ar fi înnebunit. „Rămînea uneori așa, cu obrazul lipit de botul calului și dracu! să mă ia dacă nu-i vorbea minute-n șir ca unui om”, zice Hugo Chapin rîndușul, dar adevărul e că nu poți pune bază pe spusele lui pentru că tot timpul era beat. Sigur este, totuși, că Montescara, neglijîndu-și tot mai mult școala spre marea bucurie a mucoșilor, muchachos și muchachas, liberi astfel să bată coclaurile după pofta inimii vinînd șoareci-de-cîmp și popindăi, se dedică aproape în exclusivitate Graciei. Dacă îl căutai puteai fi sigur că-l găsești în spatele casei, cu bărbia sprijinită pe birna ocolului, extaziat de vreun galop prelungit cu coama în vînt, de vreo săritură elegantă peste obstacol sau de vreo zvîcnitură nervoasă din picioare, numere pe care, de altfel, Gracia le executa cu mare plăcere cît timp nu era constrînsă. La fel de sigur e că vestea despre frumusețea iepei corbil se răspîndi ca puful de păpădie suflat de curentul poștalionului și tot mai mulți oameni de prin partea locului, de dincolo de dealuri sau de aiurea veneau să-și stingă curiozitatea și să-și încinte privirea. Faima Graciei creștea ca dunele de la Iquique. Prin urmare cînd fu găsită moartă, mușcată de un crotal, noaptea strecurat perfid în coral, durerea localnicilor nu cunoscuseră margini și nimeni nu găsi extravaganțe demersurile învățătorului pe lingă municipalitate și nici hotărîrea acesteia de a construi un monument în Plaza de la Felicidad. Din marmură neagră, Gracia, surprînsă într-unul din superbele sale piaffe-uri, deveni astfel un simbol local; cît despre Montescara, acestuia i se pierdu urma în Guineea

Ecuatorial unde plecă misionar de îndată ce fu înălțat monumentul...

O vreme, apoi, țîhna a învăluit orașul în aroma ei de fondante, fabrica de dulciuri a dat faliment după cîteva zile cu greu îi mai puteai ține pe copii în casă, mai ales către seară, trebuia să-ți închizi în camera lor de la etaj, de pomână bucatele cu mîinile și cu picioarele jos în sufragerie abia răzbăteau zgomete înfundate, bum, bum, trebuiau învățați să se mulțumească și cu ce se strecoară pe sub uși, uite, de pildă norii aștia rozalii plutind obraznici pe la nasul meu, sau asta care mi se așază în chip de turban caraghios pe cap, omul cu tichia roz, ia lasă-i!... Era după cîna, pe fața de masă rămîneau numai firimiturile, resturile pe care servitoarea Beatrice le aduna în poală și le semăna în spatele casei, în grădina cu pămînt cleios care nu se vedea din stradă, pînă a doua zi se iveau bucatele, Beatrice chibzuind meniul de cu seară, iată: un os de pește și o firimitură de piine, iată: pe buza cîinii cu vin două muste încălecate, cînd pendula bătea de opt ori mustele cădeau pleosc!, binecuvîntează, Doamne, nunta din Cană!, de-aici drumul la radio, aparatul fixîndu-te cu un ochi verde îți șoptea conspirativ „Aici Havana!”, bum, bum, Beatrice, Beatrice, strigai, ce se aude? și femeia îți răspundea din grădină: vîntul, vîntul, azi înconjură pămîntul, și tot mai mult se înteeța aroma de fondante și zahăr ars. Nici nopții aceleia de înălțare nu i-aș fi atribuit astfel o semnificație deosebită chiar dacă întimplarea a fost de pomină și multă vreme s-a ris pe socoteala ei, era trecut de miezul nopții cînd toți am ieșit în stradă alarmați de răcnete bejivului de Cristobal. Venind cu chef acasă i se năzărise să se suie pe monument, tot te călăreșe io, minca-te-ar ciorile de gloabă! striga agățat de coada Graciei, și către nevastă-sa opintindu-se cu a-mîndouă mîinile în turul lui, împingînd femeie sau ce mama dracu?, împingînd, păcatele mele, venea răspunsul gîfîit de undeva de sub el, cînd împreună cu servitoarea Beatrice am ajuns în piață era deja în spinarea calului, agățat de piatra lucioasă a gîtelui, datorită întunericii marmura neagră își estompa contururile încît, pînă să ni se obișnuiască ochii am avut impresia că

plutește prin aer sprijinit de vreo vină de beznă, diice! diice! striga Cristobal lovînd cu călcîiele în pîntecele Graciei, mișcă-ți ciolanele afurisite și dă-mă jos dacă poți!, coana Amelia, în genunchi îl privea extaziată, lacrimi sclipînd în colțurile ochilor, mîinile împreunate sub bărbie, poșeta din piele de șarpe atîrnînd la încheietura cotului, ține-l, Doamne, acolo sus! se ruga, hihihih!, aia e, că nu poți! țipa călărețul, de-a-bia spre ziuă l-au dat jos pomperii, a-dormise într-o poziție imposibilă după ce se legase cu cureaua de la pantaloni petrecută prin botul calului în chip de zăbală, și coana Amelia dormea întinsă în iarba de-o țopăiau lăcustele dimineții, însă cu mult timp înainte mulțimea curioasă se împrăștiase cu zîmbetul pe buze, spectacolul fusese pe placul tuturor, iar eu n-aș fi acordat semnificația cuvenită acestei întimplări dacă n-aș fi luat aminte la cele zise de servitoarea Beatrice: „de ce, stăpine, zice, le-ai lăsat liniștea să ne-o strice?”

Tu, Călătorule, care rătăcești pe drumurile fierbinți și colbuite ale Sudului căutînd Nordul înghețat și tăcut, îndură-te totuși, de-ți irosește cîteva clipe și invăluie cu privirea pe acest caballero de bronz! Află că în nopțile cu lună plină, cînd vîntul suflă prin crăpăturile trupului său găunos ca într-un corn de vinătoare, Kukulcan, Șarpele Impenat, își desfăce aripile fosnitoare și se rotește în zbor tăcut deasupra junglei pustiite de groază, un dos de tapir dispăre grăbit în tufiș, doar cetele de malmuțe îl însoțesc cu țîpetele lor, o, da! în noaptea asta îl vom găsi pe Om! îl vom găsi pe Om în noaptea asta...

Cîndva acest caballero era un simplu peon, dar un ochi coclit l-a deocheat, l-a blestemat să se prefacă în instrument de suflat și liniștea să n-o găsească pînă cînd altui ochi, albastru — acesta, de peregrin înstrăinat, îi va fi dat cu milă să îl izbăvească. Plîngi a șadar, Străine, deasupra frunții țesute a Omului Rezonant, căci numai lacrimilor tale, poate, merit le e să-l odihnească iară, atingîndu-l, în pulberea din care s-a ivit!

Urită vară se-arată la sfîrșitul aceluia mai către care mă îndrept cu povestirea, reluă moș Vergillo, zăpada n-avea de gînd să coboare de pe cordilieră, doar o ploaie deasă ne ametea pe toți cu fîrîitul ei, pudzerie de melci fîmî invadase grădina căutînd zadarnic prin noroi o foaie de lobodă măcar, cum mi-ați mai mîncat voi și papucii ecoses dac-ați putea! îi apostrofam și-i întăritam arătîndu-le pe rînd picioarele prin fereaștră și ei, înnebuniți de furie săreau și se izbeau cu cochiliile de geam, neputincioși, sforile ploii continuau să se încolăcească prin aer și să cadă pe caldarîm cu un plescăit umed, dezgustător, trecuseră cîteva zile de la pucul lui Cristobal și statistici neoficiale indicau o creștere îngrijorătoare a ponderii spinzuraților în rîndul sinucigașilor cînd, în Plaza de la Felicidad, cu privirile ridicate spre cerul plumburiu, merele lui Adam cit pe-acî să facă ghiorț!, să ne-ajungă în stomac, îl văzurăm pe Cristobal însuși, din bronz strălucitor, atîrnînd de o frînghie la capătul brațului metalic al unei macarale ploaia se aduna băltoace în cutele mantiei, apoi fundul lui vibră prelung ca un gong formidabil cînd fu așezat pe spinarea de marmură și fanfara, cu tubele înfundate de apă, intonă noul imn de stat.

victor haide

Heraldica sublimului

Olarul nu are nevoie să vadă plămîuirea miinilor sale. O simte precum iarba tășul coasei în mersul apăsător al secerătorului.

Vestire a trupului chemat să plămădească din osteneală loc pentru veghe; aici vor innopta înțelepții de singe, după ei înțelepții de neam pe limbile curbe ale potcoavel.

Celui ce n-a coborît la șes cu o turmă de oi nu i se poate dezvălui

gîndul mulgătorului așezat la ugerul plin.

Miros de grînă uitată în pîrg scoate cîrțițele din mușuroi. Deasupra capului întinderea cîmpiei amețită de grauri.

Încotro să se îndrepte pasul olarului vlăguit de nesomn? Sub osul frunții lui țărîna și platra capătă rost, seva urcă pînă la muguri iar beșugul se măsoară după numărul herghelilor nodate la ham.

Vîntul, însă, dinspre hotare poartă adiere de om măcinat de ispită...

Ritual de toamnă

Desăvirșită-n atingere cu mina șovăind asupra chipului meu. Putem uita orice — imi spune.

E sorocul marilor spălări de toamnă.

Fluviul așteaptă limpezit de pulpele fecioarelor ce năvălesc în apă. Întinse pe sfîri văd cearsăfuri care se zvîntă neputincioase la glasul luminii de-afară. Bătătorul țopăie ca o vrăbie pe rufeale împrăiate, toc, toc. Iar gîndul meu la Maria.

Pămîntul geme acoperit de cămășile femeilor. Se-nceie, arde, usucă frunzele din copaci. Unda fluviului purifică intrarea în alt anotimp.

Mai iute cu scutecele! poruncește-o bătrînă sub soarele blind de amiază. Sintem cu toții la răspîntie, răbdători și supuși.

Iar gîndul meu la Maria.

Romanță

Un fînut inviorat de poteci roase de zvonul Istovirii. Sub pecetea ghearei se merge pînă la sfatul de taină

unde drumețul toiag poartă în dreapta și cunună pe creștet.

Stăpin pe înălțimea ori coborișul firii el imblînzește piatra pe care o atînge, poruncește dă și din poruncă un zid de cremene răsare.

O, dacă trecutul s-ar rupe mineral din ceșuri ca zborul șoimului în slavă! Cel întors din marea călătorie spre întremare să fie lăsat. La căpătii — drumețul cu vorba tîmăduitoare și fapta. Femeile să-l aștearnă polog sub muc de opaș cu seu de oaie bătrînă. Vegheați l să nu-și dea suflarea în aspra iarnă de-afară unde infometăți lupii ațîn țîhna cărărilor. Văzul lui scormonește: auzul șade la pîndă.

Să doarmă-n liniștea ninsorilor întins pe patul lui de piatră, să-l fie cald deasupra-n ceruri și pentru noi.

O, dacă trecutul s-ar rupe mineral din ceșuri ca zborul șoimului în slavă!

emil rațiu

Împărțirea lumii

Am hotărât să ne retragem, risipindu-ne în grupuri mici, în munți. Cei vreo sută de polițiști greci ascunși în școală, văzând că ne retragem, au ieșit afară, începând să ne atace.

A început o bătaie disperată. Apărăm retrăgerea bătrânilor, femeilor, copiilor, care nu mai voiau decât să scape din acel loc, fără să știe unde au să meargă. Peste tot era foc, sânge, moarte, case abandonate. Mulți dintre ai noștri au căzut în acea zi. Eu am fost rănit la un braț și, însângerat, dus de ai mei, abia am reușit să ieșim din Grebena, înainte de a se fi închis complet cerul din jurul nostru.

Am peregrinat noaptea, răzleții în grupuri mici, mai multe zile, până în sfârșit am ajuns într-un punct sigur.

Eu aveam febră, eram cuprins de friguri și sub imensul cer înstelat deasupra munților înzăpezii și a pădurilor pustii, peregrinând pe acele întinderi nesfârșite, am simțit clar în acele zile, dialogul mistic între noi și Eternitate, misterul morții.

Am ajuns așa lângă Castoria, un grup de douăzeci de oameni și ne-am adăpostit într-o stână de vară cu surele părăsite.

Era noapte, când trei oameni înarmați veniseră să vorbească cu mine.

Doi dintre dânșii au rămas afară. A intrat un om cu păr castaniu, de statură mijlocie, bine legat, cu înfățișare erigică și decădă.

Purta la braț o bandă cu semnul crucii roșii și ținea în mână o geantă. S-a recomandat:

— Colonelul Vargiotas, din armata frontului de eliberare.

M-a privit și a rămas deodată fără cuvinte.

— Domnul Ulise Apostol, a îngăimat, de la Atena...

În aceeași clipă l-am recunoscut și eu.

— Da, l-am răspuns. Am rămas privind-u-l adânc, cutremurați de aceeași amintire. O clipă, focul de vreascuri ce pălpăia în vatra din mijlocul colibei dispărui și în amintirea noastră s-au reaprins policandrele de cristal din salonul Varvarei.

— Veniți cu noi, domnule Ulise, mi-a zis el repede. Naționalitatea dumneavoastră e în primejdie; nu mai e timp de ezitări. Noi, guvernul democrat, acordăm tuturor naționalităților, drept egal la viață; deosebirea de limbă pe noi nu ne desparte, așa cum pe mine în acest moment nimic nu mă desparte de Dvs., care sunteți Român.

Dați-mi voie să vă văd rana, a adăugat el. Sunt doctor. A început să-mi desfece brațul. Am venit la timp, a zis. E o infecție care putea să vă coste brațul. Până veți veni la noi, îmi veți îngădui să vin eu zilnic, pentru a vă cura. Și-a închis geanta, când a terminat. S-a plecat salutându-mă scurt, militărește.

A doua zi, în timp ce îmi înfășa rana, vorbea.

— Nu vreau să vă constrâng, zicea el. Prin constrângere nu se obține sinceritate; și fără sinceritate nu există lucruri adevărate. De aceea voi fi franc:

În rândurile noastre luptă multe grupuri de Vlăhi, menținându-și autonomia lor. Noi avem nevoie de Dvs., așa cum Dvs. aveți nevoie de noi. Sunteți stăpâni acestui ținut, toate satele în Pind, fără excepție, vorbesc limba vlahă. Văzând pe frații lor luptând în rândurile noastre, toată populația ne va da sprijin real; iar sprijinul populației, într-un război de partizani, adică cu unități dispersate, într-un teren muntos, e condiția esențială pentru cistigarea războiului.

Veniți alături de noi, nu pierdeți acest moment.

Este momentul de a vă uni cu frații dumneavoastră din Iugoslavia, Albania, Bulgaria și cei de la Nord de Dunăre.

— Judecata Dvs. e limpede, l-am răspuns eu. Dar cei care stau dincolo de Dvs., ce garanții reale ne dau că toate această situație corespunde planurilor și intențiilor lor?

— Garanțiile stau în declarația naționalităților pe care a dat-o guvernul nostru provizoriu, zise el. Este un fapt notoriu. Noi suntem pentru o Macedonia federativă.

Pentru noi contează ideile, nu limba, a adăugat. Ideile noastre sunt egalitatea, frația și libertatea între oameni și popoare.

— Dar acestea sunt ideile revoluției franceze, am zis eu; nu ale revoluției bolșevice.

— Da, a recunoscut el, e adevărat; dar asta nu schimbă esența. Sunt aceleași idei duse la ultima lor consecință: adică egalitatea reală a tuturor în funcție de capacitățile individului, iar nu de averea lui.

Uniți-vă cu noi, a insistat el. Vă vom înarma. Unitățile noastre sunt aici la trei km. de Dvs.

Sincer vorbind, eram în mare îndoielă. Nu știam ce cale să aleg.

Comunismul nu s-a legat niciodată de noi, Vlăhii. Dar felul cum îl expunea Vargiotas era divers. Care era adevărul? Între timp larna se întetise și aprovizionările de la sate erau din ce în ce mai grele, dat fiind că zona era interesată de trupe guvernative. Se aștepta un atac decisiv de la o zi la alta. Un alt grup de Vlăhi, din Veria, vro douăzeci de băieți, au luat legătura cu noi: n-aveau nici ei arme și erau urmăriti ca dezertorii. Trecuse de acum o săptămână și starea răni se ameliorase mult.

A doua zi dimineața Vargiotas a venit precipitat:

— Nu mai e timp de tergiversări, a zis el; mâne dimineată în zori, deslănțuim atacul general. Grupul Dvs. de Vlăhi de cincizeci de oameni, împreună cu un alt grup de aceeași consistență, pe flancul nostru drept, veți alcătui o unitate autonomă, în colaborare cu unitățile mele. Sarcina Dvs. va fi să apărați liniile noastre de spate prin apărarea acestei văi între colinele de la est și vest, de aici infiltrare a inamicului. Dvs. aveți cai, ne întâlnim la jumătatea drumului pentru a vă preda armele și munițiile, fără de care mâne ați fi oricum în primejdie de nimicire.

Zarurile erau aruncate. M-am frământat mult în noaptea aceea.

— Dar libertatea? am întrebat eu. Azi în Uniunea Sovietică faptele arată limpede că dictatura feroce a unui om nu mai e controlată de nici o forță socială.

— Problema libertății e problema statului, a răspuns el. Recunosc că e adevărată observația ce ați făcut. Dar noi, grecii, avem tradiții milenare de democrație. Noi suntem pentru o democrație directă, la nivel local și național, asemenea democrației vechilor polis-uri, iar nu prin intermediari.

În statul modern, reprezentanța prin intermediari, parlament, e un paleativ de democrație și un eșec. De aceea, noi suntem contra oricărei forme de Stat, care e totdeauna legată de asuprire socială și națională. Comunismul adevărat presupune dispariția Statului. Suntem pentru autonomia locală și națională prin reprezentanță directă.

— Dar armele Dvs. sunt sovietice, iar proviziile vin din Iugoslavia și Albania, am observat eu. Și cine a avut forța și-a impus ideile.

— Sufletele și voințele noastre nu sunt rusești, a replicat el dăr.

Geografia are legile ei de netrecut, iar Balcanii nu sunt și nu au fost niciodată un spațiu rusesc. Toată drama Balcanilor a fost fragmentarea lui în națiuni rivale, la răscrucea marilor puteri.

Evenimentele din 1940 au arătat-o clar, când România și toate statele balcanice, s-au prăbușit ca un castel de cărți de joc. Dacă Balcanul s-ar fi unit după 1821 într-un stat federal creștin, astăzi istoria Europei ar fi fost alta. Azi, în tot Balcanul există state socialiste; Regele Mihai a abdicat pe 30 decembrie, iar România e republică populară.

Acum va fi posibilă o confederație între toți Slavii din sud, cuprinzând Iugoslavia și Bulgaria, al cărei corolar firesc e unirea Românilor de la nord și sud de Dunăre, cu Grecii.

Îmi întinse mâna privindu-mă adânc în ochi.

Partizanii lui Markos se deslănțuiseră într-un atac viguros în tot sectorul Grebeni. Urmă o săptămână de lupte grele.

Noi ținem strâns valea, dar luptele îndârjite erau la nord, spre frontiera Iugoslavă. Din nefericire, acțiunile militare în părțile noastre, ale Grebeni, se soldară cu jafuri, prădăcini și teroare în rândul locuitorilor. Bărbați fugari veniseră să se ataseze grupului nostru, care le dădea mai multă siguranță, decât traful în satele lor.

Povestea lucrurilor îngrozitoare: copii și fete răpite din casele părinților, mame care la Vișta se luptau cu unghiile și dinții cu soldații lui Markos, pentru a-și salva copiii.

Care era în aceste condiții poziția noastră?

Spre sfârșitul lui martie, unitatea lui Vargiotas decimată, se întoarse pe vechile poziții; luptele din zona muntelui Pierla fuseseră un eșec și o experiență turburătoare pentru Vargiotas. Îl vedeam pentru prima dată abătut, era frământat și chinat de vărsările de sânge între frații aceleiași națiuni, după experiența teribilă prin care trecuse în cursul celor trei săptămâni de lupte, cu vechi prieteni, camarazi de arme pierduți, sfărtecați pe câmpul de luptă, cu atrocități înspăimântătoare de ambele părți.

Îmi spusese obosit că el era doctor și simțea că ducea o luptă inutilă și își încălcase un jurământ, luând parte ca doctor la lupte.

Era parcă alt om, pradă unei crize de conștiință. Între timp, soția lui, o femeie excepțională, moștenitoarea unei

insemnate averi în Atena, dar care-l urmăse pretutindeni, în deportările sale politice și apoi în munți, născuse un băiat.

Comandantul unității care plecase spre nord, cel care-l înlocuise temporar pe Vargiotas, muri în luptele din jurul Florinei.

Odată cu primele semne ale primăverii, se deslănțu pe toate fronturile o ofensivă a guvernamentalilor, reorganizați de anglo-americani și dotați pe scară largă cu avioane Spitfire.

Începură să avanseze cu succes în regiunea din apropierea frontierei albaneze, și concomitent, în regiunea muntoasă a Olimpului, tăind aprovizionările partizanilor și luând numeroși prizonieri.

La începutul lui aprilie, începură să lichideze rezistența partizanilor la nord de Salonic în regiunea Kilkis și la nord spre frontiera Iugoslavă: Regele Paul inspecționa personal câmpurile de luptă, însoțit de generalul american Van Fleet și de cel britanic, Down.

Visul unei confederații balcanice pălea...

Mii de familii fuseseră scoase din rosturile lor, răvășite, strămutate, zeci, sute de sate călcaute când de o armată când de alta, arse, distruse, desființate, într-un haos general, în înșiși munții care de veacuri constituiau refugiul și cetatea noastră. De o parte se preconiza uciderea oamenilor și deportarea femeilor și copiilor Vlăhi în insulele arhipelagului, de altă parte partizanii lui Markos ne furau copiii cu miile, trimițându-i, desrădăcându-i, peste graniță.

Iar eu, în fruntea unui grup de câteva zeci de Vlăhi, asistând complet neputincios la această dramă. Care erau oare crimele grele ce trebuia să le ispășim mereu noi Vlăhii?

În luna mai, mă întâlnii cu Vargiotas; care era situația noastră? îl întrebai eu neliniștit. Mă privi sumbru și zise: Trădare! Apoi întoarse capul, depărtându-se.

Nu ne mai soseau aprovizionări de la nord. Pe 2 iunie, după o lună de execuții capitale de comunisti, în urma asasinării ministrului de justiție Ladas, dintre care numai într-o singură zi 154 (4. V), Markos, surprinzător, ceru la radio „Grecia liberă”, și încă în alfabet Morse, tratative de pace cu guvernul de la Atena. Pe 17 iunie, un purtător de cuvânt al lui Markos, declară limpede, că Markos e abandonat de statele comuniste.

Am primit ordin de retragere rapidă la nord. Pozițiile rebelilor se prăbușiseră. Lipsii de ajutor și aprovizionare de dincolo de graniță, de la țările comuniste din Balcani, războiul partizanilor nu mai avea nici o șansă, în fața unei armate regulate moderne, de doi ani pe picior de război, dotată și instruită de anglo-americani. Începu debandada. Mulți cădeau prizonieri, alții de teamă de a nu fi executați se retrăgeau nemăitînând seama de nici un ordin, de la valma, spre Iugoslavia.

Totul într-o nesigurantă generală, căci comunicațiile între unități nu mai erau, și la capătul văii dintre munți nu se stia în mâinele cui este trecătoarea, în timp ce din cer ploua cu gloanțe și foc.

Într-o ambuscadă pieri soția lui Vargiotas, femeia excepțională ce împărțise idealurile lui și deopotrivă viața sălbatică și primejdioasă a partizanilor în munți, frigul, lipsurile, războiul.

Continuare în pag. a 12-a

Urmare din pagina a 9-a

13 întrebări pentru Alexandru George

critic este una colaterală și oarecum întâmplătoare. Că m-am lăsat ambalat și dus de o anumită solicitare a presei literare, a celor care au ținut să-mi asigure un fel de succes al scrisului meu, nu mi se pare, după opinia mea, cea mai fericită soluție a cazului meu literar.

12. Critica nu v-a adus satisfacțiile așteptate de ați atacat și proza sau vi se pare că aici vă puteți exprima mai nuanțat? În care vă simțiți mai liber și de ce?

A. G.: Critica mi-a adus destule satisfacții dar personal nu m-am așteptat de la foarte mult. Eu am o activitate eseistică în primul rând mai mult decât critică și critica mea a îmbrățișat, ca să spun așa, o arie largă a literaturii, de la Heliade Rădulescu la scriitorii foarte tineri. N-am avut, din nefericire, posibilitatea să țin o rubrică fixă și să mă pot exprima cât mai liber despre toată literatura română. Dar activitatea mea de prozator este din punct de vedere publicistic paralelă cu cea de critică și de eseist și de traducător, pentru că de

acolo mi-am extras satisfacțiile cele mai mari. Din punct de vedere editorial. Dar din punct de vedere al elaborării, eu am scris o literatură de sertar, o literatură de prozator, pagini de proză și am elaborat un lung roman (nici până în clipa de față nu l-am terminat) și care reprezintă într-un fel un testament literar. N-aș spune că mă simt mai liber într-un domeniu sau altul. Căci de fapt, cine a citit proza mea și paginile mele de critică vede că este vorba de același stil și de fapt de modalități destul de proprii de a amesteca unele cu altele. Am făcut, ce e drept și o critică oarecum tranșantă și de date pozitive. Genul meu cel mai propriu a fost însă eseul, or paginile mele de proză sînt în modul cel mai vizibil ale unui eseist.

13. Păstrați o altă armă secretă pentru mai tirziu? Ce nume poartă ea: poezie, teatru? Dacă da, faceți-ne unele anticipări.

A. G.: Nu prea este prudent (și lucrul asta l-am spus de la început) să vorbesc despre viitor. În general, pro-

iectele literare în cazul unui scriitor nu sînt aproape niciodată împlinite. Dar, în cazul meu, — hai să nu vorbim de nici o armă secretă — ci de opere secrete, pentru mai tirziu; eu aș vrea să fie pentru cit mai curînd. Am patru cărți în situația de a apărea la edituri. Datorită crizei editurilor, crizei de hîrtie, de spațiu tipografic etc. și a unei anumite crize de inteligență a conducătorilor, care, după mine este cea mai gravă, aceste patru cărți stau blocate, deși nu ar fi fost exclus ca ele, în perioada care a trecut din decembrie pînă acum — să fi apărut. N-au apărut din motive străine de voința mea dar, sigur că ele ar putea nu să schimbe, dar să nuanțeze și să precizeze situația mea literară. Ceea ce pe mine mă afectează cel mai mult este faptul că nici una din cărțile mele n-a fost reeditată. Și, sigur că aici aș putea să-mi exprim unele preferințe. Aș reedita cărțile de proză, nu cele de critică pe care eu le consider pricum caduce. Sînt un partizan al unui principiu teribil enunțat de Camil Petrescu și neacceptat de nici un critic român, nici măcar discutat de vreunul, după care critica dispărea în momentul în care și-a atins obiectul. Ca atare, paginile mele de critică, am aproape certitudinea că nu vor mai fi citite de nimeni, sau vor fi citite ca niște curiozități, eventual cu valoare informativă, în măsura în care reprezintă unele momente de istorie literară. Însă paginile mele de proză, romane sau povestiri îmi pare extraordinar de rău că nu sînt cunoscute mai bine, iar cunoașterea lor nu s-ar putea face acum decît prin reeditare. Așa

cum știți, de reeditări nu beneficiau decît privilegiatii regimului, clasicii în viață și, în ultima vreme, ele erau de domeniul președinției Consiliului de Miniștri, mai exact, Elena Ceaușescu și Cabinetul II erau cei care decideau dacă o carte ar putea fi reeditată sau nu. Una din formele cele mai peride dar mai eficiente de cenzură ale regimului comunist a fost politica de tiraje și politica de reeditare care este legată de prima. A da unui poet un tiraj de 4 sau 500 de exemplare, la un volum de versuri, înseamnă a-l ucide, pentru că atunci cartea lui apare ca un simplu titlu bibliografic în cataloagele de bibliotecă, dar nu există realmente în minile cititorilor. Cam același lucru se întâmplă și cu cărțile mele. Mutînd, bineînțeles ceea ce poate fi mutat. Cărțile mele de proză au apărut în tiraje minime, eu însumi nu le mai am, nu le pot oferi celor din generația mai tină de care totuși îmi leg anumite speranțe, iar pentru criticii tineri sub 40 de ani eu sînt un prozator cvasi-inexistent. Rareori se întîmplă ca unul să-mi mărturisească că a citit vreo pagină de proză scrisă de mine; în momentul cînd îmi apare totuși cite una, mulți se miră, și chiar au fost unii care au scris lucrul asta în presă, că aș fi trecut de la critică literară la proză. În realitate, situația este exact inversă. Am debutat ca prozator și am scris critică literară ulterior.

Mitologiile luminii (I)

„El s-a schimbat la față înaintea lor, fața lui a strălucit ca soarele, și hainele i s-au făcut albe ca lumina“

Matei 17, 2.

despre ea se învață în școli. Ar fi un flux de fotoni sau o radiație electromagnetică. I s-a calculat o viteză limită. Planck a fărâmițat-o în cuante iar Maxwoll i-a stabilit ecuațiile. Fără ea n-am putea exista și totuși pare că existăm în afara ei, ignorind-o. Rămâne unul din cele mai accesibile și în același timp mai de nepătruns, mistere ale existenței. LUMINA. Este peste tot și la îndemina oricui. Și totuși mai de nepătruns decît orice piatră sau fragment super greu de materie. Neîndoielnic e întruchiparea cea mai potrivită a tainei. Misterul lui a fi și a deveni în lume. Ne stă la căpătîi la naștere, nunta și moarte. E darul sfînt în care ne scaldăm zilnic cu acea dulce inconștiență a celor ce fac umbră pămîntului, fără să știe prețul întunericului și nici al luminii.

„Mai tîrziu mi-am imaginat lumina ca fiind starea de dinainte de naștere și starea de după moarte“ scria Nichita Stănescu. „Orice obiect, după distrugerea criteriilor lui interioare... se transformă în lumină. Orice obiect este o formă de lumină oprită într-o structură“. Gnosticismul și maniheismul considerau că lumea a fost creată sub imperiul puterilor demoniace care au zămislit omul pentru a ține în lăuntrul lui „scinteia divină căzută din cer“.

Lumina este prizonieră. Paradoxală și misterioasă. Căci lumea este o imensă teofanie luminoasă. Latinul *lumen* (lumină) a dat românescul *lume*. Slavul *svet* are concomitent înțeles de *lumină* și *lume* iar *sviatol* înseamnă *sfînt*. Memoria lingvistică a păstrat fragmentele unei viziuni cosmogonice. Universul manifest este o permanentă ardere, un permanent foc superficial, o facere zăscă (*sacrum facere*). Rădăcina indoeuropeană *Diu* (*Div*, *Dev*) care se referă la strălucire, luminozitate a dat pe *Deus*, *Dies*, *Dieu*, *Divin*, *Dumnezeu*. O regăsim în *Dimineață*. *Dzi*, englezul *Day*, slavul *Deni* (ziua).

Capitolul I al Genezei enunță clar creația lumii ca pe o epifanie luminoasă. *Fiat lux* transformă tenebrele în ordine, înțeles, armonie. Misterul luminii e acea tainică energie creatoare a verbului divin. Numai că aici este vorba de o adevărată genealogie.

Tradiția creștină nuantează cu subtilitate acest subiect. *Dumnezeu* este *lumina* incertă iar celelalte niveluri sau grade ale luminii nu sînt decît valorizări parțiale ale acestei *lumini originale*. Sîntem departe de cuantele luminoase ale lui Planck sau ecuațiile lui Maxwell. Chiar dacă sfichiuiți de cromatica atîtor ontofanii luminoase străbatem în fiecare zi, ignoranți, acel

punct straniu din care fizicul devine metafizic. Să revenim însă la optica subtilă ce stă la temelie lumii, încercînd să rupem petală cu petală acea „floare de lumină“ a viziunii dantești. Universul s-ar destrăma în miriade de scînteii și fulguri luminoase. Esoterismul creștin va distinge pe rînd 1. *Lumina inteligibilă* a planului divin prin care intelectul poate contempla esențele imuabile, 2. *Lumina cosmică* a lui *Fiat lux* primordial care a organizat haosul. Să observăm că această din urmă lumină nu coincide cu 3. *Lumina fizică* deoarece soarele a fost creat abia în a patra zi „Dumnezeu a zis: Să fie niște luminători în întinderea cerului, ca să despartă ziua de noapte; ei... să lumineze pămîntul... să despartă ziua de întuneric... aceasta a fost ziua a patra“ Genesa 1 (14—19). Iată că *lumina fizică*, lumina cunoașterii sensibile nu reprezintă decît ultima treaptă de actualizare a divinului în materie. Geneza ar fi un fel de stingere în trepte.

Dincolo însă de neliniștitoarele sale văluri metafizice, experiența luminii rămîne un arhetip al creației. Intrarea în existență, existența — echivalează cu accesul la lumină. Ieșirea la „strălucitoarele limanuri ale luminii“ (*dias in luminis oras*) de care pomenește Lucrețiu în *De rerum natura* utilizează o expresie arhaică al cărei înțeles este că „tot ce înseamnă viață apare pe pămînt ieșind din întuneric“. Simbolismul ieșirii din tenebre va fi ca atare prezent în toate riturile de inițiere avînd ca model arhetipal însăși creația cosmică.

Post tebras lux va jalona cadrele arhaice ale mitologiilor morții și învierii (vegetale și inițiatice). A exista cu adevărat înseamnă a fi în lumină. Străvechi tipare lingvistice (asimilînd o tradiție comună, indoeuropeană și indo-iraniană) rețin în mod straniu această omologare fundamentală. Chiar dacă ușor hazardate, exemplele pe care le vom expune, invită la meditație. O serie de rădăcini lingvistice sau etnoame precum *Is*, *Ise*, *Isl*, par să fi semnificat în vechime lumină. Ele sînt prezente

Urmare din pag. a 11-a

ÎMPĂRȚIREA LUMII

Acum dăruia acestui ideal clipa de pe urmă a vieții sale.

Pe o cărare îngustă pe povârnișul muntelui, Vargiotas cu pruncul în brațe, urma pe ultimul ei drum, în fruntea companiei decimate, cadavrul învelit în steagul partizanilor, așezat pe spînarea unui cal; sacul uman înăngerat, trecea clătîndu-se pe oblăncul calului, urma în șir de companie, în drum spre tara făgăduintei, spre nord. Dar în trecătoare convoiul fu oprit de împuscături și focuri de mitralieră.

Vargiotas arboră atunci în vârful balonetei steagul alb și trecu împietrit în tăcerea sumbră ce se lăsase, în fruntea companiei, urmînd cadavrul soției sale. Pe seară, pe o colină în preajma lacului Castoria, salutată de ultimele raze ale soarelui ce apunea, ea fu îngropată simplu, cu o movilită de pămînt deasupra.

Acolo mă despărții de oamenii mei, ce înlăcrimați se despărteau de mine ca să ajungă în satele lor, covârșit de durere pentru viitorul lor.

Soarta mea, printr-un ciudat șir de împrejurări, se unise deplin cu soarta comunistilor lui Markos, cu care însă nu împărtășeam nimic în comun decît vitregia vremurilor.

În vreme ce în România partizanii luptau în Carpați contra comunistilor aduși de Rusi, eu, în muntii Pindului, făcînd ecou durerii aceluiași neam deopotrivă de strivit de strălîni, luptam contra guvernamentailor greci sprijinîți de anglo-americani. Eram sub vremuri...

Cînd va veni oare ziua dreptății pentru cei năpăstuiți?

Trecerea prin Iugoslavia fu rapidă. Eram dezarmați și apoi imediat imbarcați în vagoane de tren: de la Bitolia, prin Prilep, am trecut Vardarul și apoi pe valea Bregalnici, trecînd prin Cociani, am ajuns la Delcevo. De la Bitolia la Delcevo, toate erau localități aromânești.

Scurt, fără vorbă, am fost trecuți peste frontieră în Bulgaria.

haiku

Pod plutitor,
barcă stagnantă.
Vislași doar pașii care trec...

GLOSSĂ

(la o gravură de Hokusai)

Un pod plutitor peste riu. Un pod cotit, ca un virf de săgeată făcut să-nfrunte valurile. Pe cele două maluri, la capete de pod, se află colibele vameșilor. Căci a trece de pe-un mal pe altul e un privilegiu al celor avuți. Ca să-ți oferi două perspective asupra aceluiași fluviu trebuie să dispui de bani.

Miloș, vameșul te lasă citeodată să te duci pînă la mijlocul podului, pînă în dreptul unghiului rotunjit, înălțat și întărit ca o carenă și să privești valurile înspumate care se sparg. Te lasă să stai acolo pînă cînd ești alb de spumă încît pe drumul de întoarcere nu-ți vine greu să-ți închipui că înfrigurat și obosit, străbați acum a doua jumătate a podului și că-n curînd vei coborî pe celălalt mal. În bunătața lui, vameșul îți dăruiește iluzia. Iar iluzia are chiar și o anume materialitate: aceea a unei jumătăți de fluviu.

Ceea ce te necăjește e silueta pinului singuratic de pe celălalt mal. Ai

încercat în repetate rînduri să răsădești unul și aici, dar nu s-a prins niciodată. Cînd te întorci uneori de pe pod simți alt de acut această lipsă încît îți zici că ar fi mai bine să renunți la a depăși chiar cu un singur pas malul tău. Încerci să te convingi că ar fi mai bine așa. N-ai reușit pînă acum decît să rărești aceste experiențe iluzorii, aidoma celui ce își scoate ochelarii atunci cînd a obosit să tot vadă chipul interlocutorului.

Totuși, pinul singuratic te obsedează. Dacă ai putea mă ar să-l muți la jumătatea fluvului, să-l plantezi undeva în coșurile de plută care mărginesc podul. Asta te-ar mai usura puțin. Pinul n-ar mai aparține nici unui mal. Sau ar aparține în egală măsură amîndurora. Ar fi ca o stafetă pe care cele două limanuri ar schimba-o între ele. Te-ai duce pînă la el, i-ai atînga trunchiul cu miinile, apoi te-ai întoarce...

Cum nu se întîmplă nimic de felul ăsta, ai început să urăști pinul. Chiar să-i dorești moartea. Și — în așteptare — ai pus în practică o soluție provizorie: mergi de-a-ndăratelea pînă la mijlocul podului. Ignori pinul, îl desființezi, fără a renunța la jumătatea fluvului...

Constantin Abăluță

în numele cuplului de zei creatori egipteni; *Is—Is* și *O—si—r—Is*, *Isl*, *Isc*, *Isa* sînt legate de latinul *esse* (a exista) Cuvîntul englez pentru *este* se scrie chiar *is*. În ebraică silaba *Is* devine *Jes* astfel că *Jesus—Isus* poate fi deciprat ca *Is—Is*, lumină dublă sau lumină din lumină.

Cei șapte înțelepți mitici care au redactat *Imnurile Vedice* ca urmare a viziunii directe a esențelor subtile, se numeau *Rishis*. Imaginea lor cosmică erau cele șapte stele ale Ursei Mari, simbol al celor șapte lumini mistice pe care tradiția ebraică le întrușipează în cunoscutul *Menorah* — candelabru cu șapte brațe —. Exemplele privind pe *Is* ar putea continua cu *Ishvara*, divinitate creatoare a hinduismului sau cu *Isanami* și *Isanagi*, cuplul creator al tradiției extrem-orientale. *Is* ar putea fi o posibilă ecuație lingvistică a

luminii ca simbol al creației și existenței. În fond, persistînd pe aceeași linie ușor fantezistă, dacă i-am adăuga prepoziția *ab* (ce se referă la detașare, disociere) despărțindu-ne astfel de lumină, nu ne-am întoarce oare în *ab—Is* adică în haos?

Dar lumina nu înseamnă numai cosmogonie ci și ontologie. Din toate timpurile orice epifanie sau apariție sacră era înconjurată de un nimb luminos. Revelația cea mai adecvată a lui Dumnezeu se face prin lumină. „Lumina aceasta era adevărata lumină, care luminează pe orice om, venind în lume“ Ioan (1, 9) Trecerea subtilă de la lumina cosmică și fizică a prezenței sensibile la interioritatea luminoasă a condiției spirituale o marchează un alt pasaj din Ioan (1, 8). „Nu era el Lumina, ci el a venit ca să mărturisească despre Lumină“. Intrăm astfel în domeniul vast al experiențelor și ideologiilor „luminii mistice“.

După Paracelsus există în om „un soare invizibil, necunoscut majorității“ — *invisibilem solem plurimis incognitum* —. Unele tradiții îl cunosc ca „soare negru“ sau „lumina neagră“. În sufismul iranian dimensiunea supraconștientă a ființei se anunță prin *lumina neagră*. Succesiunea (de obicei septuplă) de teofanii luminoase ale spiritualizării culminează în islamism cu *Lumina neagră* (*Nur e slyâh*) persanul ce desemnează „fîntina și originea oricărei lumini“. Este imago-ul de nepătruns al lui *Deus Absconditus*, negrul absolut al tainei.

Silvia Chițimia

(va urma)

Se părea că Iugoslavia voia să termine cât mai repede cu noi, să nu întârziem nici un minut mai mult decît trebuie pe teritoriul ei, să lichideze cu alte cuvinte cât mai repede o afacere care probabil nu-i mai convenea.

În Bulgaria, în sfîrșit, am fost primiți cu mai multă căldură.

Am rămas acolo două luni de zile. Nu făceam nimic, ne odihneam și ne refăceam forțele, cu un tratament de privilegiu. Mulți sosiră în zilele următoare, și mai înfricosăți, flămînzi, decultii, de acum fără să mai aibă nici o speranță de reîntoarcere.

Abia trecuseră câteva zile de la sosirea noastră, cînd Vargiotas îmi dă-

du marea veste: Mareșalul Tito a fost exclus din Cominform!

Visul confederației balcanice, al Macedoniei libere pentru generația noastră, murea și el...

Vorbam în zilele acelea fierbînti cu Vargiotas:

— Totuși, Balcanii nu sînt și nu au fost un spațiu rusesc, imi reamintea el cu mîndrie ceea ce imi spusese de mult, în stîna părăsită de lângă Grebena, în muntii Macedoniei: chiar dacă proiectul confederației balcanice a murit, sciziunea lui Tito e o probă că Balcanii nu sînt un spațiu rusesc și o confederație balcanică viitoare nu va putea fi decît liberă și expresie a propriilor sale interese. În aceasta constă marea noastră, a popoarelor balcanice, urmasi ai celui de a doua Rome și rolul nostru în lume, zicea el. Plas-ma existentă și civilizația, am dat-o noi Rusiei...

Limba bulgară veche, mesager al credinței și culturii Bizanțului, le-a dat lor identitatea în lume.

Dar între timp, toată Europa de răsărit, cu excepția Iugoslaviei, devenise o colonie rusească: singurul dintre conducătorii comunisti de prestigiu al Europei Răsăritene, mai era acum doar bulgarul Dimitrov.

În rest, ceilalți erau marionete. Ce va aduce viitorul?

O cortină grea se lăsase împărțind Europa...

(fragment din romanul *Baricra*)

Comoara care doare

Una dintre cele mai cutremurătoare drame ce s-au consumat în anii din urmă, chiar sub ochii noștri, se numește **Mănăstirea Văcărești**. O urgie mefistofelică s-a abătut peste înemnele civilizației acestui meleag de lume cu toată vehemența ignoranței poruncitoare. La capătul acestui act demolator, cel mai impunător așezământ monastic din zona de cimpie a țării, datînd de 270 de ani, de pe vremea principelui fanariot Nicolae Mavrocordat — spirit cultivat și monden, de anvergură europeană, ctitorul lăcașului din Dealul Văcăreștilor — este azi doar o amintire. Mania grandorii atee a dinastiilor comuniste proiectaseră, exact pe locul acestei sublime vetre de civilizație creștină, un lac și o zonă de agrement. Cu aproximativ șase ani în urmă, pe platoul din preajma mănăstirii, „trupele“ de filmare ale unui reputat cineașt, cunoscut pentru pasiunile sale pitohnice, trăgeau din tunuri cu ghiulele autentice în turlele giuvaerului arhitectonic, evacuat în prealabil. A fost regia prin care se semnase decesul monumentului, ce de-

venise stînjinitor pentru cei care numărău vîrstele culturii românești doar de la instaurarea dictaturii proletare!

Tentativele de salvare a acestui grandios și complex obiect de patrimoniu național au grupat spirite și inițiative diverse, dar pe care puterea discreționară le-a temperat lesne cu instrumentele presiunii pedepsitoare. Iar cei ce s-au aventurat, totuși, în vîrtejul acestei stihii pustiitoare nu au putut realiza altceva decît un **conspect cultural**, în imagini și inscripții sau, mai anevoie, prelevări fragmentare din ceea ce trebuia să amintească urmașilor că a fost Monumentul Mănăstirii Văcărești.

Argumentele unei asemenea strădăniîi dificile și migăloase le avem astăzi sub privire, într-o primă secvență expozițională, la Galeriile de Artă ale Municipiului București, din str. Academiei. Loc în care, de la o vreme, specialiștii Muzeului de artă și istorie al Capitalei prezintă, în condiții deloc favorabile unor astfel de demersuri culturale, rodul eforturilor lor recuperatoare și patrimoniale. Acum sînt reu-nite într-o patetică și sugestivă tentativă de redeschidere a simțămîntelor protective ale concetățenilor față de un tezaur cultural de o remarcabilă va-

loare istorică, artistică și arhitectonică, doar cîteva fragmente ale unui edificiu pe care nu îl mai putem reinvia decît ca o memorie a unui genocid cultural. Sensul acestei strădăniîi muzeologice este evitarea în viitor a oricăror acte distructive, ce atentează la ființa și spiritualitatea națiunii. Aceste 18 sau 20 de piese, care au aparținut complexului Văcărești, sînt cele ce au putut fi reconstituite în termeni onorabili pentru a perpetua în conștiința semenilor imaginea unei capodopere adușă la condiția tragică, a irecuperabilității.

Din cîte cunoaștem, au fost prelevate din interiorul fostei biserici a în-

cintei monastice — „Sfînta Treime“ — circa 200 m.p. frescură, elemente de decorație în piatră de la Paraclis, colonete din piatră și lemn, capiteluri, alte piese martor a ceea ce a fost acest unic monument de artă feudală la noi. Cele 14 fragmente de frescă existente în expoziția de la GAMB sînt o demonstrație de remarcabil profesionalism din partea restauratorilor, impresia privitorului fiind copleșitoare în fața unei picturi, care prin forța expresivă a desenului, prin siguranța compoziției și prin rafinamentul coloristic amintind transparențele paletelor rafaelite, evocă dimensiunile unei arte aflată într-un moment de vigoare renaștistă. Fragmentul principal, care încorporează priveliștea sintetizată a Orașului sfînt Ierusalim și a împrejurimilor sale sacre, este, într-adevăr o piesă de referință în iconografia post-bizantină a Munteniei secolului al XVIII-lea. Dar de o frumusețe excepțională sînt cele cîteva portrete de sfinți extrase de pe pictura laturilor de Nord și de Sud ale naosului, portrete caracterizate de o umanitate solară, ce se îndepărtează vizibil de tradiția portretistică a reprezentărilor canonice de chipuri ascetice, devorate de o spiritualitate transcendentă. Prin acest gest recuperator, Mănăstirea Văcărești dăinuie în memoria noastră sensibilă ca una dintre comorile cele mai de preț. Puținul ce ne-a mai rămas din ea îi sporește valoarea prin prețul fără margini al celorlalte părți care nu mai este.

Corneliu Antim

muzica

Festivalul muzicii contemporane franceze (III)

Concertul ultimei zile a Festivalului s-a desfășurat la Institutul Francez de Cultură, cu o sală deși impropriu prin acustică, aproape plină. În program — cinci piese de Iannis Xenakis și trei interpreți români, membri ai ansamblului Archaeus, violonistul Marius Lăcraru, clarinetistul Vasile Mocioc și violoncelista Anca Vartolomei.

Mikka pentru vioară solo este fructul „fragil“ (ca dimensiuni și, aș zice, ca estetică) al „colaborării“ compozitorului și arhitectului Xenakis cu calculul. O țesătură continuă de glissando-uri cu scurte respirații, un fel de căutare neliniștită (a tonului pierdut?), cu accelerații și reveniri bruște, neașteptate, evoluînd în final spre o dizolvare în acut. Un studiu asupra unor procese matematice (contiguități, mișcări browniene), care, în pofida finei și imaginativei timbrări a violonistului, pierde treptat din tensiunea inițială. O explicație, poate cea mai importantă, ar fi aceea că unicul procedeu, cel al glissării, al „lichefierii“ discursului, chiar dacă nu e gîndit ca simplu „efect“, se devalorizează în timp destul de ușor. Un alt cadru acustic ne-ar fi revelat, cu siguranță, o altă dimensiune a piesei.

Charisma pentru clarinet și violoncel și **Kottos** pentru violoncel solo mi-au părut a fi momentele de densitate maximă a programului. Anca Vartolomei și Vasile Mocioc știu să

sustină partituri dificile (în special cea de a doua) cu un perfect legato al expresiei (într-o muzică, totuși, fragmentară) și fără să accentueze latura lor exterioară, virtuoză. Charisma, epitafor sonor scris în memoria unui tînăr compozitor — Jean-Pierre Guézec, prelungește în zone mai abstracte un expressionism viguros, nu foarte caracteristic autorului, în timp ce Kottos, mai sculpturală, caută echivalente pentru un scenariu mitic, fals programatic — lupta unui Gigant cu Zeus.

Intercalate pieselor „pe viu“ — **Mycenae-Alpha** și **Bohor** reprezintă o altă fațetă a creației lui Xenakis — muzică electroacustică. Despre prima, cronicarul francez Longchamp notează: „Mycenae-Alpha face în sfîrșit o magistrală demonstrație a acestei muzici în curbe, suprafețe, trame, prodigios-zveltă, rafinată, cu o orchestrație bogată și puternică, încărcată de valori expresive, care nu amintește prin nimic materialul muzical în general lipsit de viață al ordinatorului“. Dimpotrivă, **Bohor** apelează la o monostructură cu cîteva straturi interne în mișcare lentă, abia sesizabilă, straturi-pedală ce se retrag și reapar discret, sau, cum explică autorul: „... o muzică monistă de pluralități interne“. Dimensiunile unor astfel de suprafețe suspendate în timp, neevolutive, mi se par, încă o dată, nejustificat de lungi. N-am să reiau demonstrația făcută pe marginea unor piese din aceeași sferă. Am să adaug doar că varianta originală (realizată cu mijloacele mai modeste ale anului '62) avea o dinamică a finalului mult mai puternică, o creștere a intensității pînă aproape de limita suportabilității, un sens, dacă înțeleg bine, polemic. Oricum, obiecția de fond rămîne. Cum va rămîne, cred, și pentru numerosul public amintirea puternică a unei întîlniri „neconvenționale“ cu unul din cei mai importanți compozitori ai secolului XX — Iannis Xenakis.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

Trasul sforii

După cum ne anunță „o anumită parte a presei“ domnul Mircea Hamza și-ar fi dat demisia. Ah, nu, nu de la Televiziune ci din oarece funcție din cadrul departamentului de știri — informații, relația internă. Și doamna Gabriela Neagu s-a făcut nevăzută, rămînînd în umbra protectoare a realizării emisiunilor de **Actualități**. Deh, cineva trebuia să stea și în umbră. Altfel cum s-ar mai trage telespectatorul pe sfoară? Dacă tot m-a luat pix-ul pe dinainte și am scris și grozăvia asta cu „trasul pe sfoară“ ar fi cazul să mă și explic. Chiar așa să fie? — s-ar întreba un telespectator credul, chiar să fim păcăliți, duși de nas în propria noastră casă, de propria noastră televiziune? N-am încotro și trebuie să afirm că într-adevăr, așa este. Pentru a ne susține în afirmația noastră o să dăm cîteva exemple.

Cum altceva decît tragere pe sfoară se poate numi transmiterea în extenso a citirii Raportului Covasna-Harghita precum și a discuțiilor mai mult decît înfierbîntate și mai cu seamă electorale ale domnilor parlamentari?

Un Raport și nesfîrșite discuții despre fapte care, la urma urmelor, constituie delcte de drept comun. Delcte ce ar fi trebuit judecate și pedepsite conform legilor în vigoare de către autoritățile în vigoare. Numesc asta tragere pe sfoară deoarece adevăratele evenimente, acelea care privesc destinul națiunii române sînt marginalizate

sau trecute cu vederea. Convulsiile Basarabiei, anti-democratismul și chiar accentele împotriva intereselor majore ale poporului român (v. absența oricărei referiri la integrarea teritoriului național cîntit prin raptul Bucovinei, Herței, Basarabiei, reintegrare ca năzuință sfîntă a întregii națiuni, într-un caz asemănător și într-o situație mai grea. Constituția R.F.G., era limpede și fără echivoc) marea lovitură economică în defavoarea cetățeanului român (practic o devalorizare a leului cu 300% și o scumpire în medie cu 300%). Iată numai cîteva dintre lucrurile pe care TVR le-a făcut mai „suportabile“ prin distragerea atenției de la ele.

Tot tragere pe sfoară este abundența de transmisii sportive, probabil la indicația domnului Brucan și asta pentru că sportul nu angajează la nimic. Cel mult zgîndăre orgoliul național sau personal. O prîșniță la piciorul nostru de lemn pe care îl tragem agale prin piața economiei de piață.

Tot tragere pe sfoară sau, mai bine zis, tragere de sfoară a fost și reapariția lui Miron Cozma pe micul ecran, dînd viză de funcționare a guvernului Stolojan. „Onorabilitatea“ apariției mi-a dat fiori. Haina de piele (aproape aidoma celei purtate de dl. Adrian Năstase, să fie o cale de a ne obișnui cu ministeriabilitatea liderului din Valea Jiului?) a celui care își dădea cu părerea în fața palatului Victoria, ca un gospodar în fața grajdului, la care se adaugă imaginea ceasului de aur din prim-planurile din vremea cînd trata cu președintele țării, ascund puține lucruri dar ne spun multe. Ne spun că nu ne va fi ușor nici în lunile care vin nu atît din cauza domniei sale cît din cauza noastră care nu știm cine sînt cei care trag sforile.

Ș.a.m.d.

Eugen Uricaru

Ediție Saroyan în Armenia

Cel care a spus „desi scriu în engleză și contrar faptului că sint născut în America, mă consider scriitor armean” își simțea „inima pe înălțimi”, în patria străbunilor săi. Cu onorariul primit pe cel dintâi volum al lui, Saroyan a făcut, în 1935, prima călătorie în Armenia, pe care a mai vizitat-o, apoi, în cîteva rinduri. Acolo și-a serbat, în 1978, cei 70 de ani de viață și acolo a venit pentru ultima oară, în ultima sa călătorie, în 1982, la un an după ce trecuse în ne-ființă, cînd i-a fost adusă jumătate din cenușă, pentru a fi înhumată, conform dorinței sale testamentare, în Panteonul personalităților armenice din Erevan. Cealaltă jumătate i-a rămas în localitatea natală, Fresno, în țara care-i înlesnise celebritatea literară.

Reputația de scriitor îl însoțise, desigur, în Armenia, unde oamenii îl primeau și îl lubeau înainte de orice ca pe un

conational de renume, care prin opera lui făcuse cumva cunoscut cititorilor lumii neamul său. Devenise un personaj familiar întregii populații, grație și unora dintre prietenii lui, scriitorii armeni, care, în afară de exegeze, i-au închinat volume de memorialistică relatînd experiențe personale de cunoaștere a omului Saroyan, în întîlnirile și plimbările lor, cînd „urîșul cel bun”, cum l-a numit unul dintre aceștia în chiar titlul cărții sale, făcea risipă de înțelepciune și bonomie, vorbind savuros în dialectul părinților lui din Bitlis (în Armenia apuseană, astăzi în Turcia) și străduindu-se sîlitor să deprîndă limba maternă, pe care n-o știa în scris ori citit.

Dar William Saroyan a mai însemnat, în Armenia ca și aiurea, cărțile lui care au fost traduse, piesele lui care au fost jucate. Este, încă o dată, destinul unui scriitor dintr-o diasporă, nevoit să se exprime într-o limbă străină și să par-

vină la conaționalii săi prin mijlocirea talmăcitorilor. După titlurile răzlețe apărute în timp, de curînd la Erevan s-a luat inițiativa editării unei serii de **Opere alese** ale lui Saroyan în patru volume. Dintre acestea, au apărut primele două volume, scoase de editura „Nairi” (fostă „Scriitorul sovietic”).

Ediția este prefatăată cu un „Cuvînt despre William Saroyan”, scris de poetul Vahagn Davtian, căruia îi aparține și **Urîșul cel bun**. Volumul întîi cuprinde proză scurtă (peste 40 de povestiri) din anii 1934—40 (inclusiv ciclul **Mă numesc Aram**) și micro-romanul **Comedia umană** (1943). În volumul al doilea sînt incluse șapte povestiri din culegerea **Dear Baby** (1944), nuvela **Tigrul lui Tracy** (1951) și opt piese de teatru, printre care cele mai cunoscute, **Inima mea e pe înălțimi**, **Cli-**

pe de viață, **Hei, oameni buni!** Traducătorii, în număr de 24, sînt nume competente atît în literatura de limbă engleză, cît și în opera lui Saroyan, dintre care cele mai frecvente sînt cele ale lui Z. Boiagian, A. Emin, M. Harutiunian, G. Hakhverdian, Kh. Hraclian, G. Keșișian, Hr. Matevosian. Sînt, toți aceștia și ceilalți, colegi de breaslă ai marelui scriitor, de vreme ce el afirma — în continuarea citatului cu care am început — „cuvintele pe care le folosesc sînt englezești, mediul despre care scriu este american, dar spiritul care mă stimulează să scriu este armeanesc, prin urmare sînt scriitor armean și mă bucură onoarea de a aparține familiei scriitorilor armeni”.

Sergiu Selian

Georges Henein

Amintindu-mi de Breton

André Breton, așezat la terasa unei cafenele și vorbind tăios despre literatură cu membrii grupului suprarrealist, tabloul este legendar. Georges Henein, care a făcut parte din grup, își povestește amintirile despre „papa suprarrealismului”.

La 20 de ani, eram mult mai puțin timid decît astăzi. Socoteam că era vîrsta potrivită ca să bat la ușa lui André Breton, căruia îi scrisesem cîteva scrisori într-un frumos stil spartachist, dar căruia nu-i cunoșteam decît operele și adresa.

Era singur lingă leagănul fiicei sale Aube. Soția tocmai îl părăsise, lăsîndu-l să se lupte cu problemele gospodărești pe care le executa cu stîngăcia sa naturală pentru treburi casnice. Era asemenea naufragiatului pe o insulă pustie și mie îmi era o jenă extremă să-i vorbesc despre subiecte a căror listă o stabilisem mental, dar care n-aveau decît puține legături cu obligația lui de a schimba scutecele copilului. „Vino la cafenea, mi-a spus el, îi vei întîlni pe membrii grupului”. Și am înțeles atunci importanța cuvîntului „cafenea”, loc de comuniune și de iluzie.

La cafenea din Place Blanche la largul său printre al săi, Breton începea să se însuflească. Își sculptase un cap și era acela al unui tribun care n-ar putea conduce vreodată decît vise și nu ființe diurne. Mai bine decît oricine el simțea că exista o parte disponibilă în viața oamenilor, o gaură larg deschisă pe care societatea încă n-o ocupa și care era pusă în evidență din luxul agresiv al poeziei. Cînd își comanda „Oxy pahar mare”, el ar fi putut, cu aceeași voce de Doge să ceară o auroră boreală sau o pădure împietrită: chelnerul i-ar fi găsit-o.

Disponibil el însuși, cu toate refuzurile sale, Breton a căutat cu disperare să înfrumusețeze lumea. Revoluția pentru el nu era o opțiune ci un pariu. O femeie care spinteca mulțimea pîrînd să caute cu o privire pierdută pe cineva, devenea o apariție, o zîină, Melusina lipsită de oglindă și vizibilă pentru ochiul nebun. Împotriva incurabilei întîrzieri a cuvintelor, totdeauna în urma noastră, el solicita întîmplarea. El nu-și închipuia că acest demers intuitiv va fi în curînd acela al științei noi care, în uifarea voluntară a regulilor din a-jun, se îndreaptă cu drag spre excepția tulburătoare. Totuși, prin ce avea el mai bun în el și în ciuda declarați-

ilor sale hotărîte de modernitate, Breton nu era un om al acestui timp. Miturile filozofice actuale ale alienării și ale necomunicării îi erau cu desăvîrșire străine. El nu credea că oamenii ar fi separați: ei nu erau în nici un caz prin multiplicitatea babeliană a limbilor, ci mai degrabă prin falsa uniformitate a limbajului. Eroarea de mazăz care a făcut să deraijeze civilizația occidentală, am aflat atunci, că Breton o situa în plin Ev mediu, imputînd-o faimoasei „Cerți a Universalilor” și a urmărilor sale nenorocite.

Ceea ce se lua drept emfaz în personalitatea lui André Breton nu era decît partea copilăriei: a unei extraordinare copilării poetice revoltată împotriva cuvîntului comun unde ea nu zărea decît școala unui exil inuman. Cuvîntul, discursul îi erau o morală a descoperirii: adică a plăcerii. Asemenea lui Charles Fourier pe care-l admira pentru că în fiecare zi la ore fixe aștepta pe o bancă din Place Clichy, ca un necunoscut să vină să-i propună culegerea cireșelor, Breton nu se plătisea să aștepte să i se propună cuvînte evadate din cușca lor. Cu el noi eram permanent ținuți cu atenția încordată de curiozitățile neprevăzute și firimiturile descoperirilor sale se împărțeau între noi așa cum hoții își împart prada noaptea. Îmi amintesc de un „pneumatic” prin care Breton ne convoca de urgență la domiciliul său din rue Fontaine 42 pentru discutarea unui subiect important dar neprecizat. M-am dus însoțit de prietenul meu Nicolas Calas — pe numele său întreg Calamaris — care nu era desemnat atunci în grup decît ca „Vulturășul”, căci era de o e-

leganță revoluționară, tăioasă, care făcea din el moștenitorul prezumtiv al patrimoniului suprarrealist. Asta era în 1938: citeva luni mai tîrziu Calas publica în Editura Denoël, un amestec de idei foarte incendiare sub titlul **Foyers d'incendie**. Mai informat decît mine, m-a întrebant, între două stații de metrou: „Ai citit ultima carte a lui Alphonse de Chateaubriand **La gerbe des forces**?”

N-o citisem, chiar trebuia? Da, pentru că Breton era foarte tulburat de această lucrare.

În cabinetul său de lucru unde te simțea spionat de o pictură oarbă de Chirico sau lapidat de silexul lui Tanguy, era un alt Breton decît cel din cafenea: un alchimist fascinat de luminile echivoce ale istoriei, un druid cu degete de negură. Și druidul e cel care a ghicit în **La gerbe des forces** o anumită descîntare precreeștină la care răs-pundea o parte a inimii sale. Că autorul trecea ca suspect de fascism nu era de ajuns să-l îndepărteze dintr-o dată, nici să-i dicteze una din acele condamnări de principiu care se pronunța cu plăcere în epocă și care se practica de altminteri încă.

L-am iubit mult în acea seară pe Breton, prins din nou de sensibilitatea sa pînă la a-și risca ideologia politică, acel Breton pentru care raportul omului, cu natura depășea ca valoare și adevăr toate raporturile omului cu societatea. Cînd se spune — era cazul său — că creștinismul a fost o catastrofă istorică din care am ieșit pocîți, fiecare își căuta Atlantida în rațiunea elenică sau în legendele Nordului. Sufletul lui André Breton era cu totul acoperit de un germanism făcut din peisagii și vrăji poate mai mult decît de atitudine și de sugestii intelectuale.

Această rezistență la cea mai neînsemnată complicitate creștină mergea foarte departe la Breton: astfel ea îi inspiră o netă rezervă cu privire la Victor Serge pe care-l vedeam destul de des și de ale cărui merite îi vorbeam. Îi recunoștea unele, dar faptul lui Victor Serge de a colabora la revista **Esprit** — „sacristia personalizantă” a lui Emanuel Mounier — îl așeza în categoria oamenilor în stare de compromitere înaintată. Mai tîrziu spre 1947—1948, Breton dăduse mai multe semne de prietenie lui Michel Carrouges; dar acesta a avut supărătoarea idee să publice un eseu care pretindea să dea pe față motivațiile sau implicațiile creștine în experiența suprarrealistă. Criza de furie care urmă luă dimensiuni orgiace: dac-ar fi fost posibil să-l ardă de viu pe defăimătorul Carrouges într-o piață din Paris, fără îndoială că lucrul s-ar fi făcut de îndată.

Între nenumărate decepții Breton a avut puțin înaintea războiului din 1939, fericirea să facă prima sa călătorie în Mexic. Întîlnirea sa cu Leon Troțki a contat cu siguranță în viața lui și a marcat o întregă perioadă dar fără îndoială mai puțin decît crezusem la înfoarcerea sa. El respecta profund în Troțki fibra purului rebel al inteligenței, aptitudinea sa de a face împotriva lui uniunea tuturor polițiilor lumii, în fine absența oricărei judecăți restrictive din partea sa asupra creației literare și artistice ceea ce, venind din partea unui cap marxist părea abia verosimil. Troțki avea de asemenea umorul zgîrcit al marilor ciumași și Breton era ca și tulburat de spectacolul acestui om care era deja de cealaltă parte a vieții, înarmat doar cu pistolul dialecticii sale.

De mai multe ori am insistat pe lîngă Breton asupra necesității, pentru suprarrealism, de a se supune unei cure de secret. Căci însușirea firească a societății moderne de consum nu este de a ierta ofensele, ci, de a le recupera sub formă de nimicuri, de pitoresc comercial, de divertisment: din acel moment nu e îngăduit a-i opune decît legi închise, o disciplină aristocratică a gîndirii care ar renunța de la început la vanitatea oricărei contestații exterioare. Cînd obscurantismul pavoazează și legiforează în exterior, nu mai e lumină decît întîmă și gelosă de spațiul contagiunea inocenței.

Se poate ca Breton să fi fost tentat de această întunecare a suprarrealismului. Nu îndestul ca să se resemneze la ea. El a crezut pînă la capăt în virtutea chemării. El a crezut în vizitatorul intrat în cristallul de rouă matinală, în contagiunea inocenței.

Prezentare și traducere de D. St. Rădulescu

POEZIE SCOȚIANĂ

JOHN GLENDAY

John Glenday trăiește în îndepărtata Scoție. Casa în care locuiește, „asemeni unei cochilii” cum îi place să o numească, e foarte aproape de țărmul Mării Nordului. Șuterul talazurilor, murmurul vântului, dansul luminilor pe ape, reprezintă pentru poet materia bogată a unor viziuni transcrise cu migală în lungi și înfrigate nopți de veghe.

Însingurat și original, John Glenday este unul din rari scriitori moderni ce se mai încumetă, urmând cuvintele lui Hölderlin, „să locuiască poetic” pământul.

Existența de zi cu zi este pentru el un permanent prilej de a căuta și descoperi poezia. Fizicul este trăit ca treaptă spre metafizic. Vederea se transformă rapid în viziune. Versurile sale par să construiască o măiestrită rețea de metafore ce vizează dimensiuni stranii, adâncimi și străluciri ce amplifică în mod nebănuț cotidianul. John Glenday a publicat în numeroase reviste de poezie precum: Times Literary Supplement, The Wascana Review, Scottish National Poetry etc. Grație volumului său de poeme „FANTOMA MERILOR” el a fost selecționat ca reprezentant al Angliei la cel de-al XII-lea Festival European de Poezie de la Leuven (1990). Între 1990—1991 a predat un curs de poezie în Canada la Universitatea din Alberta. Născut la 23 martie 1952, John Glenday este una din cele mai de seamă voci ale poeziei scoțiene moderne.

Tema sa fundamentală este lumina: substanța viziunilor, marea taină și materia revelațiilor poetice. Prezentăm câteva din poemele incluse în ultimul său volum „IMPERIUL LUMINILOR” ce urmează să apară în 1992.

Floarea de Ngong Peony

Acesta e adevărul:
Blixen a luat cu ea în Africa
Floarea de Ngong Peony —
Nobilul bujor —
Care a înflorit doar o singură dată
Impodobind întinericul
Cu uriașele-i petale stranii.

Lumina s-a cristalizat împrejurul-i
Ca atunci când se rostesc
Jurăminte și vrăji
Din moment ce chiar dragostea
I-a aprins globul luxuriant.

Cu toții am învățat atunci
Ce-nseamnă generozitatea iubirii,
Dintr-un magazin cu jucării uriașe.
În timp ce bujorul nesăbuit
Își dăruia strălucirea,
Petala cu petală
Pe masa de mahon întunecat
A timpului.

Militar rătăcit

Bunicul s-a întors acasă devreme
Din războiul care n-a mai avut loc.
Părea un militar rătăcit
Dintr-un magazin cu jucării uriașe.
Ne-a amenințat pe toți

Cu bătaia bastonului său
În plăcile de ardezie ale nopții.

„Război, război”, striga el
Vinturindu-și cuvintele pe străzi
Înspăimintându-ne
Cu întinericul din silabele sale.
Lumea lui și lumea noastră
Păreau să se topească încet
Una într-alta.
Chiar și clopotnița turnului
Era căscată nebunesc
Deasupra mormintelor.

Pină când cineva s-a trezit și a strigat
„Pace, pentru numele Domnului!”
Așezindu-se de-a curmezișul

întinericul lui,
Odată cu dimineața care răsărea
Udind pământul asemeni ploii.

Imperiul luminii

Umilă și făcarnică e umbra trupului.
Se întinde pe dinaintea noastră
Cu fața-n țărină
Ascunde un secret.

Înaintăm cu toții împovărați de umbre
Dublați într-un desen magic
Care ne mulează realitatea
Numită întineric înșesat cu umbre.

Uneori par invincibile, atotprezente
Deși cind plutesc pe apă, iată:
Chiar și o pană le poate fringe.

E ceva straniu în mulajul umbrelor,
În viclenia și umilința lor fără seamăn.

Cind ne întindem cu fața în sus
Ca la mort,
Umbrele ni se potrivesc cu totul,
Ne îmbracă din cap pină-n picioare
Cu secretul lor.

Cei ce ajung să se ridice, înțeleg:
Mormintul lor este lumina.

Pulberi de lumină pe mare

În cele din urmă, ea se va întoarce.
Din larg, dinspre mare
Să-și regăsească tinercețea,

O va întâmpina casa părăsită
Cu ferestrele deschise și
Sala principală plină cu nisip.
Nu-i va păsa. Poate că va suride.

Pot să-mi imaginez ovalul feței sale
Acoperită cu pinza subțire
Din lumina amurgului, apa de mare
Cristalizându-se încet peste sini.

Cu siguranță se va întoarce și apoi va
pleca iute
Cu o grămadă de amintiri furate
Înhumate în pintecul radios al
crepusculului —

Bogății stranii —
Pulberi de lumină pe mare.

Prezentare și traducere de
Silvia Chițimia

Urmare din pag. a 16-a

Cronica lacului limpede

tanță, pentru că vânzarea ar fi de rahat acolo... Pe urmă, criticii de artă nu-și fac drum mai niciodată la acest gen de expoziții, parcă ar fi de la sine înțeles că amărălii care expun acolo pictează mai mult cu rivnă decât cu talent, și că sînt de acord să plătească oricît pentru a-și mîngîia vanitatea... Șansa mea — zero! Să ofer ciclul de zîngălelii presei, pentru a mi le publica alandala, și asta ar fi sub demnitatea mea... Dacă se dracului! urlă Harry, cu o furie ce contrasta violent cu tonul din ce în ce mai plîngăreț al litaniei. Să încerci să fii cu adevărat artist în țara asta e o treabă avortată de la bun început. Am scris și niște texte pentru suita mea de coșmaruri. Proză lirică!!! Sînt

convins că nu e rea. Cînd am declarat-o în fața unor adversari declarați ai mei, au făcut niște mutre atît de acre, încît asta a valorat pentru mine cu mult mai mult decît o mie de laude venite din partea prietenilor. Dar nici măcar un singur editor n-a mușcat pină acum din momeala pe care am înțins-o. Prea exclusivist! mi-au zis unii, alții mi-au spus că ar costa prea mult tipăritul, că s-ar vinde foarte greu... Ba unii mi-au mărturisit că m-aș fi grăbit peste măsură, venind prea devreme cu ideile mele. Culmea, cițiva au fost de părere că, dacă aș fi venit cu treburile astea în timpul valului roșu, din urmă cu cițiva ani, n-ar fi avut nici o ezitare... Pe mă-sa, să

creadă cumva cretinii ăia că adepții teoriilor rousseauiste n-ar pofti altceva decît tablouri idilice, cu, să-i zicem, „Ferma bunicului” sau orice altă porcărie de acest gen?! Nu și iarăși nu! Manda e să fugă la Paris ori la Londra! Acolo am acces la galerii de artă serioase, acolo sînt cronicari cu cap, acolo pot vinde, da, da, chiar și vinde! Dacă-mi va ieși pasiența, voi încerca și la New York. Se pare că eu am descoperit nimicul, acea formă originală de nimic, care nu este totuși atît de nouă, e destul de cunoscută — în subconștient — oamenilor, încît aceștia să se pișe pe el...

Pe neașteptate, începu să scoată niște sunete despre care nu-ți puteai da seama dacă sînt sforăituri sau suspine poticnite.

Torvald anunță că simte nevoia de o gură de aer proaspăt și părăsi încăperea. Tot timpul observase un fel de joc între Gunhild și Harry. Acesta din urmă încercase mereu să o fleteze într-un mod nerostit, și privirile lui căpătaseră un aer lacom. Gunhild părea încântată, dar și înspăimîntată totodată, asemenea unui mic animal fascinat de privirea unui șarpe, pasionat și conștient, în același timp, de pericol.

Se hotărîse să-i lase singuri pe cei doi. Din cîte știa, Gunhild îi era fide-

lă. În orice caz, îi fusese fidelă atîta timp cît locuiseră la fermă. Bărbatul era curios să afle dacă fidelitatea ei a-tirna de lipsa de tentații, sau, mai știi...

Încă ploua, dar mai moctit, cu picături reci. Torvald simțea cum apa îl pătrunsese pînă la pielea, însă rămas nemișcat, cu gura larg deschisă, de parcă ar fi vrut să înghită tot aerul nopții.

Din întinericul grădinii privi în cameră. Gunhild se ridică, se dezechilibra, dar reuși să se sprijine de marginea căminului. Rîdea cu poftă, dezvelindu-și dinții albi și lați, iar cosițele, ca niște covrigei, îi fluturau apetisant peste urechi. Apoi își lăsă brațul stîng în jos, Harry se ridică cu ajutorul ei și amîndoi dispărură din raza privirilor lui Torvald.

„Cam obraznici!” gîndi, mai mult amuzat decît supărat. Torvald își scormoni buzunarul după o țigară, reuși să o aprindă cu o mină tremurată și trase adînc un fum în piept. „A treia pe seara asta...”, gîndi și-și spuse că n-ar fi chiar imposibil să o termine definitiv cu fumatul... Consumă nervos țigara pînă la jumătate — așteptînd ceva sau temîndu-se de ceva, nu-și dădea nici el prea bine seama — și azvîrlî mucusul, al cărui capăt roșietic muri, cu un foșnet slab, în iarba umedă și crudă.

moda, altfel

Dansul (III)

Repetăm: „Gavota și menuetul împodobesc buchetul”. Gavota e dansul gavoților, locuitori ai departamentului de nord al regiunii Provence. E un dans vechi, pe o arie în doi timpi, se execută cu mică salturi și e descris minuțios de Thainet-Arbeau în „Orchestraografia” publicată la Langres, în 1589. Are o mișcare grațioasă, adeseori veselă, uneori tîndră și lentă. Se întîlnesc gavote în piesele lui Lullu — „Dragostea bolnavă” și „Baletul regelui”, în „Indiile galante” de Rameau, în „Alceste și Armida” de Gluck, în „Andromaca” de Grezty, „Sărbătoarea satului” și „Rosine” de Gossec, „Judecătorul din Paris” de Mehul. Gavota e unul din elementele unei Suite, de obicei plasată după Sarabandă. Menuetul e un dans plin de gravitate, evoluează prin reverențe. După Brossard menuetul e originar din Poitou și-și ia nu-

mele după pașii mărunți — menus cu care se execută. A fost dansul cu cel mai mare succes la Curtea Franceză, apoi a trecut pe scenele teatrelor, complicîndu-se de dragul spectaculozității. Pécour, celebrul dansator, maestru de dans al lui Ludovic XIV, l-a introdus pentru prima dată în balet, într-o strălucită coregrafie. Figurile sînt numeroase, amănunțele sînt amuzante, participă rotunjimea călcîiului, apoi grația virfului pantofului, se merge în perechi, ca la plimbare, se salută ceremonios, se folosesc din plin mișcările brațelor. Numeroase menuete sînt adevărate bijuterii muzicale, au străbătut prin ani, i-au impresionat pe Haydn și Beethoven, au ajuns pînă și în opera modernului Berlioz.

Dansurile au fost atît de numeroase, cu preferințe deosebite la oraș față de sat, încît s-au alcătuit și dicționare. Foarte mulți pași, ritmuri au fost asimilate în balet, odată cu creșterea acestui gen de artă. Cuvîntul balet provine din italianescul balletto, însemnînd „bal mic”. În balet, ca acțiune scenică, dansul concură cu gestul susținînd tot timpul muzica. Pe vremea Caterinei de Medici, italienii au adus baletul în Franța. Spectacolele erau organizate ca să distreze fiii reginei, François II, Charles IX și Henri III. Cel mai important dintre aceste spectacole a fost Baletul Comic al Reginei (1581) care a celebrat logodna Ducelui

de Joyeuse cu Marguerite de Lorraine, sora reginei. Acest balet e descris în prima operă despre balet, prima publicație despre balet, în 1582, de Baldasarino de Belgiojose (devenit Balthasar de Beaujoyeux) valet de cameră al reginei și folosit de aceasta ca organizator neoficial al festivităților de la Curte. În prefața acestei prime versiuni a baletului său, autorul definește baletul ca fiind „o mixtură geometrică din multe persoane care dansează împreună în armonia mai multor instrumente”. Baletul comic e marele succes al lui B. pentru că el a reușit să acomodeze o comedie artei baletului folosind dansul, muzica, declamația și cîntatul pentru exprimarea temei, care era de fapt povestea lui Circe. Încîntarea a fost atît de mare încît spectatorii nu s-au mișcat de la locurile lor deși baletul a ținut de la ora 10 seara pînă la trei dimineața. A avut loc în sala Petit Bourbon, Paris iar decorurile și costumele au uluit audiența. Iată o descriere a costumelor desenată de Jacques Patin: „Circe era într-o rochie dintr-o țesătură de aur, în două nuanțe, acoperită cu pufuleți de mătase tivți cu aur și era învelită cu voaluri de mătase tivite cu argint. Ornamentele de pe capul său, de la gîtul și brațele sale erau îmbogățite minunat cu pietre prețioase și perle fără preț. În mină avea o baghe-

tă de aur, cu o lungime de un metru și jumătate, exact ca aceea pe care o folosea legenda Circe, ca să atingă bărbații pentru a-i transforma în animale sau obiecte neînsuflețite”. „Naiadele erau investmintate în țesături de argint, acoperite cu voaluri argintii și purpurii care fluturau în jurul coapselor și al întregului trup și peste tot, la capete erau pufuleți de mătase purpurie tivți cu aur, care dădeau grație costumelor. Partenerii erau împodobiți cu triunghiuri mici acoperite cu diamante, rubine, perle și alte pietre scumpe și rare. Gîturile și brațele lor erau acoperite cu coliere, colerete și brățări iar costumele erau acoperite cu pietre care străluceau și sclipeau așa cum vedem stelele apărînd noaptea pe bolta înaltă și albastră a cerului. Aceste podoabe au fost considerate cele mai frumoase, bogate și pompoase vestimente ce s-au văzut vreodată într-o mascaradă”.

Corina Cristea

După un debut nesemnificativ, cu romanul „Den ensamme” („Singuraticul”), suedezul Per Olof Ekström cunoaște o celebritate mondială fulgerătoare cu „Hon dansade en sommar” („N-a dansat decît o vară”). Acestei cărți fermecătoare, scrisă cu o ardoare și un patos ieșite din comun, venită să spargă un zid de bigotism uscat și dezumanizant care înconjurase Suedia timp de mai bine de optzeci de ani, acestei cărți, deci, îi urmează o suită de alte 24 de volume, realizate între anii 1950 și 1979. Performanța cantitativă nu este însoțită de una calitativă, Per Olof Ekström reprezentînd cazul tipic al scriitorului contradictoriu, capabil de sublim, dar și, în egală măsură, de o platitudine dezarmantă. Astfel, dacă reușește să zguduie conștiința cititorului cu un roman precum „Arsenic și împărtașanie” (1971), stupefiază printr-o tratare banală a unor situații și conflicte derizorii, periferice, precum în surrogate dulci-acru gen „Mai în Noiembrie” ori

„Banditul cu ochi albaștri” și altele despre care preferăm să nu mai pomenim nimic. Oricum, acest scriitor, a cărui viață s-a derulat la fel de derutant precum opera, rămîne — în câteva piese de rezistență — un extrem de fin observator al mutațiilor psihice dictate de seisme sociale mai mari sau mai mici.

Fragmentul prezentat mai jos este desprins din romanul „Klarsjöspelet” („Cronica Lacului Limpede”), roman al conflictelor sociale provocate de o industrializare intensă, abrutizantă pe alocuri, dar și al dramei artistului prins în chingile sufocante ale mercantilismului evasi-maniacal, indiferent la sensibilitățile creatorului de frumos. Traducerea a fost realizată pe baza versiunii englezești a cărții.

Al. S.

„CRONICA LACULUI LIMPEDE”

— fragment —

Jur împrejur nu exista nimic altceva decît pădurea și ploaia aceea furioasă și rece, iar camera scundă dar largă dădea impresia unei grote; umbrele născute din toate colțurile delimitau un cerc întim în fața focului din cămin. „Sînt pe cale să mă îmbăt!” gîndi Gunhild, blestemîndu-se singură pentru că nu avea suficientă voință să spună nu! atunci cînd Harry îi oferea încă un pahar și încă unul și iarăși încă unul, iar ea nu putea spune nu!, cu toate că știa prea bine cum se va simți a doua zi, cînd va fi nevoită să se scoale.

Torvald era deja bine afumat. Nu mai cînta discret și ponderat, ci maltrata ghitară cu gesturi largi și dezlinate, adăugînd, printre versurile baladei, cite un șirag de „ham-ham-ham!” și „bum-bum-bum!”. Harry părea a rămîne însă impasibil. Sau nu?! Din cînd în cînd, Gunhild îi simțea privirile pline parcă de niște dorinți destul de prost mascate, cu toate că bărbatul părea a-l studia mai mult pe Torvald.

— Uite-așa am să-l pictez într-o zi! exclamă Harry pe neașteptate. Iar, cînd Torvald termină de lălit balada, spuse cu o voce alterată de o agitație interioară: Voi sînteți fericiți pentru că știți să cîntați! Manda-i exclus din colectivitatea asta...

Gunhild făcu ochii cît cepele. Harry cel puternic părea nu numai sentimental, ci și gata să se smiorcăie. Torvald rîse însă fericit:

— Nimeni nu-i exclus din comunitatea cîntecului! Hai, zi-i cu mine împreună! Incepu să cînte, acompaniindu-se la ghitară, „Cavalerii Mesei Rotunde”. Gunhild îl împinse ușurel pe Harry în coaste:

— E specializat în a-i antrena pe oameni la cîntat. Recoltează adevărate triumfuri cu șmecheria asta în fiecare seară la noi, la Forumul nostru. Hai, cîntă și tu cu noi!

— Fir-aș al dracului — off! se opuse Harry. Așa beat cum sînt...

Torvald cînta de zor, urmat de Gunhild. Din cînd în cînd el o privea neliniștit, cumva avertizînd-o; femeia își dădu și singură seama că vocea începu-se să i se altereze, scămoșindu-se parcă, dar nu se mai putea opri nici din cîntat, nici din băut, mai ales că Harry îi tot umplea paharul. Cei doi rîdeau și cîntau din ce în ce mai înveseliți, dar Harry nu se lăsa antrenat, cu toate că părea să participe cu toate simțurile.

— Mai cîntă! Îl rugă el pe Torvald, atunci cînd acesta puse jos instrumentul.

— Nu, nu, facem o pauză! Gitul mi s-a uscat de simț că-mi iese praf pe gură...

Incepură să vorbească despre cunoștințele unuia sau ale celuilalt, precum și despre cele comune.

— Ați mai auzit ceva despre Amelie X? întrebă Harry. În ultimul an a dispărut ca măgarul în ceață. Mai are magazinele de galanterie „Lady X”?

— Și-a deschis unul și la Malmö, răspuse Torvald. Și încă unul la Stockholm. Probabil că afacerile-i merg bine. Dar... Zîmbi oblic: Înființase organizația „Amicii păsărilor” și era convinsă că va fi realeasă președintă. Însă, la prima întrunire, aia de după Anul Nou, i-a suflat locul o altă babetă. Amelie a provocat un scandal monstru, da' degeaba, că-n final au dat-o afară și din prezidiu. Am auzit,

nu demult, că ar fi rupt-o complet cu „Amicii păsărilor” și că ar fi fondat o altă organizație, tot pentru ocrotirea păsărelelor, dar al cărei scop principal ar fi o luptă pe viață și pe moarte împotriva primei șandramale, în fine...

— Amelie este una dintre cele mai imposibile, isterice, afurisite femei pe care le-am întîlnit vreodată! exclamă Harry cu o ură care-l desfigură, dîndu-i o expresie diabolică. Scorpie bătrînă! Cred că a săltat cu mult peste cincizeci, dar aleargă după masculii ca?...

— N-aș fi crezut că aleargă după altceva decît după publicitate, remarcă Torvald.

— E nebună! decretă Harry pe un ton ce nu admitea replică.

Gunhild interveni:

— N-am văzut-o de prea multe ori, dar nu mi s-a parut chiar așa de... Eu o ad... o admir, de fapt. Avem nevoie de suflete făcute din foc și din fier în existența asta lăliie și steapă... Și nu-i chiar atît de bătrînă. Cineva mi-a șoptit că n-ar avea nici măcar patruzeci. E o formidabilă femeie de afaceri, comerciantă pînă-n virful degetelor...

— Suflete din foc și fier, daa... Harry se holbă spre decolteul lui Gunhild, ca și cum ar fi încercat să-i muște sîni din priviri. Trebuie să fim entuziaști... Vom învăța să ajungem niște entuziaști cu suflete de foc și pară..., dar fără exagerare. Trebuie să dăm loviturii tari și bine ochite, dar nu atît de tari încît să-i băgăm pe oameni în sperieți. În afară de asta, este necesar să găsim ceva nou, la care nimeni nici nu a apucat să gîndească măcar, dar noutatea trebuie cumva atenuată, ca să-i atragă pe indivizi, nu să-i facă temători. Sau — să facem lucruri deja cunoscute, însă mai elegant, mai rafinat decît alții. Asta-i o datorie grea... Cel mai greu este să dibăcim o chestie perfectă, senzațională, absolut nouă și, totuși, nu prea nouă, care să fie ca o... ca o..., ca o rachetă în trei trepte, așa bof-bam-pac! Ilustră accelerarea rachetei cu gesturi mari, aruncate spre tavan, în timp ce Gunhild și Torvald îl priveau înveseliți, cu niște ochi scâlțați parcă într-un sos gras.

Afară nu mai ploua atît de violent. Răpăiturile din geam se transformaseră acum într-un foșnet mătășos.

— E necrezut de agreabil aici! Harry se lungi pe spate pe blana de oaie din fața căminului. Blestematele astea de orașe mă alungă pe pustii. E foarte adevărat ceea ce a scris Spengler, acum mai bine de cincizeci de ani, că „omul este un animal care își construiește orașe”, că „istoria lumii este istoria orașenilor” și că popoarele și statele, politica și religia „au fost create în perimetrul fenomenului Oraș” și așa mai departe... Asta pentru că aproape toți dobitoicii numiți gînditori locuiesc în orașe, dar foarte puțini dintre ei au descoperit ce creație oribilă e orașul, de fapt... o ladă bizară de gunoi amușinată de o adunătură de bipezi... În momentul în care omul a început să se adune cu alți oameni în sate într-atît de mari încît a trebuit să le înconjoare cu ziduri înalte, ei bine, atunci a început și declinul rasei umane!

Incendii, jafuri, calamii, șantașe, crime, toate aceste dezastre aparțineau exclusiv orașului, la fel de intim precum îi aparțineau și zidurile. Acum, zidurile au dispărut complet, restul însă a rămas... și războaiele! De la Jerl-hon pînă la Varșovia, de la Ninive pînă

la Hiroshima nu cred să fi existat vreun oraș, unul singur pe fața pămîntului, să nu fi fost scîldat în singe și foc!

Gunhild se strădui să-și adune gîndurile:

— Dar primele ființe umane care și-au transformat satele în orașe au fost fermieri, sau cum s-or fi chemat ei...

— Iar popoarele migratoare le-au distrus, în orice caz... pe atunci, adăugă Torvald, cam distrat.

Harry rise, cu privirea fixată în scîndurile late și sumbre ale tavanului:

— Cain și Abel! Străvechea dușmănie între fermierii... mă rog, țărani stabiliți și ciobanii nomazi... Avem cuvintele Bibliei ca dovadă că moș Sa-vaoth privea cu ochi buni ofranda ciobanului Abel. Fumul din altarul orașeanului — să-i zicem așa! — stabili Cain nu a ajuns să fie primit în ceruri, ci a fost respins și s-a întors pe pămînt. Cînd bietul Cain l-a omorît pe frate-su, a fost condamnat să plece dracului în lume, pentru a cîntări cît mai multe orașe... Orașele timpurilor trecute au prins rădăcini pe lingă templele zeilor și palatele principilor. Acum nu mai avem nevoie nici de zei și nici de principii — cel puțin așa sper...

Dar din ce fel de palate sau temple se formează nucleele orașelor moderne? Da, din bănci și supermarketuri — temple ale lui Mammona și ale zeiței Consumația... Gunhild rise la azulul comparației, cu speranța că nu o va uita pînă a doua zi. Torvald se hotărî să vorbească:

— În localități ca Klarsjöund, totul arată puțin mai altfel. Au prins rădăcini pe lingă fabrici, uzine, ateliere. Prăvăliile au venit mai tîrziu, după aceea băncile. Bisericele au rămas la locul lor, ca monumente părăsite ale centrelor de altădată...

Orașele sînt vacile sfinte ale zilelor noastre, bombăni Harry. Profitorii, în primul rînd, cei ce cîștigă bani grei cînd orașele cresc mari și se lăbărțează incredibil, ei bine, știa nu permit nici un atac împotriva vacilor de muls. Vom auzi strigăte de protest și de groază cu fiecare ocazie în care guvernul și parlamentul vor hotărî să recurgă la unele descentralizări, să mute vreo pîrtică din templul Sfintei Birocrații din capitală în vreo provincie oarecare...

— Totuși, există niște oameni cu gîndire limpede, murmură Torvald. Dacă n-ar fi ei, nici nu s-ar întîmpla vreo descentralizare. Nu-s mulți, dar fac și ei ce pot. Generația viitoare îi va sprijini mai puternic, așa cred eu.

— Pentru moment sîntem însă înconjuțați de cretini, care își închipuie că marea, supremă bucurie a vieții este să ne înghesim în grote de beton și... Gunhild îl întrerupse:

— Cu toate acestea, troglodiții noștri moderni se cară din orașe în fiecare sîmbătă și duminică, ies la iarbă verde!

Harry continuă, de parcă nu i-ar fi auzit remarcă:

— Nu, nu pot fi atacate vacile lor sfinte din beton, sticlă și oțel... Eu, iubitorilor... Eu mi-s omul care știe, care am simțit-o pe propria-mi piele, jegoasă, cum o fi ea, dar pielea mea proprie, e clar? Am desenat o suită de „Himere ale coșmarurilor”, să știți... S-ar putea crede că, după ce ai văzut cîțiva mastodonti ca Parisul, New Yorkul și alte bolgii moderne, cătune ca Stockholm,

Göteborg sau Malmö să nu-ți mai producă nici o impresie... Fals! În orașele uriașe domină — totuși — omul. În schimb asta-i bănuiala care mă frîmîntă! — în țara noastră omul se află sub dominația mecanismelor, a industriei, a rahaturilor aștora de mașini, mașinării, ziceți-le cum vreți! Atmosfera cea mai păcătoasă o întîlnim la Stockholm. Orașul este blestemat de frumos, curat, sistematizat, bine pus la punct, organizat, ce mai... dar hăul dintre oameni este imens, cu toată aglomerația aia de furnicar. Uneori îmi face impresia că o echipă de diavci pricepuți au pus la punct un mecanism atît de complicat, încît nimeni nu este în stare să-l mai controleze, dară-mi-te să-l oprească. În mecanismul asta oamenii sînt introduși și scuipați afară ca niște vite năuce, iar, în cazul în care o porțiune a mașinării s-ar defecta, totul, dar totul se dă peste cap, nimic nu mai funcționează... Toamna trecută m-am reîntors în țară... Mecanismul devenise mai complicat, mai rafinat, mai diabolic! M-am trezit, parcă, în plin coșmar, iar nenorocirea era că acest coșmar se chema realitate... Am umblat ca năuc pe străzi zile și nopți, sîptămîni întregi. Simțeam că noaptea, după oprirea circulației metroului, monștrii care manevrează scările rulante ies la iveală... Am simțit cum toate clădirile își întind spre mine tentacule uriașe din oțel și beton... Ca să scap, am început să desenez... dar viziunile negre mă urmăreau chiar și în puținele ore de somn. Credeți-mă, mă aflam pe punctul de a innebuni! Am desenat ca un apucat, planșă după planșă... Am desenat un bărbat prins într-o scără rulantă, și am arătat cum mașinaria i-a tocat toată pula..., scuzați, madam! toată sula..., i-a tocat-o și i-a mîncat-o... Și o fată... Cade și ea și monstrul îi toacă sîni, pulpele, curul... Carne tocată, credeți-mă, iar, în tot acest răstimp, o gloată strînsă împrejur se holbează fără să înțeleagă, de fapt, ce văd... Cînd, în sfîrșit, se hotărîsc să dea o mînă de ajutor, încep să se agite într-un ritm uluitor, ultrarapid, asta pentru că nu sînt programați să gîndească, și nu-ți dai seama dacă gloata se apropie de cei accidentați pentru a le da o mînă de ajutor sau, dimpotrivă, pentru a se bucura de urletele victimelor, pentru a simți mai bine mirosul de sînge proaspăt! Imaginați-vă orașul ca pe o vacă din beton, cu patru stomacuri din sticlă, din oțel, aluminiu și din plastic, o vacă uriașă, care înghite trupuri și rumegă suflete, după care cacă grămezi uriașe de trupuri prost digerate și golite definitiv de orice urmă de omenesc...

— De ce n-oi fi auzit nimic despre suita aia de tablouri..., murmură ea pentru sine, Torvald. Ar fi trebuit să facă senzație...

Harry rise acru:

— N-a avut nimeni șansa să audă ceva despre ea! Am vrut să o prezint la T.V. Niet! Am căutat o sală de expoziții. Niet! Aș putea primi un colton într-o galerie de artă pentru vreo două săptămîni, în toamna lui '75, dar e vorba de un local care te usucă, chiria costă o avere și porcul ăla de proprietar își reține juma' din încasări. Lucru care n-ar avea cine știe ce impor-

Prezentare și traducere
Alexandru Spînu

Continuare în pag. a 15-a